Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

HUSBY KLITPLANTAGE

140 ÅR

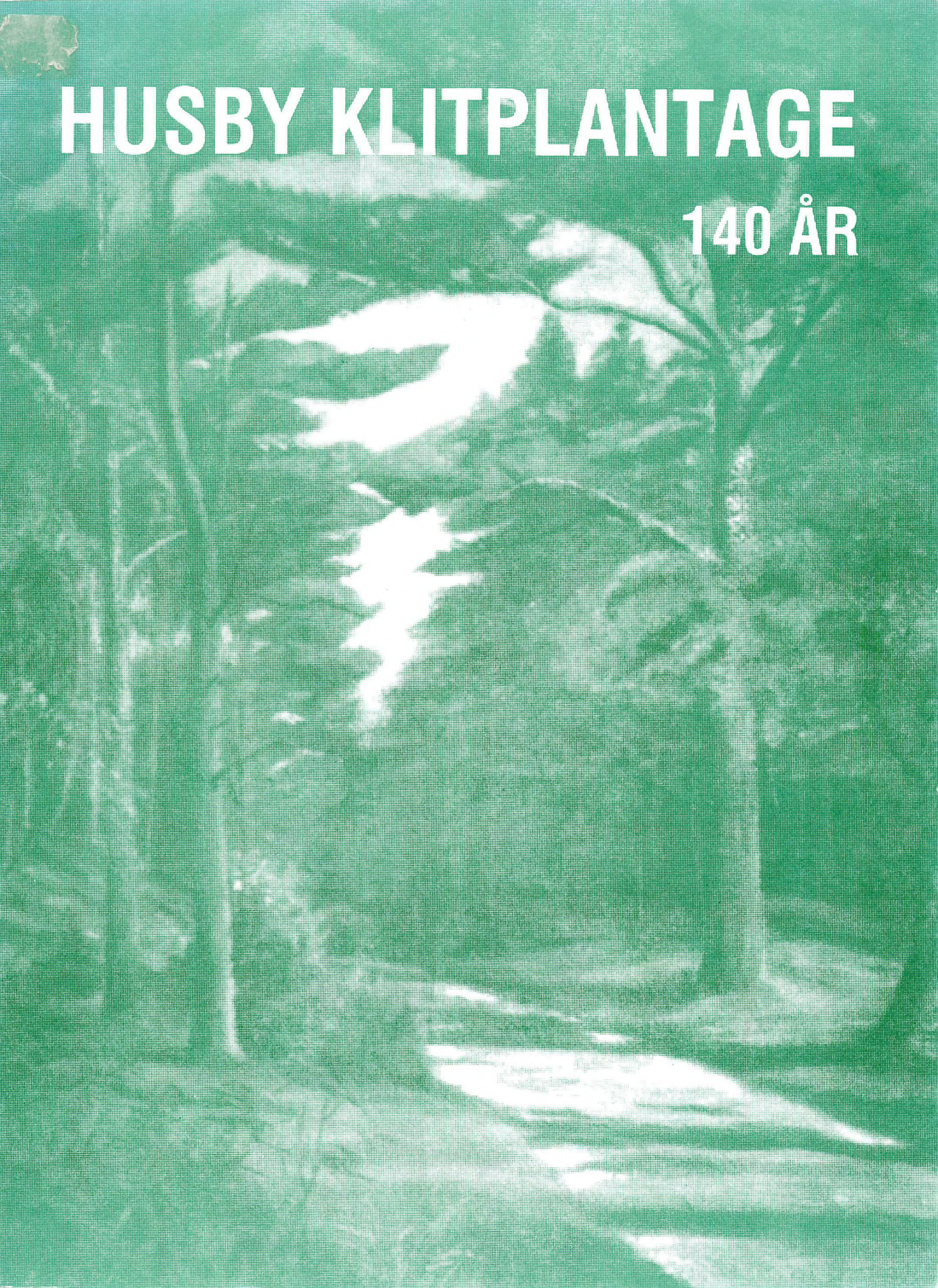

Husby Klitplantage
140 år

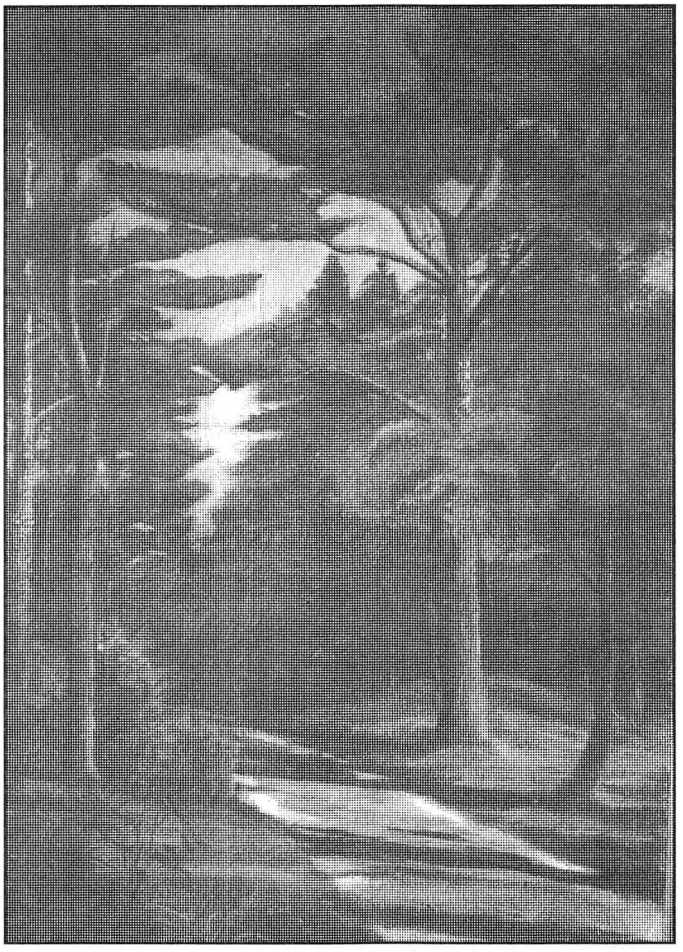

Maleri af Marius Andersen

EGNSHISTORISK
STUDIECENTER
ULFBORG - VEMB
Museum og Arkiv
Ulfborg Kirkebyvej 8
6990 Ulfborg - Tlf. 97 49 14 07

46.4 Husby Kirkepl.
Bd. 1

Tak til
Husby Sogneforening
Vester Husby Grundejerforening og
Ulfborg-Vemb Turistforening
hvis garanti gør trykningen muligt.

Udgiver: Egnshistorisk Studiecenter Ulfborg - Vemb
Redaktion: Rudolf Uhre
December 1997
Forside: Efter maleri af plantør Marius Andersen
Grafisk produktion: Hee Offset
ISBN:87-98-6724-0-1

Indholdsfortegnelse

5 Husby Klitplantage, Rudolf Uhre
9 Uddrag af klitdirektør P. Thaarups jubilæumsskrift 1953
17 Mine oldeforældre, Inger Klitgaard Nielsen
41 Husby Klitplantage, Af en Vesterjyde
47 Afskrift efter Johs. Givskovs kladde
61 Afsked med klitplantør J. L. Freuchen, Pastor Bjerg, Husby
65 Kontrakt over leje af Jagten
67 Brev til Aage Drewsen
68 Brev til Klitinspektør Pinholt, Vejers
69 Klitplantningen
71 Barndomstid i Husby Plantørgård, Niels Anker Drewsen
79 Minder fra min barndomsplantage, Eigil Thusgaard Andersen
95 Klitplantagen brød vindens magt, Børge H. Larsen
101 25 år i Husby klitplantage, Peter Ejlskov Jensen
107 De 6 Klitplantører
108 Aage Drewsen
109 Som afslutning vil jeg fortælle en solskinshistorie, Rudolf Uhre

Husby Klitplantage

Af Rudolf Uhre

Det fortælles, at sandmilerne åd sig længere og længere ind over Husby' s gode jorde midt i 1800-tallet. Til sidst lå det op ad skolens gavl, der dengang lå, hvor nu præsteboligen ligger. Husbyboerne blev bange for deres kirke, og fire bønder blev i 1856 udpeget til at gå til kongen for at bede om hans hjælp.

Efter forårssåningen drog de af sted og nåede vel til København, hvor de også fik foretræde for Kongen, Frederik d.7., som havde et godt ry langt ude i sit land; han havde jo netop givet Danmark en fri forfatning, et folkestyre. De henvendte sig på hele sognets vegne og klagede deres nød, for de ville så nødigt miste deres kirke, som stod i fare for at sande til. Et brev fra deres præst havde nok skaffet dem foretræde, og kongen fik også gennem brevet præsenteret problemet. Da kongen fik at høre, de var gået hele vejen, blev han meget imponeret og lovede, at han ville gøre sit til, at sandflugten skulle blive standset. De fire mænd skulle nu begive sig hjem og indgive deres sognefæller godt mod og vente på Majestætens beslutninger. De fik et svarbrev med til deres præst og lidt rejsepenge, så de kunne nå hurtigere hjem.

Allerede i foråret i marts måned kom der en hestetrukket gig kørende tværs over Sjælland, Fyn og Jylland. Skovfogeden, der sad i et hjørne i køretøjet omgivet at mægtige pakker af mos og nye planter, holdt ind til kroerne med sit køretøj og fik vandet sine planter og fik på kongens bud seng og forplejning. Da han endelig nåede over den jyske hede og for tredje gang skulle ombord på en færge, eller rettere ved Staby Kast roes over i en lille båd, har han nok længtes gevaldig efter Nordsjælland, for det var her fra en planteskole, han var udsendt med sine bjergfyr, granplanter, agernpakker og andre forsøgsplanter.

Det fortælles også, at alle Husbyboere fra de mindste til de ældste, nu blev kaldt til kirkestævne efter gudstjenesten. Her fik de oplæst kongens brev, som bød dem alle, så godt det lod sig gøre, hjælpe den udsendte skovfoged med at plante de mange tusinde træer hurtigst muligt. Skolebørnene skulle forsømme skolen og hjælpe med, så planterne kunne blive plantet omgående. Kongen lovede også i sit brev, at han selv ville komme engang og se resultatet.

Forstvæsenets planer holdt stik. Sognets folk arbejdede i lange dage og fik samtidig deres eget forårsarbejde til side. Det må have været en meget stor ekstra indsats, men de mange tusinde små træer blev sat i sandet. Overalt blev der med mellemrum puttet agern ned i sandet, og langt det meste groede. Det har nok heldigvis ikke været et tørkeår, for da kongen kom til egnen få år senere, så ved man, at han besøgte godsejer Tang og vist nok også stænderdeputeret Ole Kirk og kørte en tur til Vesterhavet i Nørre Vosborgs lan-dauer. Han boede på Vosborg i nogle dage, og fik en køretur gennem Staby til Husby og klitterne, hvor han og selskabet sad i sandet mellem små grønne graner, som viste livsvilje og blev til Husby Plantage.

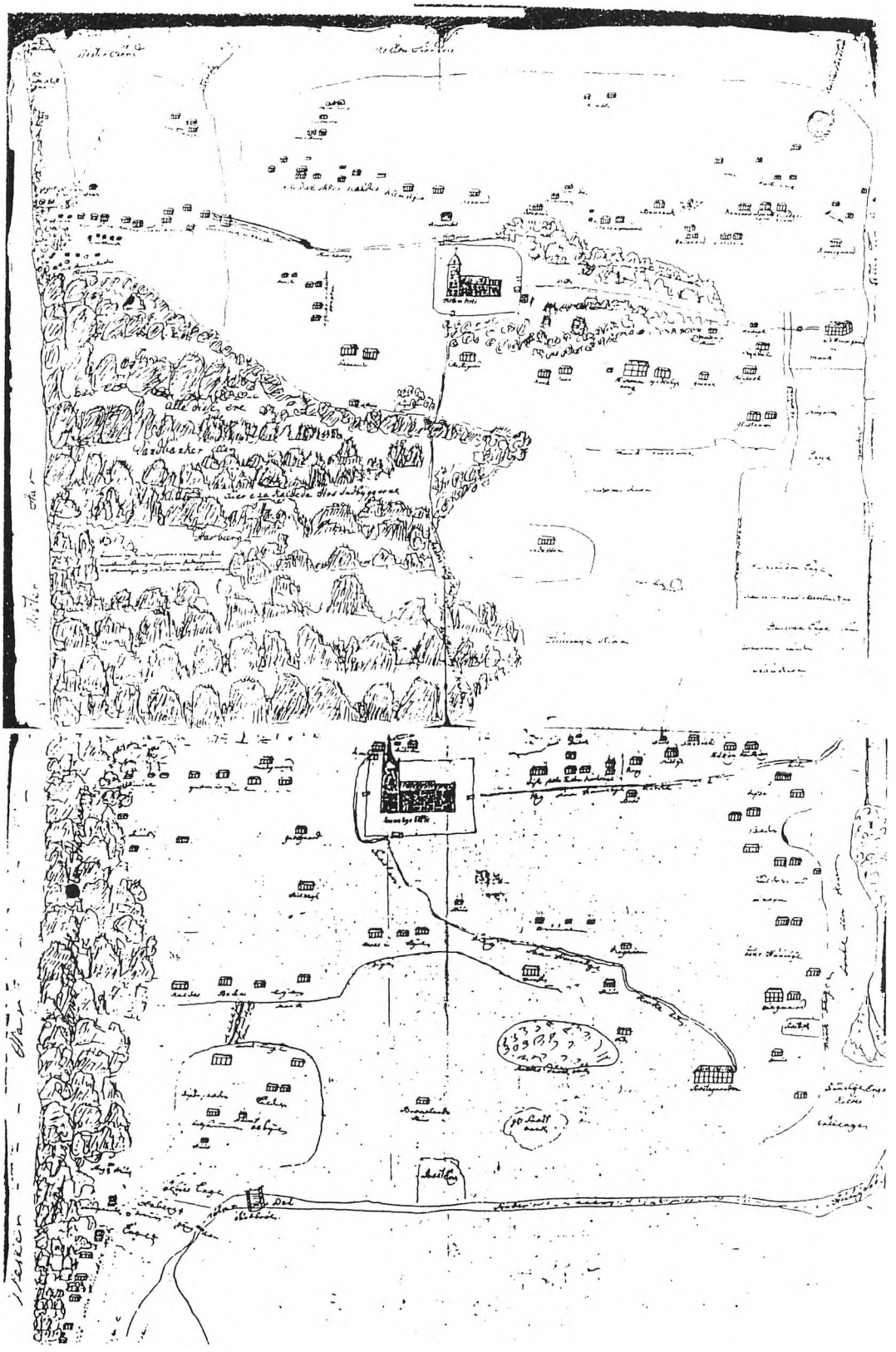

I plantagen er der stadig en sti, der kaldes Frederik d. 7.'s Vej eller Frokoststien. Her byggedes snart plantørbolig, og fra 1858 blev der oprettet en klitplantørstilling, som først blev beklædt af den navnkundige Johan Adolf Julius Drewsen, der dog først lejede bolig og siden selv byggede hus på egen jord syd for kirken. At denne beretning ikke helt holder stik, vil efterfølgende blade fortælle om.

Under læsning af artikler om skovassistenterne er det nævnt, at meget lidt, af det først plantede, groede. De første 221 tdr. læ ved Gremvej, er bare overtaget af klitplantøren, så Husbyboerne må jo have afgivet disse flyveklitter allerede i starten uden vederlag. Kongens besøg, ved vi, fandt sted i 1861, så der kan være god grund til at tro, at beretningen her er rigtig om ikke i detalje.

Jeg har genfortalt den så nogenlunde, som plantør Marius Andersen ved en juletur i plantagen i 1968 fortalte.

Inden vi omtaler denne første klitplantør, vil det være rimeligt at se på Husby Sogn. Vi kender fra Biskop Bloks indberetninger et tegnet kort fra 1768, der er lavet af daværende præst i Husby og Sdr.Nissum. På kortet ser vi, at de to sogne er en ø, med et smalt vand, der omtales som "Æ Suen". Hele området med klitter er omtrent som nu, men dog mindre, idet vi ser gårde, hvor nu plantagen og klitterne er. Sandstormen har

Muldlag ved foden af klit foråret 1997
Morænelagene og søbundsaflejringerne ses tydeligt
Jernalderbonden har måske pløjet i dette muldlag med sin ard

altså raset yderligere 90 år, inden plantningen blev alvor. På et andet kort fra 1800 (Videnskabernes kort), ser man, at sandet har vundet terræn. Husby er ikke længere en ø, der kunne faktisk efter kortet nu være overkørsel ved Staby Kast. Fra 1868 anlægges en dæmning mellem sognene her. Vandet må åbenbart løbe til Hug Sø og videre ud mod vest og så mod syd til Ringkøbing Fjord. I de næste mange år, blev det en stor plage, at man ikke havde afløb fra Husby Sø til Nissum Fjord. Afløbet kom i stand midt i vort århundrede sammen med afvandingen af Nørre Staby's og Pallisbjerg's enge, hvorigennem der løber en bred kanal. Dæmningen blev ved Kast erstattet af en bro.

Hele arkivet i plantørboligen brændte omtrent i 1913 sammen med plantørboligen. Dog har vi to protokoller, der er brandskadede. Den ene er den allerførste dagbog af Drewsens fra 1858, hvoraf her gengives noget med oversættelse. Den anden er en regnskabsbog med brandskade fra først i dette århundrede. Det er meget spændende at sammenligne priser og kvoter fra disse to protokoller med, hvad der i 1996 føres af oversigter og statistikker.

Husby Plantage er på samme alder som to andre vestjyske klitplantager, men altså blandt de første. Det var her planteskolen, som vi har kendt den helt frem til vore dage, udviklede sig og dannede eksempel mange andre steder i vort land. Her blev "Drewsens Priklebræt" udviklet og fandt snart vej til alle planteskoler. Vi har netop i museet fået et sæt foræret fra plantør Ejlskov Jensen. Et sæt er selve brættet til isætning af unge planter, en særlig spade til opgravning af planteriller, en muldstøder til at dække og klemme jorden om planternes rødder fast og også en plantekasse, hvor en bestemt portion nye planter stod før ompriklingen. Denne opfindelse blev brugt langt op i vort eget århundrede og vil her blive omtalt ekstra.

Jeg vil ellers lade nulevende og afdøde familiemedlemmer fra de 5 første plantører føre ordet her og ellers bringe materiale, billeder, som disse har tilsendt mig. Nuværende plantør, Ejlskov Jensen, vil til sidst berette om sine 25 år i den nu store dejlige skov, som den nu efter 140 års fin pasning fremtræder som.

Uddrag af klitdirektør P.Thaarups jubilæumsskrift 1953

Der har sandsynligvis været klitter langs Jyllands Vestkyst, så længe landet og Vesterhavet har bestået, men klitternes nuværende beliggenhed og udformning er geologisk set af yngre dato; hvilket blandt andet fremgår af, at de i flere tilfælde dækker over kæmpehøje og moser, hvori der er gjort fund fra sten- og bronzealder.

Sandflugten fra havklitten ind over det dyrkede land synes først rigtig at have taget fart i den historiske tid, særlig i det 16. århundrede. De første lovbestemmelser om klittens bevaring udstedtes 1539 og omhandlede forbud mod ødelæggelse og bortfjernelse af klittens vækster. Senere kom flere lignende bestemmelser, men forbudene blev ikke overholdt, og noget effektivt middel mod den stadig tiltagende sandflugt kendte man ikke. Flyvesandet trængte i tidens løb længere og længere ind i landet, hvor gårde og huser og ofte hele landsbyers jorder blev ødelagt. Adskillige kirker har det været nødvendigt mere end en gang at flytte mod øst.

Nogle steder søgte befolkningen at værge sig mod det fygende sand ved at opføre hegn, diger og ligende, men uden resultat. Dokumenter fra det 16.-I 8. århundrede indeholder idelige klager fra bønder, som på grund af, at deres jorder er fordærvet af sandflugt, ikke formår at betale deres skatter, og fra præster, hvis gårde er ødelagte, og som ikke kan få deres tiende, fordi jorderne i sognene er overføgne.

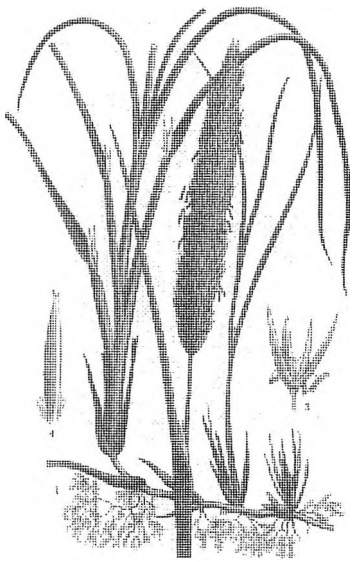

Sand-hjælme

Der gjaldt ingen fredningsbestemmelser for klitterne, hvor udbredt løsdrift for kreaturer og får samt afhentning af gråris og hjelmrødder og lignende til brændsel stærkt medvirkede til at øge sandflugten. At denne tog så voldsomt et omfang skyldtes endvidere, at kendskabet til de rette dæmpningsmidler ikke var tilstrækkeligt udbredt, men også i høj grad, at bekæmpelsen ikke var organiseret eller lagt i faste rammer ved indgriben fra statsmagtens side. Man nøjedes gennem de første par hundrede år med at udstede forbud mod at ødelægge klittens vækster og overlod de hårdt ramte lodsejere selv at værge sig mod den truende fare fra vest, hvilket ganske oversteg deres kræfter.

Dal Gd.
Maarup Gd.
Rosenstoen
Bovling
Ind Fiorden
Ulsund
Nees
Nissum-
Fiorden
Slyk
Norbye
Giording
Norre Fiand
Fiand Öe
Nissum
Udsirup
Synder
Kirke
Norre
Stabye
Husbye
Madum
Flynder
Torp
Molorp
Lille Orrild
Murbeck Gd.
Ulborg
Kjetterup
Norre Vosborg
Sönder Vosborg

Først ved kongelig resolution af 19 april 1779, gældende for den største del af det nuværende Thisted Amt, blev der truffet bestemmelser om sandflugtens dæmpning, besåning (med hjelme) og fredning. I 1786 lod regeringen professor Viborg, daværende lektor ved Veterinærhøjskolen og den botaniske Have, foretage en rejse gennem det jyske sandflugtshærgede egne for at stille forslag om, hvorledes sandflugten bedst kunne bekæmpes. Professor Viborgs afhandling: "Efterretning om sandvæksterne og deres anvendelse til dæmpning af sandflugten på vesterkanten af Jylland" blev trykt 1788 og udsendt til amtmænd, og herredsfogeder og andre kyndige mænd til erklæring Efter at rentekammeret havde modtaget disse erklæringer, lod man endnu engang professor Viborg berejse sandflugtsstrækningerne for at fremkomme med endelig forslag til anord-ning. Det resulterede i forordningen af 19. september 1792, som udvidede det i resolutionen af 19. april 79 angivne foranstaltninger til uden væsentlig ændring at gælde for hele landet. Der blev dog senere til bestyrelsen af sandflugtens dæmpning ansat sandflugtskommissioner med hver sit distrikt. Ifølge forordningen af 1792 var ikke alene klittens lodsejere, men alle klitsognenes beboere og endog beboere i de tilgrænsende sogne (de såkaldte hjælpesogne) pligtige til at deltage i arbejdet med dæmpningen uden vederlag. Det var en stor byrde, der derved måtte bæres af den vestjyske befolkning, hvoraf mange måtte køre hertil indtil 3 mil inde fra landet ud til klitterne for at præstere deres pligtarbejde; men forordningen bragte system i bekæmpelsen af sandflugten, og mange tusinde tdr. land ager, eng med videre , som var overføget med sand, blev dæmpet, og en del heraf - hvor sandlaget kun var tyndt - blev vundet tilbage til dyrkning. I løbet af 20 - 25 år var sandflugten faktisk under kontrol, af L. Esmarch, chef for rentekammerets landvæsenskontor. Han opgiver, at 112.159½ tdr. land var ødelagt af sandflugt, hvilket omtrent svarede til det daværende skovareal i Jylland. Af hele klitarealet manglede man i 1816 at dæmpe 37.501 tdr. land, hvoraf kun 374 tdr. land lå i Thisted Amt, hvilket viser betydningen af resolutionen af 1779.

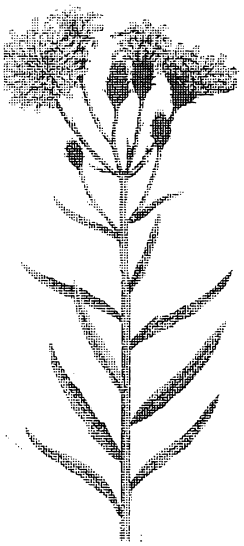

Smalbladet høgeurt

Den nugældende sandflugtslov er af 29.3. 1867. Herefter skal lodsejerne betale en sjettedel af dæmpningsudgifterne, kommunen og amtet også hver en sjettedel og staten resten. Ved et tillæg til loven i 1935 fredes alle havklitter permanent, og lodsejernes andel i dæmpningsudgifterne bortfaldt for disse klitters vedkommende.

L. Esmarch, som interesserede sig for træplantningen, foranlediged, at der den 23. september 1815 udstedtes en kongelig. resolution, som påbød amtmændene at sørge for, at der blev gjort forsøg med skovs opelskning på sandflugtsstrækningerne.

Herefter blev der anlagt adskillige forsøg, men stedse dog kun på små arealer og altid på fast sammengroede mere beskyttede lokaliteter, således som anvist af professor Viborg. Kulturerne blev udført ved såning - sjældnere ved plantning - af almindelig fyr, rødgran, birk og. flere. Arbejdet blev udført sammen med det øvrige klitarbejde som pligtarbejde. Resultatet var ringe, og arbejdet med trækulturerne medførte en del utilfredshed hos befolkningen, hvorfor der 1836 blev sendt et andragende fra stænderforsamlingen til regeringen om at lade trækulturerne undersøge og bedømme af kyndige mænd. Dette skete med det resultat, at forsøgene i 1838 blev erklæret for håbløse og opgivet. De fleste var aldeles mislykkede; kun enkelte steder var det lykkedes at få nogle få alen høje træer til at vokse frem i løbet af en snes år.

I 1953 er det 100 år siden den egentlige træplantning langs Jyllands Vestkyst begyndtes. Der begyndtes med plantning på tre steder, nemlig på 8 tdr. land i Tvordrup Klit i Thisted Amt og 8 tdr. land i Ribe Amt og Nørre Elkjær Klit i Hjørring Amt.. Staten erhvervede så vidt vides ikke arealerne, men fik lodsejernes tilladelse til plantningen.

Efter ministeriets opfordring overtog kammerherre Riegels ledelsen af plantningsforsøgene. Disse blev allerede i 1857 besigtiget af kyndige mænd, hvis erklæring faldt ud til fordel for fortsat plantning og gav anledning til vedtagelse af loven af 29. december 1857 angående sandflugtsstrækningernes behandling med mere. Efter denne lov kunne der eksproprieres dertil skikkede sandflugtsarealer til beplantning med træer, og det synes som om man har tænkt sig, at det skulle omfatte størstedelen af klitterne.

Riegels begyndte straks omfattende forsøg med alle almindelige træarter og byske. Efter nogle års forløb viste det sig, at kun få træarter kunne trives under de ublide forhold, nemlig bjergfyr, østrigsk fyr, hvidgran og eg.

11861 døde Riegels, og kammerherre de Thygeson overtog ledelsen af klitplantningerne, som fortsattes hovedsagelig med bjergfyr, idet blandt andet den østrigske fyr snart svigtede fuldstændig. Det samlede areal af klitter, klitplantager og klitheder langs Jyllands Vestkyst kan i dag anslås til ca. 74.600 ha., der fordeler sig således: (Alle tal er ca. tal).

Amt	Fredet klit	Klit under tilpl.	Klitplantager	I alt
Hjørring	2.075	3.500	8.092	13.667 ha.
Thisted	3.200	12.600	19.071	34.871 ha.
Ringkøbing	2.400	3.000	1.129	6.629 ha.
Ribe	2.800	5.600	10.485	18.165 ha.
Tønder (Rømø)	60	800	542	1.402 ha.
I alt	9.815	25.500	39.319	74.634 ha.

Efter forsøgsperioden udplantedes fortrinsvis bjergfyr og østrigsk fyr; men efter 10 - 15 års forløb sygnede sidstnævnte hen på grund af svampeangreb. Tilplantningen skete

herefter næsten udelukkende med bjergfyr, som dog nogle steder på sletterne blandedes med hvidgran, der dog i de færreste tilfælde blev til noget. Desuden plantedes lidt skovfyr og hist og her ædelgran. Ganske overvejende virker klitplantagerne dog som bjergfyrplantager.

Da professor Bjerring i landstinget i 1851 rejste sagen om træplantning i klitterne, synes hensigten blandt andet at have været ved træplantning at få klitten dæmpet, så at de idelig tilbagevendende dæmpningsomkostninger kunne spares; men Bjerring har også været klar over plantningens betydning på anden måde, idet han udtaler:" Jeg behøver ikke at udvikle hvilken overordentlig gavn, det ville være for Jylland, ikke alene at disse store strækninger bliver beplantede med træer, som giver udbytte, men også at det land, som ligger bag disse eventuelle skove, derved får læ for agerdyrkning." Forstråd Bjørnson, Valdemarslund, som blev spurgt til råds, mente, at træplantning var mulig og skrev, "at klitterne bringes under skovkultur er et statsanliggende af mangesidig betydning, som det måske er forbeholdt vor tid at realisere". Professor Bjerrings initiativ førte til, at træplantningen i klitterne igen påbegyndtes ved statens direkte støtte på finansloven for 1853/54, og siden er det forsat.

Sandflugtskomissær, Andresen i Thisted Amt, som på grundlag af egne forsøg stærkt kritiserede Riegels første plantninger, fremhævede, at dæmpning med træplantning alene var umulig, samt at selve klitbakkerne kun kunne frembringe et krat, men at bedre skov kunne trives på sletterne i læ af bakkerne. Tiden viste, at han havde fuldstændig ret.

Kammerherre de Thygeson, som i 1861 efterfulgte Riegels som leder af træplantningerne i klitterne, udtalte efter besigtigelse af sin forgængers forsøg "at der aldeles intet er i vejen for i klitterne at opelske skove af normale træer". Han fremhævede dog nødvendigheden af, at der kunne plantes på sletterne, og at man indtager store samlede arealer til beplantning. Dette gennemførtes dog ikke i de første 17 år, hvor man i henhold til loven af 29. december 1857 kunne købe store magre klitbakker til beplantning, idet man i overensstemmelse med denne lov tilsigtede ved træplantning at dæmpe klitterne og formindske dæmpningsudgifterne. Kun i Tværsted var indtaget nogle slettearealer, hvor også plantningerne viste den bedste vækst.

Efterhånden godtgjorde erfaringerne, at dæmpning direkte ved plantning af træer var umulig, og væksten på de store magre klitter var ringe, idet plantningerne kun udviklede sig til krat, som det med datidens teknik voldte store vanskeligheder at få frem. Da det blev klart, at ville man have skov i klitterne langs vestkysten, måtte man først og fremmest tilplante sletterne og søge at skabe store sammenhængende plantninger.

Ved sandflugtsloven af 29. marts 1867 indførtes to for klitplantagerne meget vigtige ændringer. For det første bestemtes, at staten alene i fremtiden skulle bekoste plantningerne og være ejer af jorden - tidligere havde amtet deltaget i disse udgifter med tre tiendedele - og for det andet, at foruden egentlige sandflugtsstrækninger kunne også andre tilgrænsende arealer exproprieres og henlægges til beplantningsarealerne.

I sin indberetning ca 1880 om tilstanden i klitplantagerne skrev klitinspektør de Thygeson blandt andet : "De opnåede resultater godtgør, at der gives arealer, hvor skovkultur, der med tiden vil afgive betydelig træmasse, kunne udføres, og at endog de mest fortvivlede arealer vil kunne tilplantes. Jeg går endnu videre. Det er en fast overbevisning hos mig, at når man forstår at vælge de rette klitarealer og de for disse passende træarter, vil man, når ikke uforudset uheld hændes, være i stand til at forvandle dem fra at være øde og så godt som værdiløse strækninger til mægtige skovarealer, der i frodighed og værdifuldhed ville overgå mange af de skovanlæg, som foretages længere inde i landet.

I klitinspektør Bangs indstillinger angående arealkøb i begyndelsen af dette århundrede synes at fremgå, at han som motiv - eller i alt fald delvis motiv - for klitplantningerne regnede med, at plantageanlæg ville være en stor hjælp for de pågældende kommuner. Om et areal hed det, at det" indeholder betydelige partier af udæmpet klitstrækninger". Her synes at være lagt vægt på, at kommune og lodsejere befries for dæmpningsudgifterne på arealerne; det er som om træproduktionen træder noget i baggrunden, hvad også boniteten af de indtagne arealer kunne tyde på.

Som det fremgår har motiverne for træplantning i klitterne tilsyneladende været meget svingende gennem tiderne.

Professor Viborg anbefalede træplantning af mere varig karakter. Justitsråd Esmark anbefalede 1817 træplantning for at styrke klittens fredning og for at udnytte klitarealerne til træproduktion. Kammerherre Riegels ville i begyndelsen plante træer i den levende klit som en direkte dæmpningsforanstaltning, men kom hurtigt til det resultat, at klitten måtte dæmpes før man kunne tilplante den med træer.

Klitplantør A.V.Pinholt, der ledede klitplantningen fra 1926 - 40, erhvervede en del arealer til beplantning, men langt overvejende af en bonitet, der må regnes for at kunne yde en rimelig træproduktion i fremtiden. Hensigten med arealkøbene var at frembringe skove, og man købte derfor ikke arealer med klitbakker, idet der forelå rigelig erfaring for, hvor ringe muligheder der er for trævækst på disse. Dæmpningen sker desuden billigst ved fredning samt ved lyngpålægning eller hjælmebeplantning.

Efter 1940, da klitinspektør Pinholt tog sin afsked og efterfulgtes af Klitinspektør P.Thaarup er samme linie fulgt.

Der er nu (1953) næppe mulighed for at anlægge nye større klitplantager. Derimod søges de tilstedeværende plantager udvidet med arealer af sådan beskaffenhed, at man kan forvente en trævækst af rimelig værdi. Sådanne arealer kan almindeligvis erhverves billigt, og med mekanisk kraft kan de i alle tilfælde for de jævne arealers vedkommende tilplantes for en ringe udgift. Tilplantningen sker oftest med fransk bjergfyr. Når anlæggene ikke fordrer øgede administrationsudgifter, kan de under de nuværende prisforhold forrente kulturudgifterne. hvorefter betingelserne for næste skovgeneration er væsentligt forbedrede. I adskillige tilfælde er erhvervet nærliggende eller tilstødende

landbrugsejendomme til beplantning. Det drejer sig om ejendomme med mager jord og et ofte stort udyrket tilliggende klithede, og med forfaldne ubrugelige bygninger. Træproduktionen er gennemgående lille pr. ha., men dog en betydelig fordel for Vestjylland, hvor navnlig gavntræet er efterspurgt. I Thisted Amt der bortset fra klitplantagerne er yderst skovfattigt, er der anlagt et savværk, hvor der nu årligt opskæres ca 2000 kubikmeter, hovedsageligt sitkagran. Under sidste krig forsynede klitplantagerne i samme amt 18 mejerier med kvas til fyring - en ikke uvæsentlig præstation i en nødsituation, - og det var endda et efter forholdene billigt brændsel. Klitskovens betydning for klimaet er vist i al almindelighed tillagt for megen vægt. Man er i Vestjylland tilbøjelig til at mene, at klitskovene er i stand til at hindre havgusen i at trænge ind over land, idet man fæstner sig ved, at en meget væsentlig aftagen af havgusen falder sammen med klitternes tilplantning af træer. Om de to ting står i nøje forbindelse med hinanden, er langt fra sikkert. Snarere er det en ændring i klimaet over et større område, man her står overfor. Efter gamle folks udsagn begyndte havgusens aftagen allerede inden klitplantagerne havde nået nogen større udvikling og endnu kun omfattede større arealer.

Plantagerne lægivende virkning er af lokal art og strækker sig kun forholdsvis kort ind i landet. Det kan i alle tilfælde ikke have nogen virkning, hvor det bagvedliggende land har større terrainhøjde. Virkningsfuldt læ for markerne opnås kun ved et system af læbælter. Plantagerne kan kun virke som et supplement hertil.

Det er sandsynligt, at plantagerne under pålandsstorme, der medfører saltpartikler, kan tillægges en vis sivirkning, hvorved en stor del af saltet bliver tilbageholdt af trækronerne, og dets skadevirkning på anden vegetation derved indskrænkes eller måske helt undgås.

Hvis Træplantning som dæmpningsmetode skal have nogen mulighed for at konkurrere med hjælmebeplantning og lyngdækning, (muligheden er meget lille) er det dog en absolut forudsætning, at træplantningen ikke kræver særlige administrationsudgifter, i øvrigt er der ikke nu klitarealer af så mager beskaffenhed, at man vil kunne forsvare træplantningsforanstaltning. De fattigste klitter indtoges til beplantning gennem klitplantningens første årtier, hvorved man skabte sig næsten uovervindelige begyndelsesvanskeligheder.

Efter at de tilplantede klitter ved plantagernes opvækst er blevet dækket af mørkegrønne bjergfyrreskove, er store dele af klitterne undergået en forvandling, som også har indvirket på publikumbesøget langs Vesterhavet. Hen ved halvdelen af Vestkystens badesteder er beliggende enten umiddelbart op til en klitplantage eller nær en sådan, og man kan ikke undgå at lægge mærke til, hvor mange gæster, der på dage, hvor vejret er køligt eller mindre godt, søger ind i plantagernes læ, ja, selv i godt vejr er besøget i plantagerne stort. Det er iøjnefaldende, at mange turister foretrækker at færdes i plantagerne, og det viser tydeligt, at det store publikum ikke finder, at disse virker skræmmende i landskabet - en kritik, som man af og til har hørt.

Hvad der er smukkest, den med træer tilplantede klit eller klitten i sin naturlige tilstand som grå klit bevokset med græs, lyng, lav med videre er og må være en smagssag. Begge dele har sin skønhed, og kontrasten mellem den utilplantede grå klit og de grønne bjergfyrsbakker kan virke meget smuk. Imidlertid behøver de mennesker, som ud fra en kunstnerisk eller mere udviklet sans for naturen føler en særlig glæde ved at færdes i og opleve den uberørte natur, ikke at ængstes for fremtiden; der vil altid vedblive at være meget store - mange tusinde ha. - klitareal tilbage, hvor træplantning må anses for ganske formålsløs. Dette gælder først og fremmest klitterne nærmere havet, de såkaldte havklitter.

Klitplantagernes areal gennem tiderne i de forskellige amter (ha.)

År	Hjørring	Thisted	Ringkøbing	Ribe	Tønder	I alt (ha.)
1853	4	4	0	4	0	12
1860	87	87	83	87	0	344
1878	87	377	133	203	0	800
1883	142	377	133	1.100	0	1.752
1888	513	857	133	2.130	0	3.633
1893	3.626	4.821	568	4.860	0	13.775
1900	5.103	7.681	1.161	7.223	0	21.188
1905	5.359	7.804	1.161	7.529	0	21.853
1910	6.550	9.399	1.161	9.064	0	26.178
1915	6.557	10.138	1.168	9.123	0	26.986
1920	7.841	10.778	1.168	9.512	0	29.299
1925	7.547	12.747	1.169	10.003	500	31.966
1930	7.596	13.370	1.169	10.008	532	32.643
1935	8.590	16.126	1.169	10.355	540	36.773
1940	8.771	16.753	1.169	10.346	540	37.579
1945	9.627	17.869	1.169	10.489	542	39.696
1950	10.107	18.828	1.169	10.474	542	41.129
1952	10.044	19.156	1.169	10.485	542	41.376

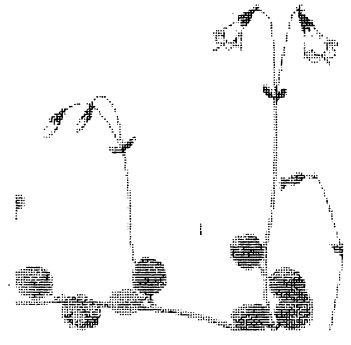

Mine oldeforældre plantør J. A. J. Drewsen og hans kone Johanne

Af Inger Klitgaard Nielsen

Indledning

Jeg vil her fortælle, hvad jeg i arkiver og fra breve har kunnet finde om mine oldeforældre, det vil sige min morfars forældre.

Jeg er her i den heldige situation, at der på mødrenes side i generationer har været flittige brevskrivere, og hvad der er væsentligt i denne forbindelse: Mange af disse breve er fortsat i slægtens eje.

Min mor, Agnete Klitgaard, f. Drewsen, gik i 1917 på Skibelund efterskole, og eleverne her fik til opgave at skrive en stil om deres slægt.

Nærliggende var det derfor for min mor at kontakte sin farmor, Johanne C. E. Drewsen, (ane nr. 13), der var født i 1837 og altså på det tidspunkt var slægtens ældste. Min mor, som var født i 1902, var 15 år, og hendes farmor var 80 år.

Ane nr. 12	**Johan Adolf Julius Drewsen** født d. 12. 7. 1832 i Tikøb sogn, død d. 14. 6. 1881 i Husby sogn
Faderen Ane nr. 24	Carl Georg Drewsen født d. 21. 11. 1795, død 5. 6. 1878
Moderen Ane nr. 25	Hanne Wismer født d. 9. 1. 1980, død d. 6. 12. 1890
Ane nr. 13	**Johanne Christiane Elisabeth Thiesen** født 1. 5. 1837, død 8. 11. 1920
Faderen Ane nr. 26	Hans Hansen Thiesen født 26. 4. 1796, død 27. 2. 1853
Moderen Ane nr. 27	Mette Marie Larsen døbt 6. 4. 1800, død 7. 1. 1847

De blev viet i Husby kirke d. 17. 5. 1859 og fik følgende børn:

Hanne Marie Ernestine, født 5. 3. 1860
Laura Caroline Marie, født 11. 9. 1861
Carl Georg Christian, født 5. 4. 1863
Hans Christian født 9. 12. 1864
Rigmor, født 22. 3. 1867
Peter født 28. 12. 1868, død 10. 1. 1869
Ane nr. 6 Peter født 8. 2. 1870
Aage født 21. 9. 1872
Johannes født 28. 7. 1874
Astrid, født 16. 2. 1878, død 6. 4. 1879

Min oldefars søskende var: Hans Christian, Laura, Carl, Peter Emil August, Julius Edv. Bornemann, Anna Christine Susette.

Min oldemors søskende var: Johannes, Laurits Christian, Jørgen Marius.

Inden jeg herefter med min oldemors breve som væsentligste kilde vil fortælle om mine oldeforældres liv, må det være på sin plads at nævne de genealogiske dato for dem.

Min oldemor Johanne Christiane Elisabeth Thiesen

Hun blev født d. 1./5. 1837 i True, Brabrand sogn ved Århus. Hendes far Hans Hansen Thiesen var lærer ved True skole. Moderen hed Mette Marie Larsen. Johanne var yngste barn og eneste pige. Der var 3 ældre brødre.

Barndom

Hendes far var en dygtig, men streng mand, både i hjem og skole. I haven var der sjældne blomster og for eksempel en smuk aurikelsamling, som Johanne aldrig senere havde set magen til.

Han var et barn af oplysningstiden og holdt aviser og flere blade. En aften om ugen samledes bymændene for at høre faderen læse op af avisen. Navnlig huskede hun disse sammenkomster i krigsårene 1848-49-50. Naturligvis havde han aftenskole for de unge karle to gange om ugen om vinteren.

Faderen havde været med til at oprette et sognebibliotek, og i hjemmet blev der læst højt om aftenen af de ældre brødre. Johanne var meget optaget af for eksempel P.P.'s "Niels Juel" og "Tordenskjold", ikke at tale om Ingemanns historiske romaner og Blichers noveller, som jo var ny læsning dengang.

P.P. er et pseudonym. De 2 nævnte bøger er udgivet 1848. Disse 2 samt andre af hans bøger beskrives som "Fædrelandets historiske malerier" Kilde: Dansk Bogfortegnelse for 1841-1858.

De 3 brødre hjalp faderen med at passe den lille skolelod og den forholdsvis store have, og de blev strengt opdraget, mens der blev taget mere skånsomt på Johanne.

Moderen var svagelig, så der blev holdt pige i lærerhjemmet. For at supplere indtægten havde de af og til også pensionærer, for eksempel en noget sindssyg præstedatter, frk. Fauerskov, og en noget mislykket grosserersøn, der vævede der i lærerhjemmet.

Der var 3 værelser: samlingsstuen og 2 soveværelser. Det ene benyttede grosserersønnen til værelse, men om natten sov han, Johannes far og 3 brødre i værelset. Det andet værelse fik faderen delt, så han kunne have sin reoler med de kære bøger i den bedste del af værelset. I den anden del af dette værelse med et lille vindue højt oppe ud til gården sov så moderen, pigen og Johanne.

Da Johanne var 9 år, døde hende mor, og hendes død gjorde et stort skår i Johannes opdragelse, da hun jo ikke blev vant til eller øvet i, hvad en lille pige havde godt af at være med til i de år.

Selvfølgelig passede hun sin skole, men var ellers mest overladt til sig selv og søgte adspredelse med læsning på egen hånd og leg. Et par somre var hun dog i længere tid i et par hjem, hvilket hendes ældre broder vistnok havde sørget for. Det var gode hjem, som sikkert også fik betydning for hendes udvikling.

Det ene hjem var hos en møllerfamilie, hvor hendes bror havde læst med børnene, som var på Johannes alder. Hun fortalte som 80-årig i et brev til sit barnebarn Agnete, at hun var meget betaget af stedets skønhed og gav en levende og fyldig beskrivelse heraf. Den sommer mindedes hun som lys og lykkelig.

Det var vist den næste sommer, at hun skulle passe deres 2 køer på skolelodden, som lå en fjerdingvej fra byen. Her skulle hun være hele dagen og kom kun hjem om middagen til malkning af køerne og til aftensmad, men så ud igen. Hun blev sløv og dvask af det og interesserede sig slet ikke for dette arbejde. Faderen var ikke tilfreds, men var vist alligevel ret tålmodig med hende.

Næst sommer var Johanne hos broderens kæreste i hendes hjem på Randersegnen, på Råballegaard, hvor hun lærte noget håndarbejde. Det interesserede hende mere end at passe køer.

Vinteren derefter gik Johanne til konfirmationsforberedelse og blev konfirmeret om foråret, men var syg og elendig af en hård og langvarig koldfeber.

Til konfirmationen gav hendes far hende et Nyt Testamente, som hun fik på sin 14 års fødselsdag d. 1. maj 1851, 5 dage efter at hun (med faderens ord) "*I Guds hellige tempel i Brabrand har aflagt det store hellige løfte, at du indtil din død vil leve efter Jesu hellige lære*".

Han håbede, at bogen ville blive en rettesnor for hendes tanker, ord og handlinger og sluttede med følgende vers:

"Elsk Gud og hans hellige ord
da vil det altid gå dig vel.
Da Gudsfrygt i dit hjerte boer,
og du gør alle ret og skel".

True skole 1. maj 1851.
Din hengivne fader
H. H. Thiesen

Ungdom

Dette afsnit vil jeg skrive direkte af efter Johanne Drewsens brev af 7/8 1917 til barnebarnet Agnete Drewsen (min mor):

"Sommeren efter min konfirmation gik med at komme til kræfter efter sygdommen. Så kom jeg ud at tjene, til almindelig husgerning. Året efter kom jeg i mejerilære og skulle oplæres til mejerske.

I følge Salmonsens konversationsleksikon: En kvinde, som oparbejder mælk til smør og ost. Særlig havde "de holstenske mejersker" stor betydning på de herregårde, hvor man havde en stor kælder eller mælkestue, hvor mælken henstod til flødeafsætning i træbøtter eller jernfade.
I 1. halvdel af det 19. århundrede kom mejerskerne fra Holsten. Senere oplærtes unge danske piger til at udføre mejersker's arbejde.

Da jeg havde været der et halvt års tid, døde min far af astma; da var jeg 16 år, da blev mit hjem oprevet.

Lykkeligvis var det gode mennesker, jeg var hos, som jeg altid vil mindes med den inderligste taknemmelighed. Jeg var hos dem i halvandet år; da flyttede de, som kun var forpagtere af mejeriet, og jeg kom det sidste år af min læretid til en anden gård ikke langt fra mit barndomshjem og nær ved en by, hvor min ældste bror var lærer.

Siden var jeg som mejerske et par år på en gård i Århusegnen, inden jeg kom til Gyllingnæs, hvor jeg lærte din farfar at kende. Han fattede hurtigt godhed for mig, og vore fælles interesser drog os sammen, vi elskede naturen og holdt begge af sang, så vi færdedes ikke så lidt sammen i vor fritid.

Vi var også en del sammen i Gylling præstegård, hvor vi begge tit var gæster efter at have været i kirken og hørt den nu afdøde Otto Møllers far, som var præst der. Det er et af de hjem, som fik megen indflydelse på min religiøse udvikling, også menneskelige. Jeg skylder dem, jeg der kom til at kende, og deriblandt Otto Møller fra sine ferier, hvor jeg ofte traf ham, stor tak. Han lærte mig at kende nogle af Grundtvigs salmer, de første jeg kendte af dem; men hans mor og søstres omgang i det år jeg var på Gyllingnæs, kan jeg ikke noksom være glad og taknemmelig for.

Derefter var jeg et år hos forpagterfolk af en stor præstegård, og derefter kom jeg så 22 år gammel ud til Vestjylland til Husby og levede med din farfar og vore børn..."

Min oldefar Johan Adolf Julius Drewsen

Barndom og ungdom

Han blev født d. 12./7. 1832 i Tikøb sogn, hvor hans far Carl Georg Drewsen var assistent ved forstvæsenet.

Af folketællingen for 1834 fremgår det, at familien med 2 tjenestefolk bor til leje på en ejendom, der hedder "Godthåb", hvor også ejerinden, en enke på 35 år, og en datter bor.

Hans mor hed Hanne Wismer.

Han var nr. 5 af 7 børn, hvoraf den yngste, en lille pige, døde 6 år gammel.

I 1838 blev hans far skovfoged og flyttede med familien til "Stendalerhus", som ligger i Gammel Grønholt Vang i Grønholt sogn.

Johan Adolph voksede op i de smukke nordsjællandske skove, bortset fra et par år, 1845-1847, hvor han sammen med sin yngre bror Julius Edvard havde bopæl i København (i følge oplysning i Lægdsrullen). Formentlig har de gået i skole der.
Den 3. oktober 1847 blev han konfirmeret i Grønholt kirke.

Ved sessionen i 1852 blev han udtaget til soldat i 2. Jægerkorps, 18. bataillon. Det oplyses her, at han er en øvet skytte. Han er 64 tommer høj (166,4 ca.). I 1860 overgik han til forstærkningen.

November 1858

Udskrift af dagbog

1. Endnu vare Folkene her omkring paa Havet at fiske, og de der vare hjemme vare ikke til at faa i Arbeide ved Kulturen.
Vinden er østlig og klar Luft med Frost.

2. Vind og Veir som sidst nævnte. Ligeledes uden Folk der vil forsøge at tiltvinge sig en Dagløn paa 3 a 4 pr. Dag.

3. Meldte sig den første Arbejder fra et andet Sogn der fik Accord paa at grave en ½ Als, Grøft om Planteskolen og med Grøntørvene (hvor den var tilstede) samt med den øvrige Fyld at hakke indenfor Grøften en Vold - 1 Alen høi, begge Dele til 8 pr. Favn.
Veirforholdet uforandret som ovennævnt.

4. Var jeg i Klitterne for at orientere mig og udt..
Veirforholdet som ovennævnte dog aftog Frosten og paa Dagen.
Havde jeg en Arbeider der var mig behjelpelig med at nedgrave en Del af det medbragte Frø i Planteskolen for 2 m pr. Dag.
Vinden sydlig, tø med taaget Luft.

6. Afstak jeg Planteskolens Grændser og begyndte Inddelingen af denne.
Vinden østlig, atter lidt Frost med Riimlaage.

7. Havde endnu ingen Arbeidere til Klitterne.
Afsluttede Accord med en Mand om at raiolpløie 3 Tdr. Land af Planteskolen til 12" Dybde for 12 rd.
Vinden sydlig med Tø og Rusk og senest stærk Regn.

8. Om Morgenen leiede en Vogn og kjørte til Snoghøi for der at hente et Læs Planter samt Agern.
For Vognlei og Befordring betingede Manden sig 50 rd. (og han var den eneste, der ville gjøre denne Reise). Da jeg kiørte begyndte Regnen at ophøre og da vi vare kommen nogle Miil sønden for Ringkjøbing forfandtes derfra jo længere vi kjørte et stedse tiltagende Lag Snee. Det begyndt da at fryse lidt.

Oversat af Rigmor Lillelund

Fra J. A. J. Drewsens dagbog
november 1858

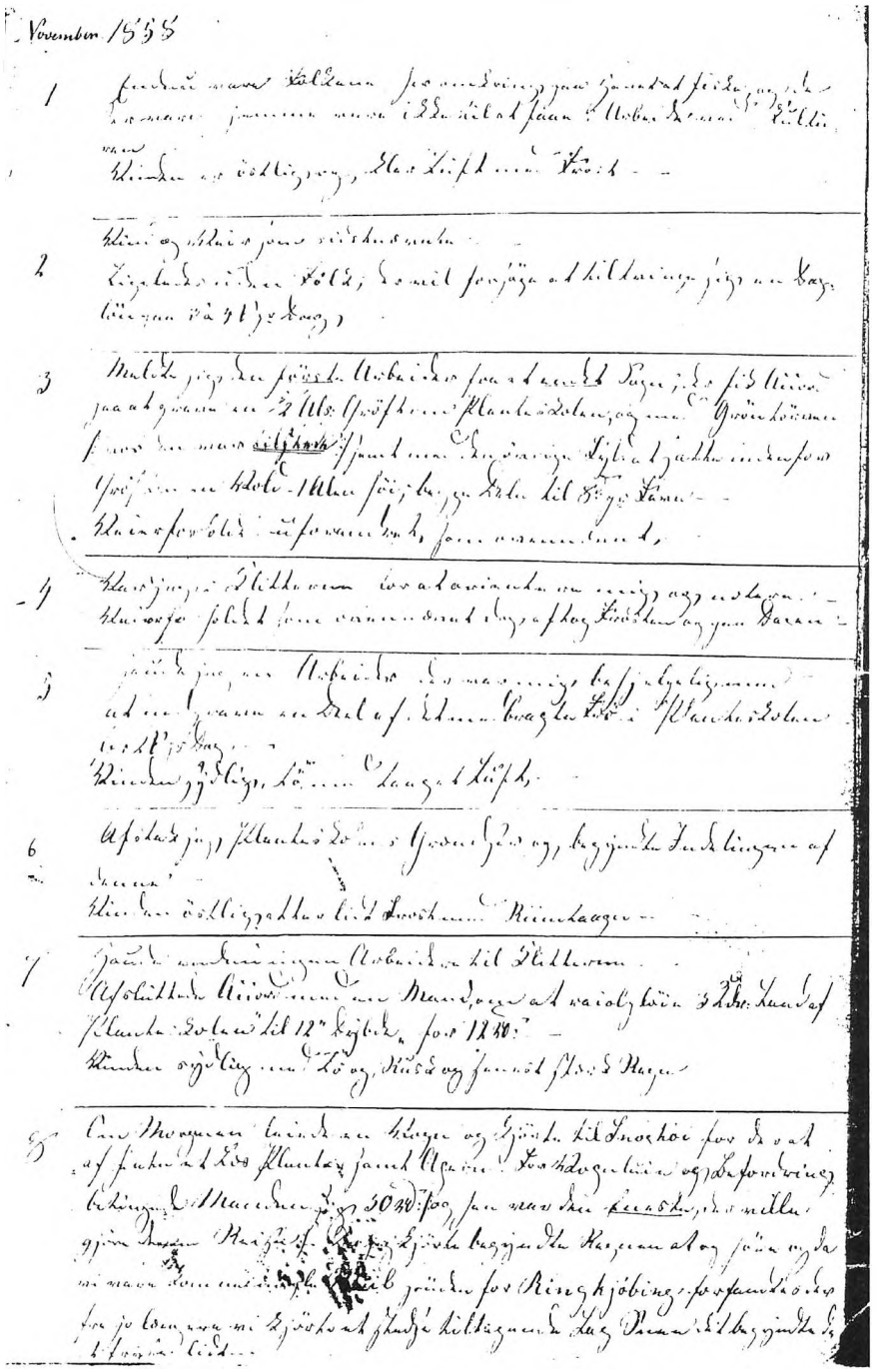

Johan Adolph, der interesserede sig for plantninger og skovvæsen, blev uddannet i forstvæsenet, for øvrigt som den eneste af søskendeflokken. Hans ældste bror Hans Christian blev elektropletfabrikant, og flere søskende samt søsterens mand var med i firmaet.

I 1853 flyttede Johan Adolf med sine forældre til Høsterkøb i Birkerød sogn, hvor hans far havde købt et hus, da skovfogedgerningen var opgivet.

Johan Adolfs farmor, en velhavende enke, døde i 1852 som 75-årig. I følge hendes "dispositioner" skulle arven til Carl Georg indsættes i Overformynderiet og kun renterne udbetales. Denne indtægt har været stor nok til, at han kunne ophøre med sit arbejde og leve af renterne.

Ved folketællingen i 1855 stod faderen anført som particulier (Person, der lever af sin formue: rentier), Johan Adolf som forstassistent. Desuden naturligvis moderen, og der er 2 tjenestefolk.

Senere på året 1855 flyttede Johan Adolf til herregården "Gyllingnæs" i Gylling sogn, hvor han i følge Johanne Thiesens oplysninger var skovrider. Jeg ved ikke, om denne stillingsbetegnelse er rigtig, men han har i hvert fald stået for skovens drift.

Gården ligger på et næs, som nordfra skyder sig ud i Horsens fjord, og der er en meget smuk natur.

Som tidligere fortalt, lærte han her sin kommende kone at kende, da hun blev ansat som mejerske på Gyllingnæs. Det har været dejlige omgivelser for dem, og de holdt jo begge meget af naturen. Johan Adolf var også meget gode venner med præstens søn, Otto Møller, som senere selv blev præst.

Johan Adolfs ældre fætter, Christian Drewsen (den yngre), efterfulgte sin far Johan Christian Drewsen som direktør for papirfabrikken "Strandmøllen" og var ven med kammerherre Riegels på Snoghøj, som da stod i spidsen for klitplantningen. Da Riegels spurgte Chr. Drewsen, om han kendte en velegnet mand, der kunne begynde som klitplantør i Husby, anbefalede Chr. Drewsen sin fætter Johan Drewsen, som i 1858 rejste til Husby sogn i Vestjylland for at blive den første klitplantør i Husby.

I 1859 rejste Johanne Thiesen også til Husby, og de blev gift i Husby kirke den 17. maj 1859.

Forlovere ved vielsen var degnen Sahl og toldbetjent Lund.

Anordning

om

Reglerne for Vedligeholdelsen, Brugen og Afleveringen af de Staten tilhørende Embedsboliger og Embedsjorder.

Vi Christian den Niende, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken Lauenborg og Oldenborg,

Gjøre vitterligt: At Vi allernaadigst have fastsat følgende Regler for Vedligeholdelsen, Brugen og Afleveringen af de Staten tilhørende Embedsboliger og Embedsjorder.

1ste Afsnit.

Om Vedligeholdelsen af Embedsboliger med Tilbehør og Tilsynet hermed.

§ 1.

Naar Vedligeholdelsespligten indtræder. Hvad der hører til Bolignen.

De Embeds- og Bestillingsmænd, hvem der anvises Embedsboliger, modtage disse paa den nedenfor i §§ 14 og 16 bestemte Maade. Efter Modtagelsen indtræder den dem paahvilende Vedligeholdelsespligt.

Overleveringen af Boligerne omfatter tillige Gaardspladsen med sammes Indhegning, Brønde, Brandredskaber, Indkjørselen til Stedet samt Haven tillige med dennes Indhegning, og naar der er tillagt Embedet eller Bestillingen Jord, fremdeles de Bygninger, der ere til for Jordbrugets Skyld.

§ 2.

Omfanget af den saadæ Vedligeholdelsespligt.

De Embeds- og Bestillingsmænd, hvem fuld Vedligeholdelsespligt paahviler med Hensyn til deres Embedsboliger, have at vedligeholde Alt, hvad der efter § 1 er overleveret.

Til den nærmere Bestemmelse af deres Vedligeholdelsespligt fastsættes følgende Regler:

a.

Til den aarlige Vedligeholdelse hører Udbedring af Tage af enhver [illegible] samt den [illegible]ige Omlægning af Straatage med alt Tilbehør, al ydre og indre Hvidtning, Tjæring, Maling og [illegible] i Mure, Vægge, Lofter, Vinduer med Rude[illegible] Bindsteder [illegible]

Lidt om Husby sogn og Husby klit i "gamle dage"

Husby sogn ligger i Ulfborg herred, Ringkøbing amt.

I følge. oplysninger i "Trap Danmark" om Husby sogn har klitterne en betydelig størrelse, og sandflugten har været slem, navnlig i 1500- og 1600-tallet. I 1579 blev præstegården ødelagt, og i 1580 siges, at en del af sognet er ødelagt af sand og vand.

Vedr. klitplantningen fortælles, at der d. 20/12 1857 blev vedtaget en lov om sandflugtens dæmpning. Husby klitplantage anlagdes af staten i 1859 (da forsøget på klitplantning atter var optaget, efter at tidligere forsøg var mislykkede) under ledelse af plantør A. J. Drewsen, som med stor energi gennemførte arbejdet.

Som et kuriosum kan jeg bringe nogle oplysninger fra Ole Berghs bog: "Til fods med Evald Tang Kristensen" vedrørende Husby sogn samt præst og degn. (Da pastor Østergaard har hørt til plantørfamiliens omgangskreds, og degnen Sahl var forlover ved deres bryllup, har jeg omtalt, hvad jeg har fundet af interesse om dem i nævnte bog):

"En lærer var i gang med at skaffe en hjælpelærer til sin gamle far i Husby på den jyske vestkyst mellem Vedersø og Nissum Fjord... Den gamle lærer var degnen Anders Pedersen Sahl, og i oktober 1861 kom Evald Tang Kristensen til Husby og skulle bo hos degnen, der indrettede sit lille spisekammer til Tang Kristensen. Hos degnen langede man til fælles fad og til panden med meldyppelse. Hver pillede sine kartofler og bjergede føde, som han bedst kunne.

Sognepræst Østergaard omtales som en gnavpotte, ilde lidt i menigheden. Holdt engang i forbindelse med en begravelse en ren straffeprædiken, så at nogle af menigheden bagefter forfulgte ham for at give ham prygl.

Lovens påbud tog de sig ikke nær i Husby, heller ikke degnen. Der havde kort før været en skandale på grund af ulovlig omgang med strandingsgods.

Strandingen var en del af tilværelsen på Husbykanten. Skolen lukkede helt automatisk, når der var havari".

Hjemmet i Husby

Johan Adolf Drewsen var 26 år, da han begyndte som klitplantør i Husby og lønnen var ikke stor. Heldigvis var både han og hans kone vant til at leve nøjsomt. Der var ikke embedsbolig, og først efter de havde fået 8 børn, blev lønnen hævet til 800 kr. årligt, derefter til 1.000 kr. pr. år.

Efter den ældste datter Ernestines optegnelser var ægteparrets første bolig Hulvejsgården, hvor hun blev født. De næste 2 børn, Marie og Carl, blev født i Kirkeby. Omkring 1863-64 købte Johan Adolf Drewsen ved sin fars hjælp 2 tdr. land, og bygninger blev opført, og de kunne glade og trøstige flytte ind i deres eget lille rare hus. Det lå lige ved siden af planteskolen, hvor Johan Adolf Drewsen havde sin daglige gerning, særlig med ledelse og tilsyn, og ikke langt fra de klitter, som blev beplantede.

Hans gerning som plantør havde jo særlig hans interesse og kærlighed og blev også på flere måder påskønnet af hans overordnede.

Der blev købt mere jord til, men Johan Adolf Drewsen levede ikke længe nok til at få større udbytte deraf, skønt han med den, som alt andet han havde med at gøre, hverken sparede på arbejde eller flid.

Johan og Johanne Drewsen

Børnene havde et godt hjem, og selv om der var trange kår, var der åben sans for åndelige værdier, som deltes med lærer Pinholts, Husby og Petersen i Nissum samt præstefamilien i Vedersø, Plesners, og i Husby, hvor først Østergaard var præst og senere Hansen.

Af børnene forlangtes ubønhørligt lydighed og flid. Faderen var meget streng og kunne være opfarende overfor sine omgivelser, men var også ved siden af en kærlig far.

Da den grundtvigske bevægelse kom, nåede den til Husby og Vedersø, og navnlig Johanne Drewsen var levende med. Da efterårsmøderne på Askov begyndte, var hun også med et par gange. Derfra hjembragte hun mange melodier til historiske og folkelige sange, som børnene i både hjem og skole fik del i og var meget optaget af ved siden af fortællinger, der knyttede sig til sangene.

Johan Adolf og Johanne Drewsen fik 10 børn, hvoraf 2 døde som små, den lille Peter af krampe. En søn, Hans Chr., døde som 22-årig af tuberkulose.

Drewsens priklebræt

Johan Adolph Drewsen var en praktisk mand, og i 1861 opfandt han "Drewsens priklebræt", som kan beses blandt andet. på "Jagt- og Skovbrugsmuseet" i Hørsholm. Her har jeg fået forskelligt materiale med omtale af priklebrættet, blandt andet et informationsark fra "laden", hvor man kan se brættet. Brættets brug omtales i "Lærebog for skovfogedelever" og i "Tidsskrift for skovvæsen" 1911 og 1930 og i "Tidsskrift for Skovbrug" for 1891.

Brættet blev brugt til udprikling af nåletræer på let jord, hvorfor det har været meget anvendt på klit- og hedeplanteskoler.

Priklebrættet betjenes af en mand med 2 børn til hjælp med indsætning af planterne i en form. En lodret fure stikkes ud. Det fyldte bræt blev lagt over og jorden skubbet til, inden brættet atter fjernedes. De små planter havde først stået to år på såbed og blev nu omplantede og stod her et eller 2 år.

Drewsens priklebræt. Målestok 1: 16
Til dels efter i. P. F. Bang

I 1911 var der i Fåborg en arbejds- og redskabsprøve, hvor også Drewsens priklebræt benyttedes, her af en arbejder fra Nyminde med 2 børn til hjælp. I de 7 arbejdstimer blev formen skiftet 424 gange, og der blev sat i alt 17.459 planter.

Det er svært at forklare brugen af brættet, så man kan forestille sig fremgangsmåden. Selv kunne jeg først forstå den, da jeg på museet så de forskellige redskaber, udstillet på en instruktiv måde, samt informationsarket.

PS. I 1911 var min morfar plantør i Nyminde, og min mor og hendes søskende har i deres barndom mange gange deltaget i priklearbejdet.

Fra lærebog for skovfogedelever af blandt andet Poul Wegge og V. Neergaard citeres:
*Drewsens prikle*bræt *er navnlig anvendelig ved nåletræsprikling på let jord, og benyttes derfor meget i klit- og hedeplanteskolerne. Det består af et smalt bræt - formen - der er så lang, som plantebedet er bredt, i reglen 125 cm, og i den ene side forsynet med skurer af en sådan størrelse, at planterne kan sidde passende fast, når de nederste nåle kommer med ind i skuren. Man må derfor have flere forme med skurer af forskellige*

størrelse. Når planten skal indføres i skuren, tager man den ved rod og top, skyder den ind og trækker nedad, til den sidder fast. Der er 25 til 50 skurer i en 125 cm lang form. Denne er forsynet med en kort stang, til hvis ene ende er hæftet en stiver.

Til et sæt hører der to forme, et målebræt af 13 cm bredde og af formens længde, en skyder af træ til at føre jorden tilbage med og et lille telt af halm eller lærred, hvori indsætningen af planter foregår; desuden en plantekasse og en udpriklingsspade, hvormed der laves lodret plantevæg til planternes rødder, så disse har en rigtig placering ned i jorden, før mulden stødes på plads. Planterne bliver så alle siddende, når priklebrættet trækkes fra. Ud over at teltet er læ for drengen/drengene, der sætter planter i, så forhindrer den også vinden i at blæse planter af priklebrættet under isætningen.

I 1880 fik de i hjemmet i Husby besøg af forstanderen for Vilvorde Havebrugshøjskole, Stephan Nyeland. Johan Adolf Drewsen var da meget syg, så det var sønnen, Peter, (min morfar) på 10 år, som måtte vise Nyeland rundt i plantagen.

Nyeland rejste rundt i Danmark og udgav i 1881 en bog "Fundne blade" og sendte et eksemplar til plantøren i Husby.

På titelbladet har han skrevet:

Til plantør Drewsen sendes disse blade, da jeg fandt det ene hos Dem i sommer.
God bedring med Guds hjælp. Mange hilsner
Stephan Nyeland".

Den 14/6 1881 døde Johan Adolf Drewsen. Han havde ligget syg cirka et år og var opgivet af lægerne: Iskias, koldbrand i lungerne og rygmarvstæring.

I Klitterne ved Husby

Jeg bringer her Nyelands skildring fra Husby Klit, da den giver et meget fint indtryk af stedet og plantørfamilien.

Det vil vistnok gaa flere af Læserne, som det første Gang gik mig, at naar de hører Husby nævne, vil de spørge: "ja, hvor ligger Husby?"

Det er en lille Landsby med en sjelden smuk Kirke, Taarnet skal i sin Tid have været et Sømærke, nu ligger Klitterne mellem Byen og Vesterhavet, saa i stille Vejr aner man ikke, at det er saa nær ved.

Husby Klit strækker sig mere end en halv Mil ind i Landet. Kommer man fra Ulfborg Station og kjører dertil, passerer man først paa en Strækning af en halv Mil forbi ganske godt dyrkede Jorder, men længere ude bliver der mere og mere øde, og der er

en Ensomhed og Stilhed rundt omkring, der kun afbrydes af Vibeflokkenes Skrig og Hjejlens klagende Toner.

Hist til Venstre er der to store Søer, til Højre mørk og trist Hede, men se ligeud, der møder Øjet et fornøjeligt Skue. I Forgrunden den smukke Kirke, bagved, den hvide Klit og midt i og paa Siderne af denne en Plantage af smuk dyb grøn Farve, som ser dobbelt frisk ud imod det hvide Sand.

Klitterne ligner et Sandhav, hvor Bølgerne i et nu var blevne standsede og kun ventede paa atter at faa Liv for at rulle videre ind over Land, og Skoven ser i Afstand ud som et grønt Tæppe bredt ud over Sandbølgerne.

Til Venstre for Kirken ses en Bondegaard og længere henne atter en Plantning, hvoraf der rager et lille Straatag frem, og over det Hele vajer Flaget, som byder En velkommen til disse øde Egne.

Skal vi gaa derhen først og se hvad der findes. Et lille beskedent Hus, som er Plantørens Bolig; tarveligt er Huset baade inde og ude, Børneflokken er stor, og Kaarene smaa, men hyggeligt er der i hver Krog, man ser der er Flid og Orden i Alt, hver har sin lille Gjerning at røgte og gjør det meste ud af den.

Dog den høje smukke Mand har en Alvor saa dyb saa dyb præget i de vejrslagne Træk, at man bliver vemodig stemt derved, man ser, det er en Mand, der kan arbejde og har arbejdet, han har trodset mere end de fleste og har sat sig et Minde, der vil staa længe efter ham.

Lad os gaa ud med ham i Haven og i Planteskolen; men herude forandres han helt, de stenhaarde Træk bliver milde, og der lyser en Glæde saa beskeden og dog berettiget ud af hans Øje. Det er næsten umuligt at tænke sig at være så nær ved Vestervovvov, og forstaa at man Time efter Time har kjørt med Bane og Vogn gjennem øde og træfattige Egne for at finde en saa smuk Planteskole, hvori der endog var Tusinder af Douglasgranner og saa derfra at komme ind i en smuk lille Frugthave, hvor Træerne stod i udmærket Læ af Fyr og Alpeguldregnen og bar deres Frugter, men allerkjønnest er dog den lille Have overfor Huset.

Det var, som en Plet Have sydfra var ført med usynlige Hænder hertil, man kan neppe tro sine Øjne. Et Lysthus dækket med Vinranker, Busketter af Buske, som man endog sjeldent finder i bedre Haver paa Øerne. Kristtorn paa 6 Alens Højde og Blomster rundt omkring. Midt deri stod han, som havde plantet hver Busk og hvert Træ stille og beskeden, i det han gav Vor Herre al Æren. Det var et Billede paa, hvad en Mand kan udrette, trods al den Modstand, han møder baade i Jord og Luft, naar han blot har Kjærlighed til Planterne. Skal vi gaa ud i Klitterne og se den anlagte Plantage. Her har den samme Mand lagt 20 Aar af sit Liv, men han kan ogsaa med Glæde se paa sin Gjerning, thi det ældste af Plantningen er som en Skov allerede. Den østrigske Fyr og Dværgfyrren staar paa Bakkerne blandede med Hvidgran og nede i Dalen kommer

Birken, Egen og Rødgran frem. Det var trist at se de smukke store Fyr tabe Naalene og sygne hen, angrebet af en Svamp, men Plantøren tabte ikke Modet derover, trods han nu i 20 Aar har glædet sig til de store Fyr. "Kan de ikke leve", sagde han, "saa giver de dog Muld af de raadnende Naale og Grene, saa de Trær, der plantes efter dem, voxer bedre".

Det var fornøjeligt at gaa med ham og høre ham tale om Planterne, det var som om det var en Flok Børn, der taltes om, det var, som om han holdt af hver enkelt, og derfor kan man godt forstaa, at han af Kjærlighed til sine Planter ikke vilde forlade sin Stilling, hvor tarveligt lønnet den end er, for at tiltræde en bedre, der var bleven ham tilbudt. Der er noget højtideligt i at vandre mellem disse Banker beklædte med Fyr og især at gaa op paa den højeste Banke og se ud over hele Plantagen, og langt borte ser man til den ene Side Klitterne strække sig ud imod Havet og til den anden Side den blanke Nissum Fjord. Der var Ro over det hele, det var, som traadte man ind i en Kirke.

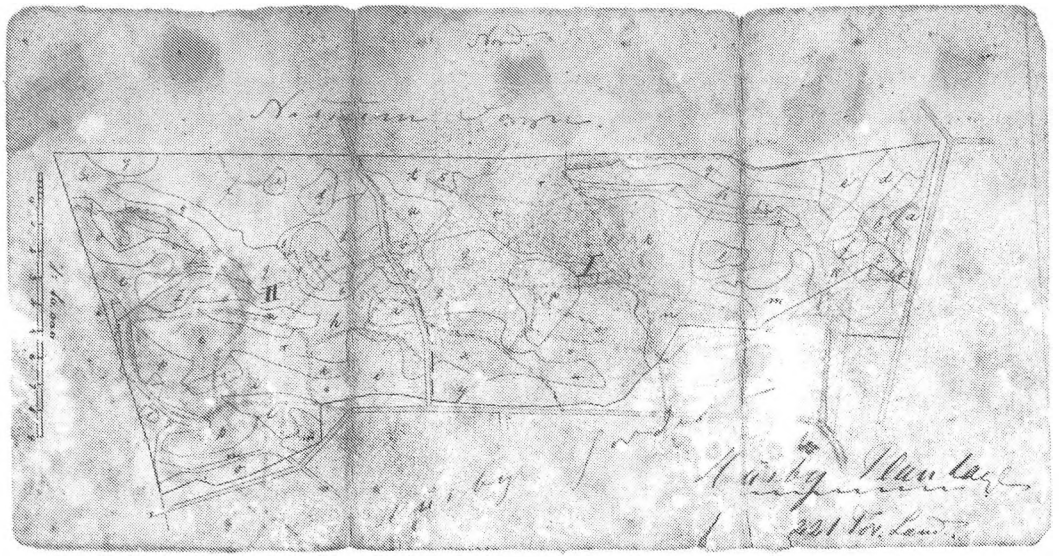

Lommekort fra Husby Plantage

Kommer man derfra ud i selve de græsbevoxede Klitter og staar inde imellem dem, så er der ogsaa Ro, men en trykkende Ro, det var som man gik paa en Kirkegaard, hvor de fleste Grave er tilvoksede med Græs. Dog sagde Peter, Plantørens Søn, der fulgte med derud: "Ja, nu i Høst er der bart, kun hist og her står der en lille Djævelsbid mellem Revling og Hjælme, men om Våren og Sommeren står her de dejligste Blomster, meget smukkere end hjemme i Faders Have." Derfra gik vi ud til Havet, hvor Bølge efter Bølge rullede Sandet mod Kysten, men nu er Sandets magt brudt, Planterne har vidunderligt nok ved Menneskenes Omhu taget Magten, og Sandet bliver nu endog, som vi saa, tvunget til at give Udbytte af Fyr og andre Trær.

Johanne Drewsens liv som enke

Johanne Drewsen var kun 44 år, da hun blev enke, og de 3 yngste drenge var kun henholdsvis 6, 8, og 11 år.

Hun fik af staten tilstået en pension på 300 kr. årligt, som senere blev forhøjet til 360 kr., så det var meget svært at klare sig efter mandens død, og hun var meget fattig.

I første omgang sad hun i uskiftet bo, men besluttede så, at der skulle skiftes med børnene.

Ifølge "Udskrift af Ulfborg-Hind Herreders Skifteprotokol" blev forretningen holdt d. 15. august 1881. De umyndige børns fødte værge var farbroderen, fabrikant Peter Drewsen, København, som ikke kunne være til stede, men ønskede skolelærer J. Pinholt beskikket som tilsynsværge. Lærer Pinholt var også mødt som befuldmægtiget for de mindreårige børn.

Indtægt

Boets sted matr. nr. 1 n Hulvej i Husby
Boets sted matr. nr. 1 o Hulvej i Husby
der med bygninger og øvrige tilbehør, avl, afgrøde er ansat til værdi..... kr. 2500
Besætning, ud- og indbo ansat til:.....kr. 700
kr. 3200

Udgift

Pantegæld til Jens Christensen Krog ifølge 2 panteobligationer tinglæste henh.vis 9. marts 1864 og 24/1 1877 600 + 400 kr. ..... kr. 1000
Løs gæld til forskellige .....kr. 2260
kr. 3260

Boet er således fallit. Enken vil overtage det, idet hun erklærer at ville vedgå arv og gæld. Der bliver således intet at udlægge til børnene. Boet udlægges herefter til enken til fri rådighed, mod at hun tilsvarer boets gæld og betaler omkostningerne til skifteretten kr. 12,67.

Jeg har af sønnesønnen af Johan Adolf Drewsen, Niels Anker Drewsen, søn af Aage Drewsen, som senere blev plantør i Husby, fået oplyst, at gårdejer Krog, som der skyldtes penge til i ejendommen, ville købe en del af jorden, men gode venner af Johanne Drewsen: pastor Plesner i Vedersø, lærer Hauch i Sdr. Nissum og lærer Pinholt i Husby hjalp hende økonomisk, så hun kunne beholde jorden.

Efter sin mands død levede Johanne Drewsen endnu mange år i hjemmet i Husby, med børnenes og trofaste venners råd og støtte.

I 1890 døde hendes svigermor, Hanne Drewsen, f. Wismer, i København som 90-årig. Hendes afdøde mand var Carl Georg Drewsen, hvis mor havde bestemt, at arven efter hende til sønnen og svigerdatteren skulle båndlægges, så de kun fik udbetalt renterne.

Boet var derfor et executorbo med udførlige regnskaber og mange bilag, blandt andet det tidligere nævnte skifte efter Johan Adolf Drewsen. Efter at beløbet, som Johanne Drewsen skyldte sin svigermor var betalt, fik hun selv udbetalt kontant kr. 2650,- og hvert af de 7 børn fik 912,- kr., det vil sige en samlet arv for Husby-familien på over 10.000 kr. Det var mange penge og har nok været en god hjælp for hende.

Hun flyttede senere sammen med datter og svigersøn til Odsherred. Efterhånden fik hendes børn selv børn, som hun skrev til, og hun var meget optaget af deres ve og vel.

Min mor Agnete Drewsen, som blev født i 1902, holdt meget af sin farmor, og der er bevaret flere af de breve, som farmoderen skrev til Agnete og hendes ældre søster, som for øvrigt hed Johanne.

I et brev af 14/11 1915 skrev Johanne, som nu var blevet 78 år gammel, at hun døjede med alderdommens skrøbeligheder. Også krigen optog hende meget.

Den 18/5 1916 skrev Johanne et samlet brev til børnebørnene Johanne og Agnete og nævnte blandt andet. at hun syntes, at det næsten var for meget at lægge på Agnetes unge skuldre, at hun blev organist i Lønne Kirke i 1915 (som 13-årig). Hun ville meget gerne have hørt Agnete spille i kirken, men ville næppe blive rask nok til at rejse til Nyminde-gab i Vestjylland.

Agnetes far, Peter Drewsen, var klitplantør i Nyminde, og hans yngre bror, Aage, var klitplantør i Husby, som jo også var hans barndomshjem.

I brevet fortsatte hun, at hun også gerne ville have været til Husby, og familien der lokkede endda med, at hun kunne køre i sovevogn! I Husby var der jo så meget, hun ikke havde set og som interesserede hende meget, sønnens nye hjem og kirken, som var blevet så pæn. Her havde hun mange gange hentet trøst og kraft og hjælp til at gå sin stille gang, som ikke altid var så let eller jævn.

Johanne Drewsen havde i mange år betalt 15 kr. om måneden for at bo hos datter og svigersøn. Nu havde svigersønnen ønsket det forhøjet til 30 kr. pr. måned, da Johanne Drewsen havde fået dyrtidsportion. Den 22/1 1917 skrev sønnen Peter til sin mor, at han syntes, Ernestine havde ladet moderen bo alt for billigt. Johanne havde derfor ind i mellem kunnet hjælpe andre, men Peter rådede moderen til at betale de 30 kr., da det absolut var rimeligt.

Den 7/1 1918 skrev Johanne til barnebarnet Agnete og fortalte om gaverne hun fik til jul:

"Af Christensen og Erne (svigersøn og ældste datter) fik jeg Helge Hostrups bog om sin fader, den glæder jeg mig meget til at læse, eller rettere høre, for Erne læser den nok højt; men vores "fatter" er det en stor overvindelse at høre, end sige at læse det, det var helt utænkeligt. Jeg kunne da heller ikke ret forstå ham, da han taler utydeligt, og jeg hører nu ret dårligt. Jeg kan nu bedre høre og forstå hende, og hun læser også gerne selv, så for så vidt er det os tilpas, at din onkel er så meget på farten, som han er; men ellers er vi dog ikke glade derfor til enhver tid.

Så fik jeg det dejligste uldtæppe af Aage og Agnete i Husby. Det, jeg havde, var noget tyndslidt, det har jeg engang fået af din far og mor; men nu ville det ikke slå til mere, så jeg allerede i fjor måtte ty til hjælp hos Ernestine. Da jeg så begyndte at trænge dertil i år, ville jeg købe et; men Ernestine protesterede så afgjort, det er jo en kostbar historie i disse tider, og nu kan jeg spare det, for det jeg fik - og som Erne nok vidste noget om - er overmåde dejligt.

Fra Kulby (sønnen Johannes og familie) kom en kurv med æbler fra deres egen have...

Din faster Marie havde lavet en lille fin dug til at brede over mit ansigt, når jeg skal lukkes ned i det lille sidste rum, jeg får her i verden. I fjor lavede hun en hue eller måske kappe til brug ved samme lejlighed".

Jeg vil her nævne en anden julegave, som Johanne Drewsen fik af sønnen Carl i 1881, samme år som hun var blevet enke. Vi har fået denne bog af min mor. Carl har forrest i bogen skrevet: "Juleaften 1881. Til min egen Moder fra Carl Drewsen". Carl var da 18 år gammel, og bogen var af Holger Drachmann "Derovre fra grænsen". Formentlig har Carl selv indbundet bogen. Johanne Drewsen var særlig optaget af forholdene i grænselandet, idet hendes far var født 1796 i Tandslet sogn på Als, som dengang hørte til Slesvig.

Johanne Drewsen boede i 20 år hos sin datter og svigersøn, som var glade for at have hende boende. De havde mange fælles interesser, og det blev et stort savn, da hun døde d. 8/11 1920, efter at hun havde oplevet genforeningen med Sønderjylland, der optog dem alle, selv om de så noget forskelligt på grænsedragningen.

Johanne Drewsen blev 83 år gammel og var åndsfrisk til det sidste, selv om hun som gammel ofte var meget legemlig svag.

Hun døde i Staarup, Højby sogn, Odsherred, men blev begravet på Husby Kirkegård d. 17/11 1920. Begravelsen blev forrettet af den ældste datters søn, valgmenighedspræst Adolf Drewsen Christensen, Lemvig. Der er på Husby Kirkegård en meget smuk gravsten for Johanne Drewsen og hendes mand.

Et minde om barndomshjemmet

Som 59-årig skrev klitplantør i Nyminde Peter Drewsen d. 28/1 1930 til broderen, Aage, klitplantør i Husby:

"Barndomshjemmet... vækker i mit hjerte glade og taknemmelige følelser for dette hjem og dets 2 bygmestre.

Vi var jo tilsyneladende de fattigste blandt de fattige, i skolen f. eks. Og dog - alt for fattige kan vi dog ikke have været, skønt jeg kan huske, at mor græd over, at en tikroneseddel var blevet borte, og en anden gang endevendte huset for at finde en forsvundet enkrone - nej så alt -for fattige må vi alligevel ikke have været, når jeg tænker på, med hvilken higende længsel og forventning jeg som 16-17 års dreng foretog den uendelige langsommelige rejse fra Vilvorde og hjem til jul eller sommer-ferie.

Ja og senere: hvor følte jeg mig glad og hjemme, når jeg hjemme hos mor samledes med dig og de andre."

Mindelunden

Mindesten for J. A. J. Drewsen

Johanne og Johan A. Drewsens mindesten på Husby Kirkegård
Stenen er udført af stenhugger Thorvald Vestergaard, Lemvig efter 1923

Sønnen Aage Drewsen var plantør i Husby fra 1912-1942. Ifølge Aages yngste søn, Niels Anker, var det faderens overordnede, klitinspektør Bang, der i 1922 ønskede, at der skulle rejses en mindesten over J. A. J. Drewsen, og at den skulle anbringes i "den gamle have", som ligger ca. 100 m nord for den nuværende plantørbolig. Aage Drewsen og hans bror Peter, der var plantør i Nyminde, fik frie hænder. Der skulle laves en stensætning, og der måtte findes en større sten til inskriptionen. Den store sten fandt de i plantagen på "Festpladsen".
I plantagen er der i 1958 rejst en mindesten (billedhugger E. Vestergaard) i hundredåret for plantningen.

Husby klit i dag

På en ferie i Jylland i 1989 besøgte min mand og jeg Husby og talte med plantøren, som sagde: "Vi er skam fulde af respekt overfor det arbejde, som Drewsen påbegyndte. Navnet Drewsen har stadig en god klang her på egnen. Der ligger 3 plantører, en i hvert hjørne af kirkegården, så jeg har bestemt mig til, hvor jeg skal ligge". (spøgefuldt). Jeg må her lige nævne, at Aage Drewsen og hans kone fik en gravsten lige ved siden af Aage forældres, og disse gravsten findes stadig på samme plads på kirkegården.

Plantøren gav os en lille folder med afmærkede vandreruter i Husby plantage, udgivet af Skov- og Naturstyrelsen. Han anbefalede især den sydlige, da den viser, hvordan man har kunnet forvandle et goldt klitlandskab til noget, der i dag kan betragtes som skov. Han fortalte, at han hægede om den lille mindelund, som ligger lige ved planteskolen.

På kortet i folderen kan man se plantørboligens placering. Jeg har dog lige (25/7 1995) fået brev fra formanden for egnshistorisk arkiv i Ulfborg, at planteskolen netop er nedlagt.

Agre i Husby Planteskole foråret 1996

Fra J. A. J. Drewsens gamle Dagbog

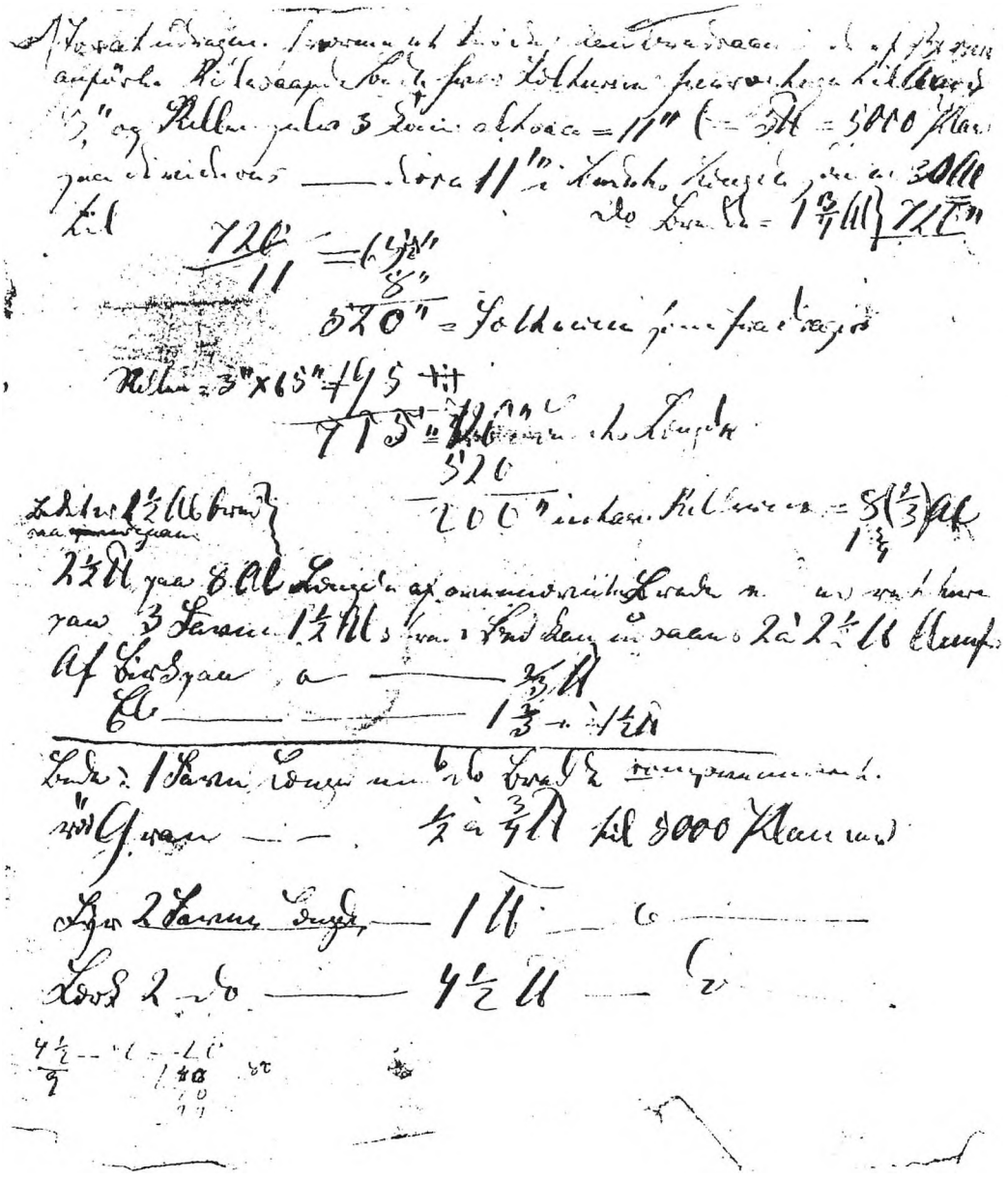

1877 Sept	Thermometer	Vær	Vind	
28	−0	Frost	N	Sammesteds.
29	+2	Sne	NV	Fælledo Frøtørt do for Frøsæd bestemt Hvidtørre 2 ha. = 2 ha.
30	+5	Klar	V	Afg. Plantes 3 Skæpper 3 Bøg Havret i M. 1 Skæppe ½ Bøg
31	+4	"	SV	4 = 4

I Sommerhaven er i alt sået

af Frøsorter Rækker = 10 000
i Forvid : — = 190 000

Den Udsædsmængde af Kartofler, der blev Frøbeten har de alle hvide Kartofler fuldstændigt Kartofler. Imidlertid har Frøen bl. a. en Del af Afgrøden — — hvorfor kun haves en Afgrøde af Gram af ca. 120 000 Kg. medtaget, hvorimod formodes at Stilplante Kartofler af Arealet i Alt —
Udsædsmængden i Fælleden er tilfredsstillende. Efterafgrøden er ved fristående, grøn.

Afskrift af artikel i dagbladet Nationaltidende sommeren 1880

Husby Klitplantage

(Af en Vesterjyde)

De Øboere, der aldrig have gjæstet Jylland, have ikke godt kunnet tænke sig denne landsdel, og da især dens Vestside, anderledes end som et meget goldt og øde Sted, et Slags Sibirien, hvor der ikke var godt at være, og de have derfor beklaget de Mennesker, der f. Ex. som Embedsmænd vare nødte til at tage Bolig der; og at den ægte Jyde er bleven betragtet som et Væsen af en lavere Art baade i Aandens og Haandens Verden, er tydeligt nok af det bekjendte Ordsprog; Vi ere alle Jyder for Vorherre, hvilket Ordsprog sikkert ikke er lavet af en Jyde. Nægtes skal det ikke, at der er nogen Sandhed i den Betragtning, og i "gamle Dage" var der mere Sandhed deri end nu; the Vestjyllands Jordbund er, især ved Havet, paa faa Undtagelser nær, meget fattig, da Flyvesandet i det 15. og 16. Aarhundrede har tildækket mange Kvadratmile frugtbar Muldjord, som nu enten er Havklitter eller magert Agerland; og da Vestjyden ifølge sin Natur, der er præget af Kampen for Livsopholdet, er mere stille og tilbageholden, navnlig mod Fremmede, end Øboen, er det naturligt nok, at Øboerne let faa Indtrykket af, at Jyden er mere enfoldig og mindre udviklet, end Fynboer og Lolliker; men for den Sags Skyld kan han jo gjerne være et skikkeligt Menneske, hvilket for øvrigt heller ingen har prøvet paa at nægte. Der er vel næppe noget, Øboerne savne mere, naar de kommer til Vestjylland, end Skov og Trævækst, og her staar Vestjyden virkelig tilbage, utilbørlig tilbage for de øvrige Landsdele; men medens Træer meget villig gro paa Øerne, naar man blot vil plante dem, saa skal der kæmpes, og det meget alvorlig, bringes store Ofre baade af Tid og Penge, før nogen Trævækst vil lykkes her, og da Planteforetagender ikke give Udbytte i de første Aar, er det forklarligt, at den vestjydske Bonde, der tidligere havde det smaat nok, ikke har sat stor Kraft ind paa Planteforetagenderne. At denne Egn ikke altid har været saa træløs, og forhåbentlig heller ikke altid vil blive ved at være det, derom bærer de mange Skovmoser, hvorpaa Vestjylland er saa rigt, tydeligt Vidnesbyrd; Vestjylland har været lige saa skovrig som Østjylland; men Skovene ere, tildels ved planløs Omhugning, tildels ved Flyvesandet, ødelagte, og de fleste Mennesker her have sikkert tvivlet om, at der atter kunde opelskes Sov, navnlig umiddelbart ved Havet, hvor den skarve Vestenvind lægger store Hindringer i Vejen; men det er nu en glædelig Kjendsgjerning, at der ikke alene kan opelskes Skov tæt ved Havet, men endog i selve Havklitterne.

Disse Havklitter have voldt og volde endnu baade Stat og Kommune meget Bryderi og store Udgifter, da der aarlig maa gøres meget Arbejde, dels ved Dæmpning, dels ved Plantning af Klittag i dem, for at Flyvesandet ikke skal ødelægge de tilgrænsende Jorder, og trods alle disse Bekostninger er det en Kendsgjerning, at Klitterne flytte sig længer og længer ind i Landet, i de sidste 300 Aar 3-400 Alen, i Gjennemsnit 12 Alen aarlig, og et lige saa stort Areal er atter borgskyllet af Havet. Dette ville sikkerlig undgaas, ifald Havklitterne vare dækkede af Skov, der bandt Flyvesandet, og den Tanke maa have været medvirkende til, at der 1857 udkom en Lov om Forsøg med

Træplantning i Havklitterne. Der paabegyndtes da under Ledelse af Kammerherre Riegels, og efter hans kort efter paafølgende Død af Kammerherre de Thygesen, en Klitplantning i hver af de fire vestjydske Amter, hvilke for et Par Aar siden ere blevne forøgede med en femte, Blaabjerg ved Varde.

Da disse Plantninger have en ikke ringe Betydning, og forhaabentlig i Fremtiden ville faa endnu mere, kunde det maaske interessere "Nationaltidendes" Læsere at faa lidt at vide om en af dem, der ikke alene er den yngste af de fire førstnævnte, men den, hvor Plantningen er lykkedes bedst, nemlig Husby Klitplantage i Ringkjøbing Amt, der er et smukt Bevis for, hvad Kunst og en mageløs Flid kan udrette i en forholdsvis kort Tid.

Havklitterne ere i Regelen kun en smal Landdæmning, der beskytter Landet mod Havet, men i Husby Sogn, som ligger imellem Nissum og Ringkjøbing Fjorde, skyde Klitterne sig et Sted, lig et Næs, omtrent en halv Mil ind i Landet og have der en Bredde af 1-2000 Alen. De højeste Klittoppe ere næppe 100 Fod høje, og mellem dem ligge større og mindre Lavninger af Sletter, hvoraf den højeste kaldes Skævemose, en lyngklædt Sandflade, i hvis Nærhed man fortæller, at der i gamle Dage laa et Kapel, hvoraf dog intet Spor findes mere. At der dog her, hvor der nu kun findes lerblandet Sand og sparsomt Lyng, i forrige Tider har været travle Hænder i Virksomhed, vise de mange Levninger af Aske, Potteskaar, udbrændte Ben o. lign., som for ikke mange Aar siden fandtes paa en længere Strækning og maatte høre til en Kjøkkenmødding. Denne Klitrække, der er enestaaende i sit Slags her paa Vestkysten, og hvorfra man i klar Luft har en vid og smuk Udsigt, besluttede man sig til at tilplante.

I Slutningen af 1858 kjøbte Staten fire Tønder Land meget daarlig Jord til Planteskole, og Hr. Joh. A.J. Drewsen, der dengang var Skovrider paa Gyllingnæs, blev ansat som Plantør. Dette var hverken nogen behagelig eller let Post; thi den Slags Plantninger var noget aldeles nyt her til Lands, saa der maatte gaas forsøgsvis frem, og hvor man saaledes skal prøve sig frem, følger der gjerne Skuffelser, som da heller ikke udeblev her. Det gjaldt baade om Kjærlighed til Sagen og Udholdenhed, og derom er alle enige, at Hr. Drewsen i en ualmindelig Grad har været i Besiddelse af begge Dele. Det smukke Resultat, han ved sit tyveaarige Arbejde som Klitplantør her har naaet, skyldes navnlig disse to Egenskaber og hans store Dygtighed som Plantør.

Skjønt Klitplantningen er til Gavn for Egnen paa mere end en Maade, maa man dog ikke tro, at Plantøren, da han skulde til at begynde sin Virksomhed her, blev modtagen med Venlighed og Velvilje af Beboerne; tværtimod, han blev fortrædiget paa mange Maader, da han maatte og skulle have Fred paa sine Enemærker, og de Klitten nærmest boende Lodsejere vare vante til at betragte Klitterne som Fællesejendomme, hvor Faarene uden Tilsyn fandt Føden ikke alene om Sommeren, men en stor Del af Vinteren med. Sligt blev der naturligvis nu sat en Pind for, Fårene blev optagne, og Ejerne maatte betale Bøder, indtil de lærte at holde Fred. En mindre ihærdig Mand havde givet tabt og gjort Indrømmelser til Skade for den nye Plantning; men det gjorde Hr. Drewsen ikke, og han er nu naaet saa vidt, at ikke alene har Fred i Klitterne - den tiltvang han sig naturligvis snart - men har vundet Omegnens Agtelse og Paaskønnelse for sin Gjerning som Plantør.

I Foraaret 1859 begyndte Arbejdet baade i Planteskolen og i Klitterne, hvor der plantedes adskilligt, der blev sendt fra Snoghøj; men disse Planter var ikke haardføre nok til at kunne trives her og gik snart bort. Først da Planteskolen selv kunne frembringe Planter, kunne den egentlige Plantning i Klitterne tage sin Begyndelse. Der begyndtes fra Øst, tæt ved Husby Kirke, men man maatte først dæmpe Flyvesandet, hvilket i Førstningen, til man fik mere Erfaring og Øvelse i dette Arbejde, voldte en Del Bryderi og Skade. Man brugte dertil Lyng, Ler, Lyngtørv og senere, da Udhugningen begyndte, Naaletræskvas.

Der er nu tilplantet c. 300 Td. Land, hovedsagelig med Bjergfyr, østrisk Fyr og nogen Hvidgran, der lykkes bedst; vel staar den østrigske Fyr meget godt og har et kraftigt udseende og en Højde af 14 Fod; men man stoler ikke rigtig paa den, naar den bliver gammel. De første Aars Plantning, der nærmest var Forsøg, er tildels udhugget og har givet Plads for andre Planter, der mere passe til Jordbund og Klima. De er nu i en Alder af 12- 14 Aar, have en Højde af 16 - 18 Fod og derover og staa særdeles kraftig og frodig, saa ingen længere er i Tvivl om, at her kan blive Skov, selv på de højeste Sandklitter. Der er i de sidste Aar udhugget flere hundrede Læs, hvoraf en ikke ringe Del bruges som Dæmningsæmne i Klitterne, og Resten sælges til Brændsel. Mærkeligt er det, at Træerne staa næsten lige saa kraftig og frodig paa den vestlige Skraaning af Klitterne som paa den østlige, uagtet Vestsiden er udsat for den barske Vestenvind, der kuer al Trævækst her paa Egnen, hvor der ikke er Læ. Lavningerne tilplantede man i Førstningen ikke, men nu er de fleste tilplantede, og hvor Vandet kan ledes bort, staa Planterne fortrinlig. For Fremmede, der første Gang komme her, er der noget overraskende smukt og storslaaet i denne Klitplantning, og alle forundre sig over, at en saadan Plantning i mindre end 20 Aar er, man kunde fristes til at sige, tryllet frem paa Flyvesandsbakkerne ved Vesterhavet. Og mange er de Fremmede, der gjæste Plantningen i Sommertiden, fra alle Landets Egne, ikke alene almindelige Lystrejsende, men særlig Fagmænd glæde sig over en saadan Plantning paa et saadant Sted, og endnu har næppe nogen, der forstaar at vurdere det Arbejde, her er gjort, og de Hindringer, her er overvundne, set Husby Plantage uden at udtale Forundring og Glæde over det smukke Resultat.

I Planteskolen, der ligger nogle hundrede Alen syd for Klitplantagen, opelskes de Planter, der udplantes i Klitterne, og der leveres tillige en Mængde Planter til de øvrige Klitplantager, nu navnlig til den nye i Blaabjerg ved Varde, samt til Private baade her og paa Øerne, og alle give Planterne det Vidnesbyrd, at de er villige til at gro og meget haardføre. De 4 Td. Land, hvoraf Planteskolen bestaar, var oprindelig meget daarlig, udpint Jord, men den er nu forvandlet til en yndig lille Plet, der i Forening med Plantør Drewsens tilstødende Have og lille Jordlod danner en forunderligt Modsætning til den øvrige træløse Omgivelse. Skjønt Lignelsen: en Oase i Ørkenen, som Fremmede let fristes til at bruge om den, naturligvis halter, er Stedet dog efter vestjydske Forhold ualmindeligt, navnlig i Sommertiden, naar alt staar i fuldt Flot. Planteskolen er kun bestemt til Opelskning af Naaletræplanter, og alt, navnlig siden Læbælterne ere voksende op og beskytte de unge Planter mod Vestenvinden, staar særdeles frodigt, men der tillige gjort Forsøg med flere hundrede fine Frugttræer, hvilket Forsøg tegner til at

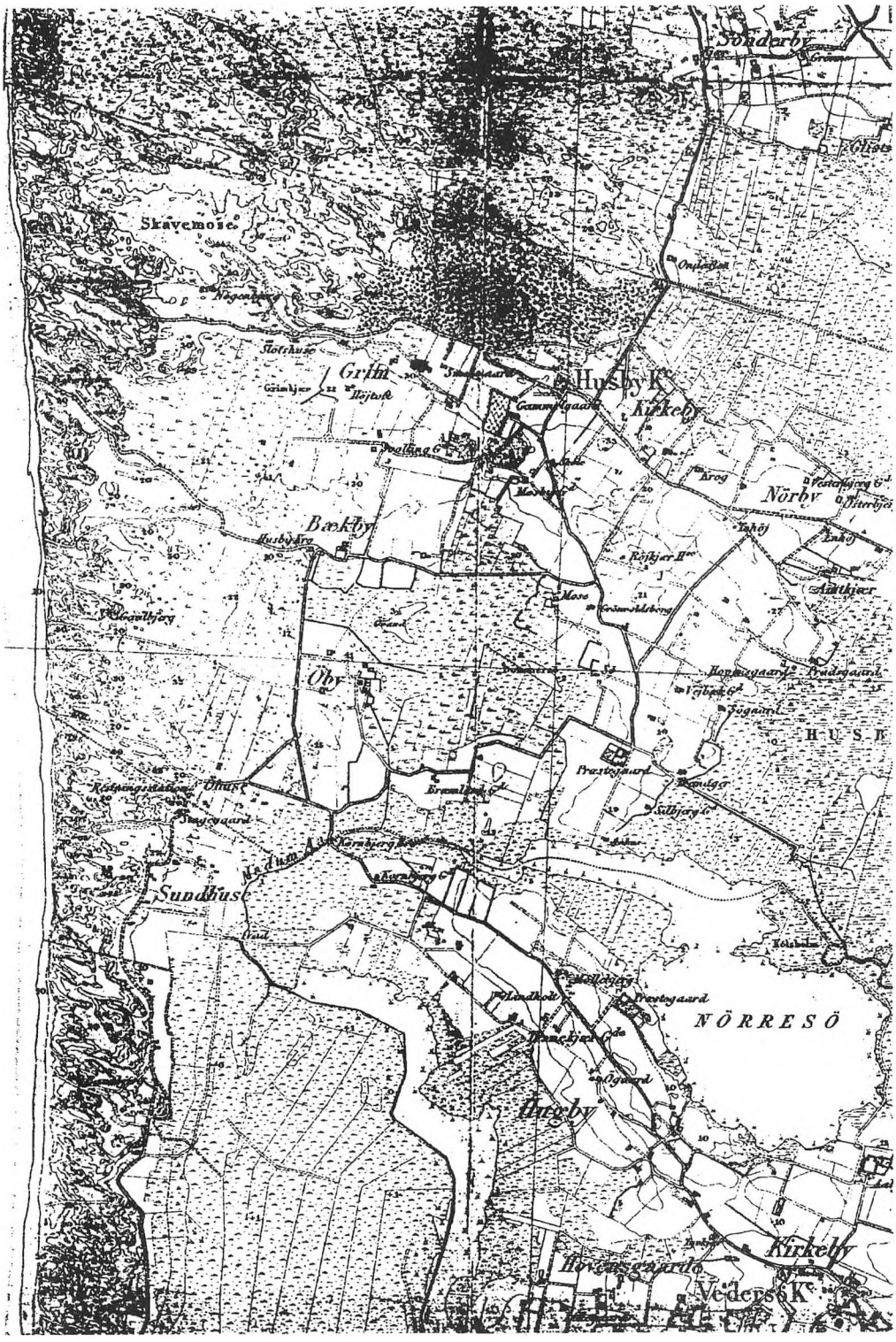

Videnskabernes kort 1872

falde overordentlig heldigt ud, langt over Forventning. Uagtet det kun er 3 Aar, siden de bleve plantede, og de et Aars Tid efter blev nedskaarne for at blive lavstammede, hvilken Form passer bedst for Stedet, have de dog gjort meget store og smukke Skud, staa særdeles kraftig, og flere have endog baaret lidt Frugt i Aar.

Planteskolen, hvor Frøet saas og de smaa Frøplanter udprikles og forblive, til de enten udplantes i Klitterne eller afhændes, er allerede for lille, og der er derfor ogsaa i de sidste Aar leiet Jord udenfor den til Udprikling af Naaletræplanter. Denne Udprikling, som her foregaar paa en langt lettere og smukkere maade end paa de fleste andre Steder, fortjener at omtales lidt nærmere. I de første Aar udførtes dette Arbejde med Haanden ligesom alle andre Steder; men Plantør Drewsen opfandt da et simpelt, men meget hensigtsmæssigt Udpriklingsredskab, som han kalder det, hvormed der paa en Gang udprikles 50 Planter ("Redskabet" kan for øvrigt indrettes til et større eller mindre Plantetal, i Fald man ønsker det), og en dygtig og øvet Arbejder samt et Barn kan ved Hjælp af dette "Redskab" udprikle indtil 16000 Planter daglig, hvorimod der med Haanden ikke kan prikles det halve Antal. Dette billige (det koster kun nogle faa Kr.) og særdeles hensigtsmæssige "Redskab" har i de senere Aar faaet en Del Udbredelse, og der er herfra sendt mange baade til Jylland og Øerne; til enkelte Steder har Plantør Drewsen efter Opfordring sendt Arbejdere for at lære Folkene at bruge "Redskabet", der forresten er meget let at haandtere. Det er en Fornøjelse at se det i Brug, og enhver Mand, der har med Udprikling af Naaletræsplanter at gjøre, burde kjende det, da han utvivlsomt vilde benytte det, eftersom han derved vilde spare baade Tid og Penge og faa sine Planter satte langt bedre, end naar de udprikles med Haanden, hvorved nogle let komme for lidt i Jorden, andre for meget; ved Brugen af "Redskabet" blive de alle plantede nøjagtig i samme Højde med Roden udbredt i sin naturlige Stilling, uden at enten Rod eller Top paa nogen Maade beskadiges, og endelig kan Arbejdet, hvad der har stor Betydning, begynde om Foraaret, naar Jorden endnu er kold og fugtig, da Arbejderen ikke behøver at ligge paa Jorden under Arbejdet, og Barnet, der fylder "Redskabet" med Planter, kan sidde nogenlunde lunt og aldeles tørt i et passende, dertil indrettet lille Skur.

Plantøren har ingen Embedsbolig, og i de første Aar maatte han derfor leie sig Bolig i Planteskolens Nærhed, men da denne fordrede stadigt Tilsyn, og det tillige var bekvemmere for ham at have Bolig i dens umiddelbare Nærhed, kjøbte han et Par Td. Land lige ind til Planteskolen, byggede sig derpaa en Bolig, indtog et Par Skp. Land til Have og benyttede Resten som Agermark. Jorden var af om muligt endnu ringere Beskaffenhed end Planteskolen, og skulde der bringes noget ud deraf, maatte der tages alvorlig fat, og det er der blevet. Ved smaa Midler f. Ex. ved Benyttelsen af al Slags skident Sæbevand, Opvaskevand, Rendestensvand o. lign., som andre lod gaa til Spilde, ved Benyttelsen af alt det ubetydeligste, der indeholdt Plantenæring, hvilket alt omhyggelig samledes og tilførtes Haven, lykkedes det Hr. Drewsen i forbausende kort Tid, men rigtignok ogsaa med forbausende Flid og Slid, paa denne usle Jordbund at opelske ikke alene Blomster, Sirplanter og lig., og en Del af den lille Mark maatte tages i Brug, dels som Planteskole for Frugttræer, Buske o. lign,. dels som Voksested for en Mængde ædle Frugttræer og Frugtbuske, og siden Hr. Drewsen i mange Aar holdt to Køer baade

Vinter og Sommer, og han har i Regelen kun kjøbt noget Hø til Vinterbrug, men ellers avlet tilstrækkeligt Foder til dem; ogsaa hans Korn og Græsafgrøde har i mange Aar kunnet staa Maal med Afgrøderne paa de bedste Jorder. Ifjor fik Hr. Drewsen af Ulfborg-Hind Herreders Landboforening Præmie for ypperlig Dyrkning af sin Jordlod, hvoraf en Del er kulegravet; men det er, saavidt vides, ogsaa den eneste Gang vel fordi kan kun denne ene Gang har søgt derom. Fra Landhusholdnings Selskabet har han derimod endnu ingen Præmie modtaget.

Egnen her er stolt af og glæder sig over Plantør Drewsens Virksomhed og det smukke Resultat, han allerede har naaet, men Egnen har ogsaa haft Gavn af dem, og den vil forhaabentlig fremtidig faa endnu mere baade Gavn og Glæde deraf. Tidligere var det vanskeligt at faa Planter, der kunne taale det barske Klima, ligesom det heller ikke var saa let en Sag at faa kyndig Veiledning i Plantning og Behandling af Træerne; men Hr. Drewsen leverer nu alle Slags godt haardføre Planter og staar meget villig enhver bi baade med Raad og med Daad. Han er Plantør med Liv og Sjæl, kun imellem sine Planter og ved sin daglige Syssel er han rigtig i sit Es, og det tør nok siges om ham, at han fremfor nogen anden er kommen paa sin rette Plads i Livet og har fundet den Livsgjer-ning, der var ham kjærest og hvortil han er gaaet med Liv og Lyst.

De yderste bjergfyr bag klitterne

Afskrift efter Johs. Givskovs kladde, udarbejdet 1899-1900 til Skovhistorisk Selskab

Ifølge "Skovens folk fortæller, bind 1, side 109: Givskov levede 1879 - 1977. Han blev ikke "skovmand", men købmand.

Klitplantningens Formaal og Virksomhed - Iagttagelser fra Nyminde og Husby Klitplantager
Plantager i Ringkøbing Amt
Klitplantningens Formaal
Efteraarsarbejder: Nedskæring ved Hjælmeplantning og Haandkraft
Klitternes Tilberedning: Lyngslaaning, Dæmpning med Lyng eller Tørv
Hullegravning
Foraarsarbejder: Planteoptagninger, Plantning, Salg af Planter, Indpakning af samme og Forsendelse
Planteskolearbejder: Gravning, Saaning af Lupiner, Prikling, Frøsaaning, Udklængning af Frø, Rensning
Nedskæring: Lyngslaaning, Dæmpning, Køre- og Bæredæmpning, vejarbejde, Grøftearbejde, Hullegravning
Efteraarsplantning: Hjelmeplantning
Vildtstand, Jagt, Plantevækst, Græskulturer m.m.

Bækbyvej 2 - gammelt redskabshus

Allerede i mange Aar har man bestræbt sig paa at standse den altødelæggende Sandflugt ved Jyllands Vestkyst, idet der aarlig af Staten er blevet bevilget store Summer til Hjelmeplantningen i Klitterne, som skulle bevirke, at Klitterne groede til; men Hjelmeplantningen er tidligere blevet udført paa en Maade, som snarere bidrog til at forøge Sandflugten end til at standse den, idet man tilplantede raa Klitbakker paa Toppen, hvilket kun havde til Følge, at Sandet hobedes op i stedse større Driver og Bjerge for derefter at blive flyttet længere ind i Landet. Nu derimod lægger man an paa straks at faa de høje Klitter revet ned ved hjælp af Hjelmeplantning og Vindens Magt, idet man tilplanter de dybe Huller og Kløfter, der næsten altid findes ved Siden af høje Klitter. Man behøver da blot at sørge for nogle enkelte nøgne Steder paa Klittens Sider, og i Løbet af to eller tre Vintre vil Toppen af en høj Klit være flyttet ned i Kløfterne; thi Hjelmeplanterne holde paa Sandet, der fyger ned over dem, medens de stadig skyde kraftigt op gennem det. Det er nemlig denne Plantes Natur, at den stadig skal begraves under friskt saltholdigt Sand for ret at trives kraftigt. Ikke alene blev Hjelmeplantningen tidligere udført paa en fejl Maade, men der var ogsaa en Del Sløseri til Stede, idet Sognets Beboere mod Vederlag, skulde sende Folk til Plantningen. Pengene vilde de nok have, men helst være fri for at sende Arbejdskraft, og det blev da mindreaarige af begge Køn, som nok kunde taale det lette Arbejde, men det blev sikkert mindre forsvarligt udført.

Klitbeskyttelse med ris i det nyplantede hjælme

Imidlertid er der kommet nok saa god Gang i Sandflugtens Dæmpning i Løbet af de sidste 50 Aar, siden Klitplantningen har begyndt sin Virksomhed. - Man maa nemlig ingenlunde tro, at Hovedformaalet med denne er at frembringe Skov paa Jyllands Vestkyst; det er fra først af kun Forsøg paa Standsning af Sandflugt ved Tilplantning. Kan Plantningen tillige vokse op og danne Skov - hvilket man forresten har opnaaet (Husby) -, saa er det saa meget bedre, idet der er Udsigt til at denne kan give Udbytte, der, selv om det ikke kan bestride Udgifterne, dog altid vil blive en Hjælp dertil og formindske dem en Del.

Klitplantningen sorterer ikke under Landbrugsministeriet som Statsskovvæsenet, men under Indenrigsministeriet. Administrationen bestaar af en Klitinspektør, for Tiden Kammerherre de Thygeson, som igen har tre Overklitfogeder under sig.

Hr. Overklitfoged Bang har Plantagerne i Ringkøbing under sig. Overklitfogeden bor selv i Aal Plantage pr. Varde, endvidere findes Husby, Nyminde, Blaabjerg, Kærgaard, Vejers og Fanø Plantager.

Af disse er Husby ca.. 40 Aar gammel og den ældste i Landet. Den er ca. 2000 Tdr. Ld. Nyminde og Blaabjerg, der støde op til hinanden, have hver samme Størrelse.

Klitterne kunne ikke tilplantes, saaledes som de ligge sammenføgne i mægtige Banker med stejle bratte Sider og ludende Skrænter, og det af forskellige Grunde. Man kunde vel til Nød faa Arbejdet udført; men det vilde ikke vare længe, før det var ødelagt af Storm og Sandflugt; det hele vilde om kort Tid være blæst bort.

Derfor maa Klitterne først tilberedes, og det første Stadium er Nedskæringen, som altsaa enten foregaar ved Hjelmeplantning eller ved Haandkraft.

Den første Maade er omtalt ovenfor. Skal en høj Klit nedskæres ved Haandkraft, be-gynder man midt nede paa denne og udhuler den saa længe til Toppen styrter ned og fortsætter med at flytte den øverste Del med Skovl ned i Bunden af Hullet, indtil Klitsiden faar en jævn Hældning på ca. 60 ^{0}. Nedskæringen af Klitterne foregaar for det meste om Sommeren, dog ogsaa, saafremt Frosten tillader det, om Vinteren.

Efter Nedskæringen af Klitterne følger Beklædningen af dem, hvilket benævnes Dæmpning, idet Øjmedet er Sandflugtens Dæmpning. Dette sker ved at Klitterne blive belagt med afslaaet Lyng. Til at afslaa denne bruges en kort Le af en noget ejendom-melig Form. Bladet er kun 3/4 Alen langt og paa det bredeste Sted c. 1/4 Alen, knapt nok smalt mod Spidsen, og fæstet ved Tappen af Enden af et Skaft, der kun har et Haandtag, en krum Knag, paa Midten. Enden af Skaftet hviler under Arbejdet mod Undersiden af venstre Underarm, medens venstre Haand omfatter Skaftet og højre Haandtaget.

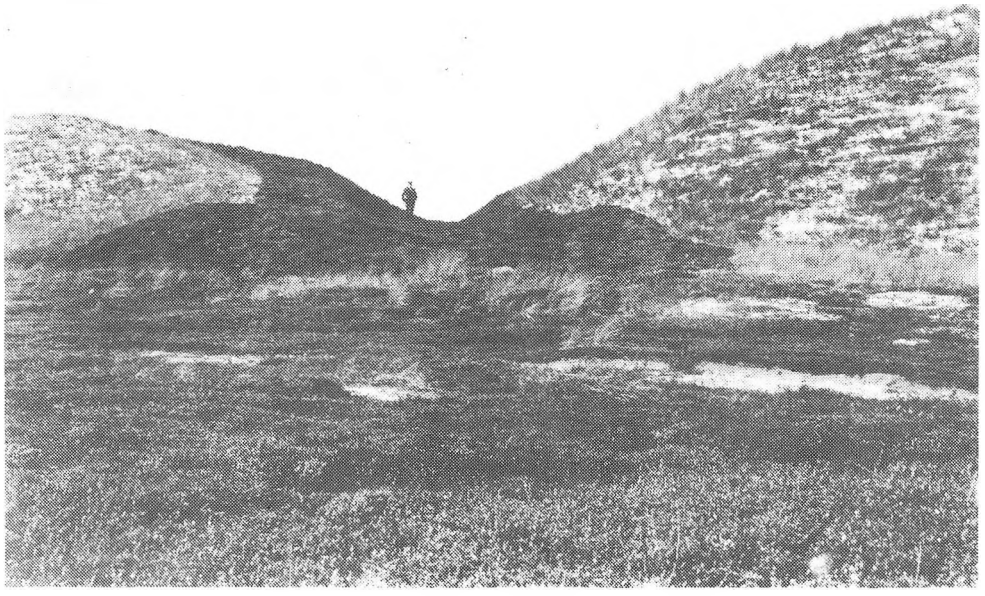

Lyngdækning af klitter før tilplantningen ca. 1900
Jagt og Skovbrugsmuseet, Hørsholm

Ved Lyngslaaningen gaas der frem paa en egen Maade - Skaaret gøres omtrent en Favn bredt. Man begynder Afslaaningen ca. 1 Fv. fra Kanten og høvler Lyngen af med smaa korte Hug udad mod Kanten, hvor Lyngen føres hen for hvert Hug bagud. Lyngen bliver altsaa afskrabet paa smaa Strimler Rektangler paa ca. 1 og ca. 3 Alen. Man fortsætter Afhøvlingen til venstre; Skaarets Længde vælges efter Behag, for Eksempel 15 eller 30 Alen. Den afhøvlede Lyng kommer til at ligge i en sammenhængende Vold, noget lignende som man kan se paa en Stubmark, hvor man har kørt med en Hesterive, kun er Afstanden mellem disse Volde ca. 1 Fv. Lyngleen skal bruges rapt, og Arbejdet kræver megen Øvelse, hvis der skal tjenes en Dagløn derved, og tillige er det meget anstrengende. Jeg har set en Arbejder i Nyminde Plantage, en yngre Mand, som i Løbet af 5-6 Aar har slidt sig en formelig Pukkel til ved dette Arbejde. En uøvet vil ikke kunne tjene 1 Krone om Dagen; maaske kun 50 øre ved dette Arbejde, og dog være som Mørbanket hver Aften i længere Tid; mange kan slet ikke faa den fornødne øvelse. Betalingen er 1,25 - 1,30 Kr. pr. 100 Kvadrat Favne afslaaet.

Naar Lyngen er afslaaet, bliver den forket og revet sammen, og stampet i Favnemaal, som er 3 Alen i Kvadrat og 1 Alen høje. De maa væres saa fast stampede, at de ikke synker under dette Maal.

Derefter køres den paa Klitterne, hvor der skal dæmpes. Som Regel er Vejen fra de Steder (Sletterne mellem Klitterne), hvor man har Dæmpningsmaterialet, Lyng eller Lyngtørv, saa lang, at det maa køres. Ellers bliver det baaret, 50-100 Alen, paa store Bærebøre.

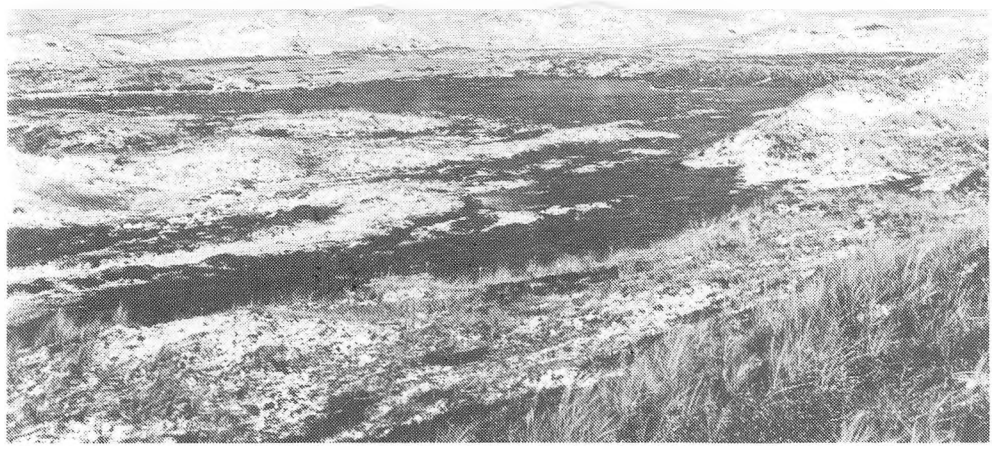

Klitsø bag klitter ca. 1900
Jagt- og skovbrugsmuseet, Hørsholm

Som nævnt bruges undertiden afskrællede Lyngtørv til Dækning af Klitterne, for Eksempel i Husby Plantage. Grunden er, at Lyngen her er saa kort, at den ved Afslaaning vilde give alt for lidt Dæmpemateriale. I Nyminde bruges afslaaet Lyng. Bruges Lyngtørv, er der to Mand i Arbejde med at afskrælle Lyngtørvene, som forøvrigt blive læssede paa Vogn efterhaanden som de afskrælles. Redskabet, der som Regel bruges

hertil, er en Skovl med et stærkt bøjet Skaft og et Blad af Træ, som i Spidsen er beklædt med Staal; den forreste Del af Bladet har Form som en Trekant. Selvfølgelig er der saa et Spand Heste og to Vogne til Brug ved Bortkørselen af Lyngtørvene. Disse blive kørt lige op paa selve Klitskraaningen, hvor en tredje Mand har stadigt Arbejde med at lægge Tørvene Side om Side med Lyngen opad. Ofte sker det, at Mos og Lavarter eller en dværgagtig Pileart, "Graaris", slaar Rod i Sandet, saa at Klitten paa denne Maade gror til. Dæmpningen med Lyngtørv bliver udført hele Aaret rundt, saa vidt Vinteren tillader det. Naar der indtræder stærk Frost eller Sne, standser alt Arbejde dog i de Klitplantager, hvor Udhugning ikke er begyndt.

Lyngslaaning kan ogsaa udføres hele Aaret og foregaar forøvrigt med mindre Besvær om Vinteren, da er Lyngen nemlig skør af Frosten. Naar undtages Plantningstiden, er der næsten altid Folk beskæftiget med Lyngslaaning.

Saa snart en Klit er belagt med Lyng eller Tørv, er den færdig til Tilplantning, hvilket foregaar om Foraaret eller om Efteraaret. Plantningen paa Klitterne foregaar meget let, idet der ikke forud skal graves Huller, men man nøjes med en Plantespade til Boring af Huller.

Denne Plantespade er ofte helt af Jern, Bladet ca. 12-14 Tommer langt og ca. 4-6 Tommer bredt, men Bredden aftager jævnt ud mod Spidsen, som er afrundet. Skaftet er ca. 1½ Alen langt og fuldstændigt lige. Det er anbragt i Fortsættelse af Skaftet, der ogsaa er helt lige. Haandtaget er undertiden af Træ og sidder parallelt med Bladet i et Øje paa Enden af Skaftet. Boringen af Hullet foregaar ved, at man støder Spaden ned i Sandet og vrikker nogle Gange frem og tilbage, hvilket har til Følge, at Spaden borer sig ned i Sandet, hvor der dannes et kileformet Hul, hvori Planten anbringes. Plantehullerne anbringes i Aabningerne mellem Lyngtørvene.

Som det vil være de fleste bekendt, strække Klitterne sig næsten langs hele Vestkysten, ikke i en enkelt Række, men i et temmeligt bredt Bælte ind i Landet. De fleste Steder er der tre eller fire Rækker, som altsaa ligge parallelt med Kysten, og Hovedretningen bliver Nord-Syd. Undertiden snævres dette Bælte dog ind, saa at der endog paa sine Steder kun er en enkelt Klitrække, f. Eks. ved Fjand i Nærheden ad Thorsminde; denne Strækning hører til Husby Plantage. Hvor der er flere Bælter, er de mellemliggende Strækninger lave, side, lyngklædte Dalstrækninger. Disse hedeagtige Kløfter kunne ofte gaa over til Kær eller moseagtige Strækninger, som endog om Efteraaret, Vinteren og Foraaret kunne danne en Mængde Smaasøer, der dog i den varme Sommertid blive udtørrede, idet de dannes af det fra Klitterne tilstrømmende Vand, idet dette siver gennem Jorden ned i Lavninger eller ud til Havet. Dog findes ogsaa saadanne store Søer, f. Eks. Fil Sø. Disse lave Hedestrækninger er imidlertid Grundlaget for Klitplantningen, idet de levere Materialet (Lyng og Lyngtørv) til Dæmpningen. Efter at være befriede for dette bliver de som omtalt tilplantede.

Hullegravningen udføres hele Sommeren af nogle Arbejdere, og i Foraarstiden kommer der gerne en større Styrke til dette Arbejde. De Arealer, der skal tilplantes, ere altsaa

befriede for Vegetation, Lyng etc., umiddelbart før der bliver gravet Huller, idet Vegetationen er benyttet til Dæmpning. Hovedsagelig plantes der kun Bjergfyr i Klitplantagerne, dog ogsaa en Del Hvidgran; endvidere gør man Forsøg med ædelgran og Tidselgran, hvor der er tilstrækkeligt Læ, for Resten ogsaa med Løvtræ, Eg, Bøg og Birk i Husby, men Hovedbestanden vil jo blive Bjergfyr og Hvidgran, mulig kan der med Held kultiveres nogle haardføre Løvtræarter, naar Naaleskoven er afdrevet første Gang, dog kun paa særlig gunstige Steder. - Plantehullerne til Fyrrene ere overmaade simple, idet der kun bliver aftaget en aflang, firkantet Tørv. Det er det sejge Morlag, som altid findes under Lyngen, som skal aftages, da det er temmelig uigennemtrængelig for Planterødder, og fremkalder Lyngsurhed, som Planterødderne ikke kunne taale. Tørven, der bliver aftaget, skal være 12 Tommer bred og 14 Tommer lang. Plantehullerne til Gran skulle derimod graves lidt omhyggeligere. Først skal den omtalte Tørv aftages, og Jorden derpaa løsnes i Bunden af Hullet i et Spadestiks Dybde; undertiden bliver der endog ogsaa lagt et Spadestik ved Siden af Hullet, og Bunden i dette dernæst løsnet i 12-14 Tommers Dybde. Ofte bliver Bunden dog noget grundigere behandlet, særlig hvor der skal plantes Gran, idet den først bliver skrælpløjet, derefter knivharvet eller harvet flere Gange, hvorefter der bliver gravet Huller.

Foraarstiden er som bekendt en travl Tid for Forstmanden; da gælder det om at faa de unge Planter i Jorden, saa at de kunne slaa Rod og blive kraftige Træer.

Først er der megen Travlhed i Planteskolerne med Optagning af Planterne, hvilket foregaar ved hjælp af Spade. Planterne staa i Rækker paa tværs af Bedets Længderetning, oprindelig for Fyrreplanternes Vedkommende med 50 Planter i hver Række, men en Del af dem er som Regel gaaede til Grunde. Planterne blive altsaa tagne op, Række for Række af nogle Arbejdere, som bringe dem hen til andre, der er stadigt beskæftigede med at tælle de ganske samme, tynde Planter og binde dem sammen i Bundter med 100 i hvert. Det kan være temmeligt ubehageligt for Arbejderne at sidde en hel Dag i fri Luft, kun beskyttet af et Halmtag eller en Hytte med tre Sider, især naar Temperaturen staar ved Nulpunktet eller 1-2 Grader under. Planterne blive dernæst slaaede ned i Jorden, for at Rødderne ikke skal udtørres. De blive anbragte i Rækker med 10 Bundter i hver, altsaa 1000 Planter i hver Række, for senere at blive kørt til Arbejdsstedet eller indpakkede til Forsendelse til andre Klitplantager eller private Hedeplantager. Indpakningen maa være meget omhyggelig for at bevare Planterne mod Tørke. De blive indpakkede med Halm og Mos og surrede godt sammen med stærkt tyndt Reb i aflange Pakker med 2000-3000 Planter i hver Pakke, og kunne da taale en temmelig langvarig Forsendelse. Fra Husby Klitplantage blev der for Eksempel i Foraaret 1900 sendt 100.000 Planter til Fanø Klitplantage, og ialt blev der vel det Foraar solgt mellem 400 og 500 Tusinde Planter.

Rodstikker
Målestok
1 : 20
Efter Hauch
og
Oppermann

Efter Optagningen følger Gravning af de Stykker Jord, hvor Planterne ere tagne, endvidere Udsæd af Lupiner som Gødning, samt Dækning af disse. Lupiner skulle kun dækkes med et ganske tyndt Lag Jord for at kunne spire.

Dernæst følger Optagning af Frøbedsplanter til Udprikling: Fyr, Gran samt Løvtræ, for Eksempel Birk. Det er dog kun lidt Løvtræ, der findes i de fleste Klitplantager.

Udpriklingen af Fyr og Gran bliver foretaget med Prikleforme. En Prikleform kan lettest betegnes som en Rive uden Tænder, men Skaft og Hoved er omtrent lige lange, ca. 1½ Alen. Hovedet er formet som en Lineal med 50 Indsnit, i hvilke de smaa Planter kunne anbringes. Indsnittene ere derfor kun et Par Linier brede, men ca. 1½ Tomme lange. Ved hver Ende af Linealen er befæstet et Stykke Zink, som er et Par Tommer langt; disse Stykker bærer Formen, naar den er fyldt med Planter. Til den ene Side af Skaftet er der fastbundet en lille Pind, som er ca. 1 Kvarter lang, og paa den modsatte Side en lige saa lang og fastsiddende.

Endvidere bruges ved Udpriklingen en Spade af egen Konstruktion: Bladet er næsten cirkelrundt, fremstillet af en meget tynd Staalplade, der er forbundet med Skaftet med en Vinkelstang. Endelig bruges et Bræt, som er 2-3 Tommer bredt og lige saa langt som Prikleformen, og en lille Trærive uden Tænder.

Jorden tilberedes og jævnes, der spændes to parallelle Snore, som angiver Bedets Bredde, og Brættet anbringes ved Enden af dette. Med Spaden laves nu en Rende, idet den stikkes lodret ned langs Kanten af Brættet, og den løse Jord trækkes skraat op mod den gravende, hvorved Rilen bliver kileformet. Til hjælp har man nu to eller et Barn, som er stadig beskæftiget med at tynde den ene Form med Planterne, medens den anden er i Brug. Naar Renden er lavet, anbringes den fyldte Form, saa at Rødderne komme til at hænge ned i Renden op mod den lodrette Kant, og den løse Pind staar mod Jorden. Naar Formen er anbragt paa Plads, skyder man med den omtalte Rive (Skyder) en smule Jord ind mod Rødderne af de 50 Planter, hvorefter man stadig med Skyderen slaar til Skaftet af Formen, saa at denne gaar bagover og kommer til at hvile paa den faste Pind, hvorefter Jorden stampes til om Rødderne med den ene Fod. Endelig skydes den sidste Jord til og jævnes med nogle Strøg af Skyderen, og Formen tages bort. Brættet flyttes nu og anbringes op til Planterne, og det samme gentager sig.

Hele dette Arbejde er kun et Øjebliks Sag, idet en dygtig Arbejder kan sætte ca. 24.000 Fyrreplanter paa en ni Timers Arbejdsdag. Somme drive det endog til at sætte 30.000.

I Prikleformene til Gran er der kun Plads til ca. 30 Planter.

Efter Udpriklingen af Naale- og Løvtræ, der ikke bliver udpriklet med Form, følger Frøsaaningen.

De Stykker af Planteskolen, i hvilke der skal anlægges Frøbede, skulle først gødes og graves med Grebe. Der bliver spændt Snore i Bedenes Længderetning, altsaa med en indbyrdes Afstand lig Bedets Brede, idet der levnes Plads til en smal Gang mellem Bedene, ca. 3/4 Alen. Dernæst køres firkantede aflange Græstørv til, og disse lægges i Gangene, saa at Bedet bliver fuldstændigt indrammet; disse Tørv ere beregnede til at være Frøbedsrammerne. Naar Tørvene ere lagt i Orden, bliver der kørt Kulturjord (Tørvejord og Affald, der har henligget i en Dynge et Par Aar for at forraadne) paa Bedene. Dette bliver strøet i et jævnt Lag over hele Bedet, og dernæst bliver hele Bedet omstukket i ringe Dybde og grundig revet, hvorved alle Knolde blive sønderdelte. Nu bliver bedet afmærket, idet man med en meget stor Rive med 8-10 store Tænder laver Tværstreger i Bedet; disse faa jo alle samme indbyrdes Afstand. Efter disse Mærker trækkes Rillerne, idet man med en ombøjet Plade - altsaa i Krogform -, som er anbragt paa en Stok laver Furer eller Riller efter Tværstregerne. I disse Riller strøs eller saas Frøet i et tyndt Lag, og Kammene mellem Rillerne jævnes med Haanden ned i Rillerne.

Naar Frøet er tildækket, bliver der lagt Rammer over Bedene. Herpaa er udspændt Staaltraadsnet for at forhindre frøædende Fugle i at komme til Frøet. Endelig bliver der lagt afslaaet Lyng i et tyndt Lag ovenpaa Rammerne, for at Solens Straaler ikke skulle bortsvide de unge spirende Planter.

Frøbedene fordre en smule Pasning i Sommerens Løb, idet Rammerne skulle stilles på Pinde for i Skraastilling at skaffe Lys og Luft til Frøbedsplanterne. I den første Tid bliver Pindene altid anbragte ved den nordlige Side, saa længe Planterne endnu ikke kunne taale stærkt Sollys, og de skulle da helst rejses og lægges Morgen og Aften for Nattefrost. Men efterhaanden som Planterne blive ældre, skifter man om og lader Lyset falde ind fra Syd, indtil Planterne til sidst ere blevne saa store, at de kunne taale mere Sol. Først da bliver Lyngdækket gjort tyndere og til sidst borttaget. Om Efteraaret blive Rammerne fuldstændigt borttagne og bragte i Hus.

Indsamling af Hvidgrankogler foregaar om Efteraaret, idet de Kogler, der ere dannede i Sommerens Løb indsamles, hvorimod Bjergfyrrens Kogler sidde to Aar på Træet for at blive modne; de indsamles om Vinteren.

Udklegningen foregaar, hvor man ikke har en Ovn til dette Brug om Sommeren ved Solens Varme. Koglerne udbredes i et tyndt Lag paa Sejldug, hvor Solvarmen faar dem til at springe op, saa at Frøet falder ud. Enhver, der har færdedes lidt i en Fyrreskov, kender sikkert den uafladelige Knækken, som man faar at høre, naar man en rigtig solvarm Dag i Maj gaar gennem en Fyrreplantage. Naar et Hold Kogler har aabnet sig fuldstændigt, bliver Frøet sigtet fra gennem et stort Sold. Dernæst skal Frøet gnides med Haandfladen for at befri det for Vingerne eller Avnerne, og derpaa renses i en Kornrensemaskine. Det er da færdigt til Udsæd. Udklegning og Rensning af Frøet foregaar samtidigt med Frøsaaning og lignende Planteskolearbejder.

Efter Frøsaaningen er der i en stor Planteskole meget Arbejde med Gravning, Omstikning af Kulturjord, Stabling af Tørv samt Rensning. For Resten er der jo snart Arbejde

hele Sommeren for 1-2 Mand med at holde Udpriklings- og Frøbede samt Gange fri for Ukrudt og i pyntelig Stand.

Om Sommeren er Hovedstyrken beskæftiget i Hede og Klit med Nedskæring, Lyngslaaning, Køre- og Bæredæmpning, Hullegravning samt vej- og Grøftearbejde.

I de udstrakte ny Klitplantager er der et stort Arbejde med Anlæg af Veje, idet det gælder om at faa alle Plantagens Dele og Afdelinger forbundne med hinanden for at lette Transport af Dæmpningsmaterialer og Planter, og i de ældre af Træ. Disse Vejanlæg koster et betydeligt Arbejde og store Summer, idet der mange Steder er betydelige Vanskeligheder at overvinde ved Gennemskæringen af de store Klitter. Vejene anlægges gerne 8 Alen brede ved Udplanering af de Banker og Opfyldning af de Huller, der findes i Terrænet paa de højere Hedesletter. Skal Vejen gaa over mose- og kæragtige Strækninger, bliver den indgrøftet som Regel ved begge Sider; Grøfternes Bredde rette sig efter, hvor meget Fyld, der er nødvendigt til Opfyldning af de lave Steder. gaar Vejen gennem Klitterne skulle disse udplaneres i Hullerne, saa at Vejen bliver nogenlunde Plan med jævn Stigning eller Fald. For Gennemskæring af Klit betales gerne ekstra, for Eksempel for hver Kubikfavn, der bliver flyttet.

Lergrav, hvor man ser lagene sand, muld, moræne og ler
Jagt- og skovbrugsmuseet, Hørsholm

Selvfølgelig er disse Veje ikke fuldstændigt nivellerede, men de lette for Forbindelsen. Sandet er og bliver sejgt at køre i, og der gøres derfor hvad der er muligt for at lette Kørselen. Hvor der findes Lergrave i Plantagen, ere disse yderst kærkomne, idet Vejbanen altid bliver fastere ved paakørt Ler. En saadan Lergrav findes for Eksempel i Husby Plantage, men for Eksempel ikke i Nyminde, hvor man maa hjælpe sig med andet, og tager derfor sin Tilflugt til Lyng. Lyngen bliver i et tykt Lag strøet paa Vejen, hvilket ikke alene forhindrer Hjulene i at skære ned i Sandet, men tillige forhindrer

Sandflugten i at ødelægge nylig anlagte Veje. En saadan nyanlagt Vej behøver nemlig ikke at ligge længe, før der bliver frembragt store Huller i den ved Sandflugt. Selvfølgelig bliver der ikke altid i Husby Plantage anvendt Ler, idet Dele af Plantagen er fjernet saa langt fra Lergraven, at det vilde blive for kostbart at transportere Leret. I saa Fald maa man tage til Takke med Lyngen, men den vokser temmelig sparsomt i Husby, medens Nyminde Plantages Arealer har en langt større, frodigere og kraftigere Lyngdække. Endnu har man ikke mere end en Lergrav i Husby.

Endvidere er der ogsaa i disse Plantager Arbejde med Indhegning og Gravning af Hegnsgrødt. Jorden fra Grøften bliver lagt op i en Vold, som dernæst bliver dækket med Lyngtørv, for at Sandet ikke skal flyve bort. Undertiden bliver der ogsaa opført større Diger, som kræve større Arbejde, men som ogsaa yde bedre Hegn, særlig naar de blive tilplantede.

Endelig er der Afgrøftningen af de store, fugtige Kærstrækninger, som ere saa fugtige at de staa under Vand hele Vinteren og en stor Del af Sommeren. Det er ikke altid disse Strækninger ere lavtliggende, tværtimod kan der højt oppe over det omgivende Land mellem Klitterne findes Smaasøer, idet al Nedbøren strømmer ned langs Klitsiderne i Stedet for at optages i disse. Naar Sandet er meget tørt, trænger Vandet nemlig ikke ned, men siver ned, saa længe der er Fald. I den yderste Klitrække - i hvert Fald ud for Nyminde - kan man iagttage noget meget ejendommeligt, idet der fra de bratte Skrænter stadig siver og drypper det dejligste, ferske Kildevand, der er saa jernholdigt, at der afsættes et tykt Lag Rust i Tørvemosen og Sandet, og der behøver man ikke - trods det meget Saltvand - at savne Kildevand.

Det er imidlertid nødvendigt at afgrøfte de længere inde i Plantagerne liggende Mose- og Kærstrækninger ganske grundigt, saafremt man vil gøre sig Haab om, at faa Planterne til at trives. Grøftegravningen foregaar om Sommeren, og her bliver atter lidt Dæmpningsarbejde, fordi Fylden, som bliver opgravet, hovedsageligt bestaar af Sand.

Om Efteraaret tilplantes ofte de i Sommerens Løb gravne Planteskolearbejder, følger atter Hjelmeplantningen, som tidligere omtalt, og de øvrige Arbejder i den nævnte Rækkefølge.

De fleste Klitplantager er jo endnu temmelig unge, dog er man begyndt Gennemhugningen af enkelte, for Eksempel i Husby og Blaabjerg Plantager. Blaabjerg Plantage, som ligger umiddelbart op til Nyminde, er ca. 25 Aar, Nyminde kun ca. 12 Aar. I Husby er Træerne i Lavningerne saa store, at der kan saves Pindebrænde, som bliver betalt med 8 Kr. pr. Fv. Favnestykkerne ere ganske vist 5/4 Alen lange, saa Favnen bliver noget større end i Statsskovene. Ellers blive Træerne lagte i Kvasbunker, enkelte eller dobbelte. En dobbelt Bunke er 6 Alen lang, 4 Alen bred og 3 Alen høj; de enkelte Bunker er kun 2 Alen brede.

Ofte blive de store Kærstrækninger indtagne til Opdyrkning til Engkultur, eller Plantørernes Tjenestejord bliver saa vidt muligt lagt paa disse mere frugtbare

Strækninger. Det tykke Lag Tørvejord, der findes paa disse Strækninger, er temmelig frugtbar, naar det bliver bearbejdet og tilsat forskellige Gødningsstoffer, Kunstgødning, Kainit, Thomasslagge, Kalk med mere. Der dyrkes særlig Havre, hvorefter Arealerne udlægges til Græsmark. Avlen af Korn og Græs sælges ved Auktion paa Roden.

Trods den yderst sparsomme Plantevækst er der en overordentlig talrig Vildtstand i Klitplantagerne. Denne har som Følge af en hensynsløs Udryddelse været stærkt i Aftagende, idet der blandt Befolkningen har været og vel endnu er en stor Del, som har drevet og altsaa ogsaa endnu til Dels driver jagten som Erhverv.

I de ældre Plantager begynder Raavildtet at indfinde sig enkeltvis. Det er Fortropper og Tegn paa, at der i en nær Fremtid, ogsaa ved Vesterhavet, vil blive en Bestand af denne smukke Dyreart, som er en Pryd for de danske Skove.

Ellers er det største løbende Vildt, Ræven, som forekommer meget talrig. Det samme er Tilfældet med Haren, som findes i ganske overvældende Mængde. Endvidere findes der en Mængde Agerhøns, og for Resten Ørne, Høge og ligende Rovfugle. Svaner, Ænder, Gæs, Regnspover, Hejrer, Klirer, Brushøns og så videre., kort sagt alle mulige Svømme- og Vadefugle.

Selvfølgelig er Vildtstanden ikke lige talrig i alle Klitplantager, og ved Opremsningen af disse Fuglearter tænkes navnlig paa en Plantage som Nyminde, der frembyder overordentlig gunstige Betingelser for alle disse Vandfugle ved sin Beliggenhed ved Ringkøbing Fjords Udløb i Havet.

Svampe forekommer ikke meget i Klitplantagerne, idet Lokaliteterne ikke ere gunstige for deres Trivsel. Dog har der været stærke angreb paa Østrisk Fyr i Husby, og det har været nødvendigt at rydde hele Strækninger af Bevoksningen fuldstændigt for denne Træart. Lophyrus Larve Angreb har ligeledes fundet Sted. Undertiden anretter en lille Svamp store Ødelæggelser i Frøbedene, idet de spæde Planter blive angrebne og gaa bort.

Det er vel almindeligt kendt, at Vestkysten er saa godt som fuldstændig blottet for vildtvoksende Træer og Buske i vore Dage, hvilket vel næppe har været Tilfældet altid. Man mener endogsaa, at der har været store Fyrreskove; det er derfor glædeligt at se, hvor godt Fyrreplantningerne trives i det golde Flyvesand.

Helt blottet for Plantevækst er Jyllands Vestkyst dog ikke. Ganske vist findes der ikke vildtvoksende Træer, men Buske og Urter. Selve Klitterne er hovedsagelig bevoksede med en Del stride Græsarter, Hjelme, Marehalm med flere, som gør stor Nytte ved at holde paa Sandet med lange filtrede Rødder, som kunne brede sig langt omkring, saa at de danne et fast sammenfiltret Net. Endvidere vokser der oppe paa Klitskrænterne en dværgagtig Tjørneart, som paa sine Steder dækker Bunden saa tæt, at det er fuldstændig umuligt at gaa igennem. Disse Tjørn kunne dog naa en ganske anselig Højde, særlig paa Læsiderne, hvor de undertiden kan naa op til Brysthøjde, ca. 1½ Alen.

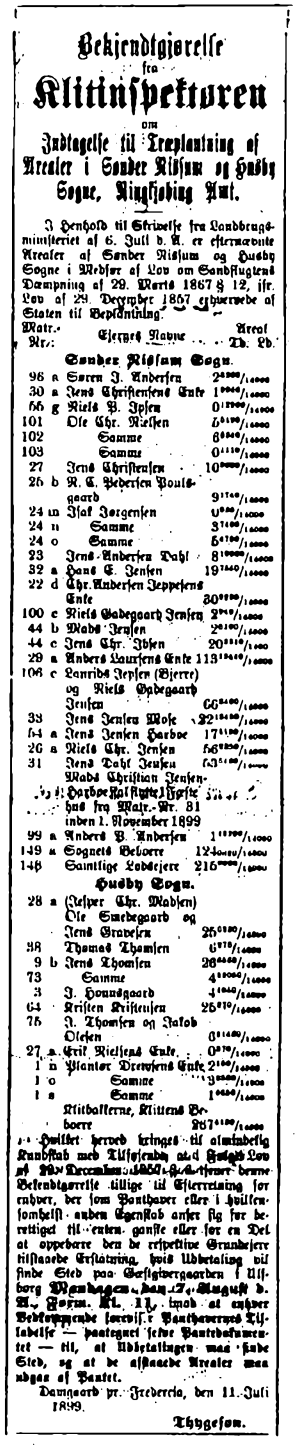

Bekjendtgjørelse
fra
Klitinspektøren
om
Indtegnelse til Treplantning af Arealer i Sønder Risum og Husby Sogne, Ringkjøbing Amt.

I Henhold til Skrivelse fra Landbrugsministeriet af 6. Juli d. A. er efternævnte Arealer af Sønder Risum og Husby Sogne i Medfør af Lov om Sandflugtens Dæmpning af 29. Marts 1867 § 12, jfr. Lov af 28. December 1867 § 1 overvæede af Staten til Beplantning:

Matr.-Nr.		Ejernes Navne	Areal Td. Rd.
		Sønder Risum Sogn.	
96	a	Søren J. Andersen	2 2000/10000
30	a	Jens Christensens Enke	1 9000/10000
66	g	Niels P. Ipsen	0 12000/10000
101		Ole Chr. Nielsen	7 5100/10000
102		Samme	6 8000/10000
103		Samme	0 1110/10000
27		Jens Christensen	10 9000/10000
26	b	N. C. Pedersen Poulsgaard	9 1700/10000
24	m	Isak Jørgensen	0 800/10000
24	n	Samme	3 7400/10000
24	o	Samme	5 4700/10000
23		Jens Andersen Dahl	8 10000/10000
32	a	Hans E. Jensen	19 7440/10000
22	d	Chr. Andersen Jeppesens Enke	30 9000/10000
100	c	Niels Gadegaard Jensen	2 940/10000
44	b	Mads Jensen	20 100/10000
44	c	Jens Chr. Ibsen	20 8310/10000
29	a	Anders Laursens Enke	113 8640/10000
106	c	Lauridsa Jepsen (Bjerre) og Niels Gadegaard Jensen	66 8400/10000
33		Jens Jensen Mose	22 10450/10000
64	a	Jens Jensen Harboe	17 4100/10000
26	a	Niels Chr. Jensen	56 6250/10000
31		Jens Dahl Jensen	63 5100/10000
		Mads Christian Jensen-Horbye Kal stryke Fjeste hus fra Matr.-Nr. 81 inden 1. November 1899	
99	a	Anders P. Andersen	1 1000/10000
149	a	Sognets Beboere	124 5010/10000
148		Samtlige Lodsejere	215 9000/10000
		Husby Sogn.	
28	a	(Jesper Chr. Madsen) Ole Smedegaard og Jens Gravesen	25 6100/10000
38		Thomas Thomsen	6 870/10000
9	b	Jens Thomsen	26 8400/10000
73		Samme	4 12000/10000
3		J. Hounsgaard	4 1040/10000
64		Kristen Kristensen	25 870/10000
76		J. Thomsen og Jakob Olesen	8 11400/10000
27	a	Erik Nielsens Enke	0 870/10000
1	n	Plantør Drewsens Enke	2 100/10000
1	o	Samme	3 9000/10000
1	s	Samme	1 9000/10000
		Klitbakkerne, Klittens Beboere	287 4100/10000

Hvilket herved bringes til almindelig Kundskab med Tilføjelse af, at Følge Lov af 28de December 1867 § 6 ere Ejerne af bemeldte Beboelsesrelse tillige til Efterretning for enhver, der som Panthaver eller i hvilkensomhelst anden Egenskab anser sig for berettiget til enten ganske eller for en Del at oppebære den de respektive Grundejere tilfaldende Erstatning, hvis Udbetaling vil finde Sted paa Gæstgivergaarden i Ulfborg Mandagen den 7. August d. A., Form. Kl. 11, imod at enhver Vedkommende fremviser Panthaverens Tilladelse — paategnet selve Panthedokumentet — til, at Udbetalingen maa finde Sted, og at de afstaaede Arealer maa udgaa af Pantet.

Damgaard pr. Fredericia, den 11. Juli 1899.

Thygesen.

En Buskart, som ogsaa forekommer meget almindelig er en lille Pileart, som af Befolkningen benævnes Graaris. Den naar næppe støre Højde end ½ Alen, men dækker ligeledes Bunden med et tæt Lag. Karakteristisk for disse Arter er deres stive strittende Grene. Om det saa er Græsarterne ere Spidserne hornagtige og kunne stikke meget slemt. Deres Bestemmelse er hovedsagelig at forhindre og dæmpe Sandflugten, men desuden tjene de som Føde for Dyr (Harer). Harerne ynde særlig Hjelmene, som de afgnave ved Roden med stor Appetit. De kunne foraarsage store ødelæggelser ved fuldstændig at oprive Hjelmene paa store Stykker endogsaa Natten efter at det er plantet. En anden Ejendommelighed ved disse Planter er dette, at de trives bedst, naar de stadig blive overknøgne med frisk saltholdigt Flyvesand. Gyvel som Føde og Dæmpning.

Paa Sletterne mellem Klitterne findes som omtalt et rigeligt Lyngdække med den dermed følgende Vegetation af Blaabær og Revlingeris (Sortebær). Enkelte Tyttebærbuske kan ogaa træffes samt de saftige Tranebær, som i Masse findes paa Bunden af de lave Strækninger.

I Klitterne træffes ofte Timian, som hører til Læbeblomsterne, og som med de røde Blomsterklynger tager sig smukt ud paa det hvide Flyvesand. Endvidere findes den nydelige Klitrose samt den smukke blaagraa Strandtidsel, som er almindelig bekendt i Klitten og gaar under Navn af Klitrose.

Imidlertid vil det føre for vidt at give en Beskrivelse af Planteverdenen. Kun vil man kunne indse, hvor bart og øde der er ved Jyllands Vestkyst, men tillige er der ogsaa en egen opløftende Storhed ved Synet af de vilde forrevne Klitter og Slugter samt de store tavse Sletter. Stiger man op paa en høj Klit, har man en aldeles storslaaet Udsigt, saa vel ud over Klitterne med det mægtige Hav blinkende frem mellem Klittoppene, og hvis man er tilstrækkelig højt til Vejrs den uendelige blaa Flade, som i Horizonten gaar i et med Himmelen. Eller ind over Land, hvor man har Kirker, Huse, Gaarde, Land, Sø og Skov udbredt for sig. Denne mægtige og opløftende Natur giver Klitboen et alvorligt Præg i Forbindelse med den farefulde Gerning, der ofte er hans Erhverv.

En Fornøjelse er det at færdes i Klitplantagerne og se, hvorledes Træerne trives og vokse i det magre Flyvesand,

saa at de i Lavningerne endog kunne naa en anselig Højde. Til Gavn for Beboerne vil de opvoksende Plantager ogsaa blive ved at bryde den stærke Vestenvind og de kolde for Kornet skadelige Salttaager, Havgus, der som en Mur kan staa ind over Landet. Tillige afgive de godt Brændsel, hvilket Vestkysten har Mangel paa, særlig hvis Havet ikke kastede en Mængde Tømmer paa Land hvert Efteraar. Et overordentlig sundt Klima kommer Klitplanteren til at leve i, og om Sommeren har han de forfriskende Vesterhavsbade, som man ikke finder Mage til andre Steder i Landet.

Renskrift afsluttet 3. januar 1968 - enkelte rettelser, særligt med hensyn til tegnsætning.

Johs. Givskov var skovfogedaspirant, da han udarbejdede ovenstående beretning.

P.Chr. Nielsen

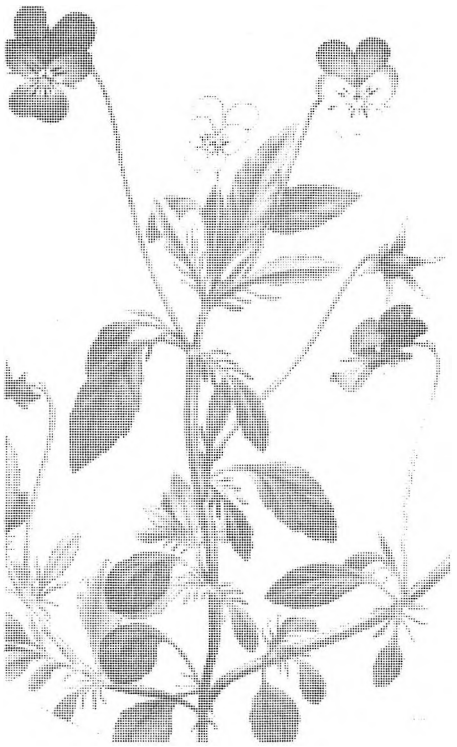

1907
Nr. 4 i 4. række: Klitdirektør J. P. F. Bang (1899 - 1926)
Nr. 5 i 3. række: Klitplantør J. Adolf Drewsen, Husby (1858 - 1881)
Billedet viser sikkert alle klitvæsenets direktører og klitplantører fra 1858 til 1907

Klitplantør Jens Garnæs 10.11.1846 - 20.3. 1895

Afsked med klitplantør J. L. Freuchen

Død 1911 kun 48 år gammel

Pastor Bjerg, Husby:

hvor forskellige vi end kan være, som i dette øjeblik ere samlede om Plantør Freuchens kiste, så er der dog en ting, som vi alle har tilfælles, nemlig det, at vi en gang skal stå overfor en lignende afskedsstund. Men nu står vi tillige overfor spørgsmålet: Forstår vi at dø? I en vis forstand bliver der jo ikke spurgt om, hvorvidt vi kan eller ikke. - Vi skal jo dø. Kom det an på os selv, ville gravenes antal snart blive mindre. I alt fald ville tidspunktet for vor død blive udskudt atter og atter.- Men endskønt vi skal dø, og at sagen forsåvidt synes at være simpel nok, så har dog een af vore forfattere udtrykket "den vanskelige død", og hvad han end har tænkt derved, så må vi godkende udtrykket. Det er vanskeligt at slippe det liv, som nu engang er dyrebarest af alt for os.

Nu er vor ven plantør Freuchen over det punkt, nu er han død - døden, den "vanskelige" død. Og at den var vanskelig for ham, forstår vi godt, for han var en livets og handlingens mand, som gerne ville leve sit liv således, at det kunne blive til nytte og glæde. Det var svært for ham at dø, for det var stærke bånd, der bandt ham til livet. - Han havde ondt ved at sige farvel til det alt sammen.

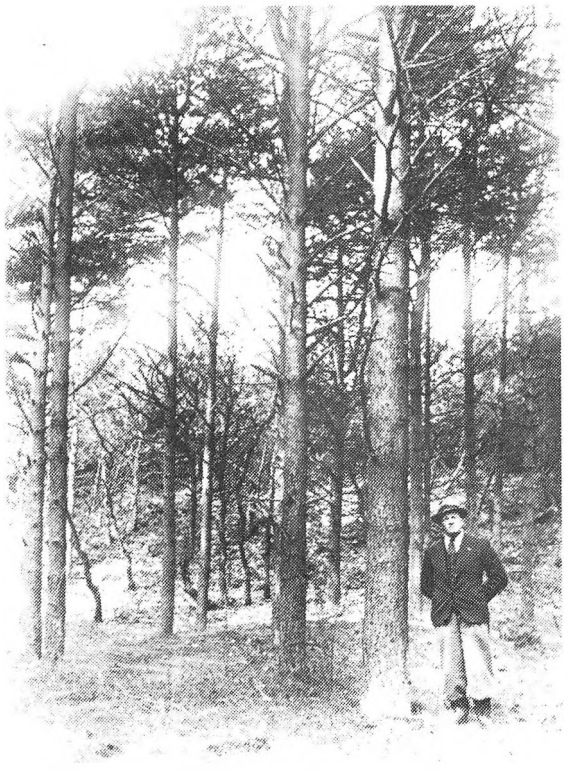

J. L. Freuchen - ca. 1900
Jagt- og skovbrugsmuseet, Hørsholm

Han elskede sin mandomsgerning, den skønne frydefulde gerning at klæde de golde klitter med det grønne tæppe. Og det var ikke underligt, for det er en gerning, som har en rig løn i sig selv. Var den end mangen gang møjsom-melig og besværlig, - var den end stundom fuld af skuffelser, så er der dog ingen, som har færdedes gennem plantagen her udenfor dette kirkehus, med sans for, hvad det betyder at plante det øde landskab til og forskønne en del af vort land, uden at han ville kunne se, at det var en dygtig gerning, som hver dag måtte fryde den, der kunne sige: Det er mit arbej-de, som her bærer frugt. -Vi ved, at den gerning tog mange af plantør Freuchens tanker, og det var et stort arbejde, han gjorde der. At

plante 1200 tdl. nyt til, det er ingen ringe dagværk. Og det ved vi alle, at han var ret plantør af Guds Nåde, og det er vel ikke uden grund, når en af hans standsfæller har sagt, at han var en pryd for standen.

Aldrig er et menneske så ene, som når han skal dø. Vore kære kan pleje os til det sidste, og måske kan vi holde en hånd, som vi har kærtegnet, i vor, men derfor bliver vi ikke mindre ene. - Når porten åbner sig ind til den store, stjerneløse nat, er der ingen, som kan følge os, og så længe vi blot spejder efter hjælp fra mennesker, lærer vi aldrig at dø.

Jeg tænker mig, at vor ven plantør Freuchen havde følt gru ved tanken om alt det, han skulle tage med sig; han var en mand, der godt vidste og følte det, at han var en synder for den levende Gud; men at han tillige havde fundet sin plads som barnet i sin frelsers favn, så vi tør tro, at han nu hviler trygt i frelserens favn, og vi under ham hvilen efter livets strid og møje.
Vi takker Gud for hvad der blev givet os alle ved plantør Freuchen, men dybest og mest vemodigt lyder i denne stund hans hustrus tak for trofast kærlighed i de mange år, for lyse minder og skønne dage i det fælles hjem, og vel ikke mindst for de sidste vemodige timer i strid og sorg. - Det er minder, som aldrig vil blegne.

Der klinger en tone af tak for hans virke og arbejde for hans fædrelands vel. Han var en trofast søn af sit land. Og når vinden blæser derude, hvor de grønne træer klæder det golde sand, så går der vist som en stille susen fra træ til træ: Vor ven er død. Nu skal han ikke længere glædes ved at se os vokse.. -Derfor slog det mig, da jeg i aftes kom herop i kirken og så de to graner stå som æresvagter ved hans kiste, at det var sådan, det skulle være. De stod som repræsentanter for hans livs gerning.
Der toner en tak fra hans slægt for al hans kærlighed til dem. Han var stolt af sin slægt og følte sig knyttet til den med blodets stærke bånd. Der klinger en tak fra den store skare af venner, som her i dag flokkes fra nær og fjern for at vise ham den sidste ære.
Og i den tak har man bedt mig flette et mindeblad fra dem, som under ham har arbejdet med plantagen derude, de, som lærte at skatte ham og holde af ham for hans gode hjertelag overfor dem.

Joh. Ludv. & Dagmar Freuchen

Og dertil føjer jeg endelig min hustru og min egen tak for den tid, vi fik lov at regne ham blandt vore venner. Sjældent har jeg truffet noget menneske, som så hurtigt vandt min sympati og vennenavn hos mig, fordi han var en hjertevarm og ærlig natur.
Ja Gud ske lov, vi har meget at takke for ved plantør Freuchens båre.

Bekjendtgjørelse fra Klitinspektøren

om

Indtagelse af forskjellige Arealer i S. Nissum og Husby Sogne i Ringkjøbing Amt.

I Henhold til Skrivelse fra Indenrigsministeriet af 30. Juli d. A. er efternævnte Arealer af Sønder Nissum og Husby Sogne i Ringkjøbing Amt i Medfør af Lov om Sandflugtens Dæmpning af 29. Marts 1867 § 12, jfr. Lov af 29. December 1857, expropprierede af Staten til Beplantning og Inddragelse under Husby Klitplantage.

Sønder Nissum Sogn:

Matr.-Nr.	Ejernes Navne.	Arealets Størrelse.
55 g	Niels P. Ibsen, Fjand	$3^{9710}/_{14000}$ Td. Lb.
30	Jens Vang, N. Fjand	$7^{4160}/_{14000}$ —
96 a	Søren Jørgen Andersen, Fjand	$16^{8820}/_{14000}$ —
145	Jens Chr. Jensen Vang m. fl.	$37^{8960}/_{14000}$ —

Husby By og Sogn:

1 b	Plantør Garnæs, Husby	$18^{2370}/_{14000}$ —

med paastaaende Bygninger

Hvilket herved bringes til almindelig Kundskab med Tilføjende, at i Følge Lov af 29. December 1857 § 6 tjener denne Bekjendtgjørelse tillige til Efterretning for enhver, der som Panthaver eller i hvilken som helst anden Egenskab anser sig for berettiget til enten ganske eller for en Del at oppebære den de respektive Grundejere ved den afholdte Forretningsforretning tillagte Erstatning, hvis Udbetaling vil finde Sted **Tirsdagen den 4. Oktober 1892. Middag Kl. 12.** paa **Gjæstgivergaarden i Ulfborg** imod, at enhver Vedkommende medbringer Samtykke fra Panthaverne, **paategnet selve de paagjældende Panteobligationer**, til, at Godtgjørelsesbeløbene maa udbetales, og at de afstaaede Ejendomme maa udslettes af Pantebogen.

Domgaard, den 20de September 1892.

Thygesen.

DU SKAL PLANTE ET TRÆ

Piet Hein

Du skal plante et træ. Du skal gøre en gerning,
som lever, når du går i knæ,
En ting, som skal vare og være til lykke og læ.

Du skal åbne dit jeg. Du skal blive et eneste trin
på en videre vej.
Du skal være en led i en lod, som nåer ud over dig.

Du skal blomstre og dræ. Dine frugter skal mætte
om så kun det simpleste kræ.
Du har del i en fremtid. For den skal du plante et træ.

Afskrift

Stempel 2 Kr 20 Øre

Kontrakt

over

Leje af Jagten i den Staten tilhørende under Klitvæsenet sorterende Husby Plantage

Mellem undertegnede Klitinspektorat paa Statskassens Vegne som Udlejer og Overretssagfører P. Grove af Ringkjøbing som Lejer indgaaes herved i Henhold til Landbrugsministeriets Bemyndigelse i Skrivelse af 13. December 1911 følgende Kontrakt.

1.

Retten til at udøve Jagt i Husby Plantage, herunder Retten til det nedlagte Vildt, overdrages til Overretssagfører P. Grove af Ringkøbing for et Tidsrum af 5 Aar fra 1ste Januar 1912 at regne mod en aarlig Afgift af 200 Kr. - er to Hundrede Kroner -, som betales til Husby Plantagekasse inden hvert Aars 15de August.

2

Lejeren maa i Lejemaalet optage indtil 10 - ti - Medinteressenter, hvis Navne forud for hvert Aar maa opgives til Overplantøren, men jeg, Grove, hæfter ikke desmindre for Afgiftens behørige Erlæggelse og de øvrige Lejere ifølge Kontrakten paahvilende Forpligtelser.

3

Gæster kunne lejlighedsvis medtages ved Jagten, men de maa for Kontrollens Skyld forsynes med Kort fra Grove. - Fremleje er ikke tilladt uden Landbrugsministeriets Samtykke.

4

Det er Lejeren tilladt at drive Jagten med Hunde eller Klappere. - Forbud mod at betræde dæmpede Bakker, Planteskoler, Haver og Gaardspladser skal respekteres. Iøvrigt er Tjenestejorder ikke undtagne fra den Lejerne overdragne Jagtret.
Skade, som under Jagtens Udøvelse, ved Færdsel med Køretøjer, ved Slid eller paa andre Maader paaføres Klitvæsenets Ejendomme er Lejeren pligtig at erstatte.

5

Lejeren maa indføre og udsætte Vildt i Plantagen efter Behag. Den 15de August i det Aar da Lejemaalet udløber - altsaa den 15de August 1916 - saavidt Lejemaalet ikke skulle forinden være fornyet, indbetaler Lejeren til Klitvæsenet 20 kr - tyve Kroner - for at Klitvæsenet for dette Beløb kan udsætte Vildt i Plantagen.

6

Tobaksrygning er forbudt i det fri paa Plantagens Grund. Overtrædelse af dette Forbud saavelsom af Forbud i Henhold til 4 kan medføre Bøde til Husby Sogne Hjælpekasse fra 2 til 20 Kr. efter Klitinspektoratets Bestemmelse og Udelukkelse af Jagtselskabet.

7

Saafremt Lejren maatte opnaa Tilladelse til at udsætte Gift for Rovdyr paa de lejede Arealer maa Giften dog kun anbringes efter Samraad med og Anvisning af Overplantør og Plantør.

8

Overplantøren maa med Selskab udøve Jagt- dog ikke Klapjagt - paa 8te Dage i Sæsonen fra 1ste September incl. - saaledes forstaaet: 1 Jæger i 8 Dage 2 Jægere i 4 Dage o. s. v. mod at aflevere det nedlagte Vildt til Lejren.

9

Plantøren maa under hensynsfuld Iagttagelse af ikke at forulempe Jagtlejeren eller gaa denne i Vejen - i hvilken Henseende Overplantørens Skov er afgørende -, personlig og alene gaa paa Jagt efter Behag. Hvad Plantøren nedlægger af Harer, Agerhøns, Ræve og Storvildt afleverer han til Lejeren, hvorimod de af ham nedlagte Trækfugle (Snepper, Bekkasiner, Duer, Ænder) tilhører ham. Rovdyr, som angriber Husdyr, maa Plantagens Betjente til enhver Tid jage.

10

Plantagens Betjente ere i ingen Henseender Jagtlejerne underordnede eller tjenestegjørende.

11

Jagten maa ikke udøves ved nogen lejet eller betalt Jæger, men Lejeren maa, om han ønsker det, holde en Mand til at fodre og frede Vildtet.

12

I Tilfælde af Søgsmaal i Anledning af denne Kontrakt, er Lejeren underkastet den ved Forordning af 25. Jan. 1828 hjemlede hurtige Retsforfølgning.

13

Det paahviler Plantagens Plantør under Lejemaalets Bestaaen ligesom hidtil at vaage over Overholdelse af Fred og orden i Plantagen ogsaa med Hensyn til mulige Overtrædelser af Jagtlovgivningen.

Den 17de December 1911 — Ringkjøbing 22/12 11

Bang — P. Grove

C Kampmann

Aarhus d. 11. Okt. 1929

Herr Klitplantør Aage Drewsen,
Husby, Ulfborg

Jeg takker for Deres Meddelelse i sin Tid om Anmeldelse af Krybskytter og forstod paa Deres Assistent, som jeg talte med igaar, at man endnu ikke have hørt noget fra Politimesteren. Jeg har derfor fundet mig foranlediget til at skrive til Politimesteren for at høre hvad han har foretaget sig i Sagen og tillader mig at vedlægge Kopi af dette Brev.

Med Højagtelse

C. Kampmann

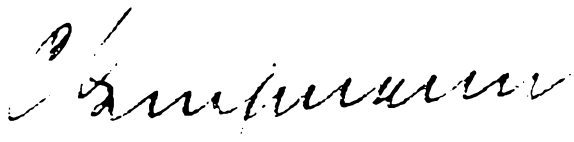

12. Oktober 1929

Til Politimesteren i Ringkøbing

Plantør Aage Drewsen har meddelt mig, at der den 28. September blev anholdt 2 Mand paa ulovlig Jagt i Husby Plantage, hvor jeg har Jagtretten, og at Sagen blev meldt til Politimesteren i Ringkøbing. Jeg tillader mig at spørge, om Sagen er kommen til Behandling, og hvilken Straf paagældende har faaet?
Saavidt jeg kunde forstaa paa Plantørens Assistent, (P. Plesner), som greb de to Mænd, er det et par farlige Fyre, som ikke veg tilbage for at sigte paa Assistenten med deres Jagtgeværer, saa de burde formentlig have den strengeste Straf, Loven foreskriver.

Med højagtelse
C.K.

For modtagelse af 10 Kr som der er tildelt S. Nissum Hjælpekasse af Jens Kr. Jensen Sudegaard for ulovlig Jagt i Statens Plantage den 28/9. 1922 for hvilken beløb der kvitterer

S. Nissum den 6/10 1922
Niels Kr. Kristensen form. for Hjælpekassen

Afskrift

Læge P. E. Heiberg

Holstebro den 27/10 1938

Hr.
Klitinspektør Pinholt, Vejers

I Henhold til Jagtlejekontraktens 3 skal undertegnede hermed på Lejernes - Kredslæge Faber, Fabrikant Færch, Tandlæge Tronhjem og Læge Heiberg - Vegne anmode om Tilladelse til ved et Par af de Jagter, vi i dette Efteraar agter at afholde i Husby Klitplantage, at medtage følgende Gæster:

Postmester A. Colding, Ulfborg
Direktør Frejeskov, Holstebro
Redaktør Frellevig, Holstebro
Stamhusbesidder Iermiin, Ausumgaard
Skovrider Jensen, Feldborg
Godsejer Knudsen, Sølyst
Plantør V. Nielsen, Sir Lyngbjerge
Godsejer Olufsen, Quistrup
Telefoningeniør Sørensen, Holstebro
Godsejer Wille, Ballegaard

Ærbødigst
sign
P. E. Heiberg

Hermed læge Hejbergs brev i afskrift. Jeg har nu skrevet til ham at efter jeg har talt med plantøren kan jeg give den ønskede tilladelse

Venlig hilsen

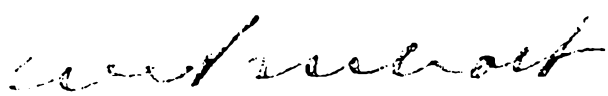

Klitplantning

Medens klitter og flyvesandsstrækninger i Nordsjælland, på Bornholm og i Randers Amt langs Kattegat for længst er dæmpede og for en stor del bevoksede med skov, findes der endnu langs Jyllands nordlige og vestlige kyser, fra Frederikshavn over Skagen til Blaavandshuk og videre over Skallingen til Fanø og Rømø, en sammenhængende klitbræmme af vekslende bredde, på steder indtil 11 km. bred, som kun til dels er dæmpet. Endvidere findes der udæmpede klitter på Læse og Anholt. Noget lignende dannelse, indsande, findes flere steder i Jylland langt fra kysten. De er ofte opstået efter hedebrande, hvorved lyngtørven er blevet ødelagt, og vinden har samlet blegsandet i klitter.

Klitsandet, der ganske overvejende består af kvarts, er overordentligt fattigt på plantenæring; dog er der i havklitten en del kalk, rester fra strandskaller; men i klitterne længere inde i landet er det allermeste af kalken blevet udvasket. Sandkornene kan have en størrelse af indtil 2 mm; jo grovere sandet er, desto mindre er dets evne til at tilbageholde fugtighed, og desto mindre egner det sig til beplantning, men desto mindre flyver det også. Er flyvesandet blevet ført hen over en flade af leret eller anden næringsrig jord, vil det have optaget en del heraf, hvad der naturligvis forøger dets evne til at ernær en vegetation af skovtræer.

Mellem klitterne findes der ofte større og mindre lavninger, de såkaldte "slåger", hvor jordbunden kan være ret frugtbar, mest måske på grund af en ensartet og passende fugtighedsgrad, således at den kan give græs eller anvendes til agerbrug eller til frembringelse af skov.

Arbejdet i klitterne deles i 2 områder: selve dæmpningen af sandflugten betales af staten, amtet, kommunen og ejeren og ledes af overklitfogeder, hvoraf der er en i hvert amt (gerne en af klitvæsenets tjenestemænd), og grunden tilbagegives ejeren, når dæmpningen er tilendebragt. Plantningen er derimod en ren statsopgave og sker på eksproprieret grund. Både dæmpningen og plantagedriften sorterer under klitdirektoratet.

Dæmpningen

I de åbne miler, der har en nogenlunde jævn overflade, og hvor sandet fyger frit og uhindret, gælder det om så hurtigt som muligt at binde sandet over det hele areal, inden det får tid til at blæse op i klitter; der udføres derfor en åben hjælmeplantning (tagplantning af hjælme = tag) med 30-50 cm mellem planterne på hver led. Til plantningen bruges oprykkede eller opgravede hjælmeplanter, der forneden skal have et lille stykke med at rodstokken; nogle få strå anbringes sammen i et hul, frembragt med klitspaden.

Et forrevet klitterræn består overvejende af klitter, som ligger nogenlunde fast på grund af deres vegetation af gråbunke (= sandskæg), katteskæg, sandstar, rensdyrlav m.m.; men

der sker dog let i dem større og mindre brud, og der dannes vandreklitter, fra hvis vindside sandet stedse fjernes, og på hvis læside det igen aflejres. På denne måde opstår der hesteskoformede klitter, hvis åbning vender mod vest-nordvest, og som efterhånden kan opnå stor længde; "tåen" flyttes med vinden som en høj, kraterformet klit, medens fløjene efterlader lavere volde, der kaldes rimmer. I det løse sand vokser hjælmen frodigt, og det kan ske, at klitten falder til ro af sig selv, hvorefter gråbunkevegetationen atter indfinder sig. - Ved dæmpning af disse arealer bruges alt efter forholdene noget forskellige fremgangsmåder.

I havklitten og lidt ind i landet anvender man hjælmeplantning, fordi hjælme kræver tilførsel af sand for at trives. I bunden af bruddene og langt op ad siderne plantes hjælmen, idet man anvender "lokker" af forskellig størrelse og forskellig afstand mellem lokkerne (25 x 30 cm til 25 x 60 cm), efter som sandpiskningen er stærk eller svag. At der ikke plantes helt op til toppen, skal bevirke, at en del af sandet fyger bort, hvorved klittens højde kan mindskes, og det beplantede areal få en passende sandtilførsel, der begunstiger hjælmens vækst. Før behandlingen nedskæres de stejleste og mest fremspringende kanter, dels for at muliggøre plantning, dels for at berøve vinden angrebspunkter. Hjælmen kan dog let få rigelig og for voldsom tilførsel, så man nødsages til at støtte den ved risgærder, nedstukne fyrreris, der tager broden af sandpiskningen.

De fleste steder er man nu gået over til længere inde i landet at bruge afslået lyng til dæmpning, idet hjælmen kun kan gøre kortvarig nytte her. Lyngen, der skal være nogenlunde friskslået, lægge i et ikke for tykt lag, og den danner efter tørringen et fast sammen vævet tæppe, som giver en udmærket og holdbar dæmpning, når der blot ikke fygesand på. Klitterne nedskæres godt før lyngdækningen, og der dækkes over det hele; undertiden lægges der nogle skovlfulde sand langs randen eller på andre steder, hvor man frygter for opblæsning af lyngen. Efterhånden som lyngen rådner, kommer der forskellige græsser, lyng m.v., som kan holde klitten i ro.

Lyngdækningen udføres helst i juni-juli, hjælmeplantningen i oktober.
I stedet for lyng og hjælme anvendes undertiden græstørv eller lyngtørv, som lægges med små indbyrdes mellemrum; denne dæmpningsmåde er dog uforholdsmæssig dyr.
De klitter, der er tilgroede med revling, lyng eller gråris, de såkaldte brune klitter, bryder sjældent op.

Klitter, som skal dæmpes, sættes under offentlig tilsyn, og i dem forbydes ofte græsning af kreaturer, måske med undtagelse af får, da dyrenes færdsel let bevirket, at sandflugten bryder op på ny.

Først ved træplantning får man fuld sikkerhed mod sandflugten; men forinden den kan foretages, må klitten være fuldstændig dæmpet.

Hovedtræarten på de ganske overvejende, meget fattige og stærkt vindudsatte klitarealer er bjærgfyr, der plantes som 2½-årig og oftest på en afstand af c. 1.25 x 1.25 m.

Barndomstid i Husby Plantørgård

Af Niels Anker Drewsen

Husby plantørgård var et godt sted for børn at vokse op. Der blev min bror og jeg født, han i 1913, jeg i 1916. Vores far, Aage Drewsen var også født i Husby plantørgård, dog ikke i den samme som den, der var vores fødehjem. Vort fødehjem var nyopført efter brand i 1913.

Vores mor var bondepige fra Ålsrode ved Grenå. Mor og Far blev gift i 1903. Mor var 28 år, far 31. De var meget forskellige. Far var vokset op under hvad vi i dag kalder meget spartanske forhold, men i et hjem, der var meget præget af Grundtvigs tanker. Far var absolut opdraget til sparsommelighed og arbejdsomhed.

Mor var fra en gård. Livsvanerne i hendes hjem var nok noget anderledes end i hjemmet i Husby. Det var en mellemstor østjysk bondegård på 125 tdr. ld. med stort folkehold. Mors og fars ægteskab forløb ikke uden skrammer og skærmydsler. Far var nok, som mange familiefædre på den tid, meget partriarkalsk, måske til tider streng, og mor syntes ofte, at han var alt for påholdende med pengesager, men som hun sagde til mig, et par år før hun døde: "han var jo alligevel så god og hjælpsom. Livet har lært mig, at man ikke skal hænge sig i småtingene, det væsentlige er, at vi holder af hinanden". - Og de holdt af hinanden. Derfor blev deres samliv også over al måde godt.

Plantørboligen og dens omgivelser

Stuehuset var ret nyt og efter den tids forhold rummeligt og velindrettet. Det lå i en have med plæner og mange træer og buske og masser af blomster.

Landbrugsbygningerne bestod af staldbygning med paptag og en gammel stråtækt lade med storkerede, der i hele min barndom husede en storkefamilie. Bag den gamle lade lå en nyere lade af træ og med et hejsetag. Udenfor den gamle lade var anbragt en hestegang, der var trækkraft for tærskemaskinen, der stod inde i laden.

Der var 25 tdr. ld. dyrkbar jord til landbruget. Vi havde tre heste, 7 - 8 køer og nogle svin og får og - ikke at forglemme - et halvt hundrede høns. Dem passede mor. Hønsene var hendes private forretning.

Hovedsagen var naturligvis skoven og planteskolen. Skoven var virkelig stor. Godt 2000 tdr. ld. En herlig tumleplads for leg og fantasi. Og det hele blev ikke ringere af, at Vesterhavet lå knap to km borte, og to små km mod øst og syd havde vi Husby Sø og Dammesø med tilhørende sump og eng. De naturlige forhold var virkelig ideelle som tumleplads for børn.

LANDBRUGSMINISTERIET.

Kjøbenhavn, den 16 December 1911. 23947

I Henhold til Deres derom indgivne Andragende antager Ministeriet Dem herved som Plantør ved Husby Klitplantage fra den 1ste Januar 1912 at regne, saaledes at Stillingen fra begge Sider kan opsiges med 1 Aars Varsel.

Hvilket tjenstlig meldes Dem med Tilføjende, at de i bemeldte Stilling er tillagt Dem en aarlig Lønning af 1000 Kr, Brændselsgodtgørelse af 100 Kr aarlig samt Brugen af en Tjenestebolig med Jordlod af c. 20 Tdr. Land.

Angaaende Overtagelsen af Tjenesten anmodes De om at henvende Dem til Klitinspektoratet.

Til Hr. Assistent ved Klitvæsenet Aage Drewsen.

Landbrugsministeriet.

Kjøbenhavn, den 16. December 1911.

I Henhold til Deres derom indgivne Andragende antager Ministeriet Dem herved som Plantør ved Husby Klitplantage fra den 1.ste Januar Aar 1912 at regne, saaledes at Stillingen fra begge Sider kan opsiges med 1 Aars Varsel.

Hvilket tjenstlig meldes Dem med Tilføjende, at de i bemeldte Stilling er tillagt Dem en aarlig Lønning af 1000 Kr, Brændselsgodtgørelse af 100 Kr. aarlig samt Brugen af en Tjenestebolig med Jordlod af c. 20 Tdr. Land.

Angaaende Overtagelsen af Tjenesten anmodes De om at henvende dem til Klitinspektoratet.

Til Hr. Assistent ved Klitvæsenet Aage Drewsen.

Min første tydelige erindring knytter sig til en dag i november 1920. Den dag blev min farmor begravet på Husby Kirkegård. Jeg var fire år. Jeg husker graven, da den var kastet til og dækket med blomster og kranse, nogle med røde og hvide bånd. Helt uforglemmelig var dog en krans af - glasperler! - Jeg husker også fra året 1922, da mindestenen for min farfar Johan Adolf Julius Drewsen, blev rejst. Han var den første klitplantør i Husby.

(Nu sammenblander jeg nok barndomserindringer med oplysninger, jeg senere har modtaget).

Det var fars overordnede, klitinspektør Bang, der ønskede, at der skulle rejses en minde-sten, og at den skulle anbrindes i "den gamle have". Denne havde ligget ca 100 m nord for den nuværende plantørgård og er anlagt på jord, som farfar dengang ejede og byggede hus på.

Far fik i øvrigt frie hænder. Han henvendte sig til sin bror, Peter Drewsen, der var klitplantør i Nyminde, og sammen planlagde de, hvad der skulle ske. De blev enige om, at der skulle laves en "stensætning". Der måtte findes en egnet større sten til inskription. Den skulle anbringes på en en sammenkastet jordforhøjning og omgives af en del - mange - mindre sten. Problemet var at finde "stenen". I havens nordvestlige hjørne lå der en ret stor sten, men dens form var ikke efter ønske. Imidlertid lå der oppe i plantagen, på "Festpladsen" en sten, som, da den blev gravet fri, viste sig at være egnet til inskription, men den havde ikke den ønskede højde. Resultatet blev så, at den første sten skulle være underligger for den anden, og på den måde nåede de den tilstræbte højde. Inden opstil-lingen skulle der hyres en mand til at lave inskriptionen. - Vi havde på det tidspunkt en tjenestepige, der hed Erika Nørgaard (senere gift med købmand Viggo Højsvig). Hun meddelte, at hendes morbror, Christen Flodgaard i Staby, var ferm til at hugge sten. Han var villig, og indskriften kom til at se således ud:

J. A. J. DREWSEN
F. 12. 7. 1832. D. 14. 6. 1881.
KLITPLANTØR I HUSBY
1858 - 1881

Jeg kan ikke mindes, at der blev holdt nogen form for afsløringsceremoni.

Skolen

Vores skolegang var et kapitel for sig. På den tid var der noget, der hed "Den vestjydske Skoleordning". Hvor stor geografisk udbredelse den havde, ved jeg ikke; men den gjaldt altså for Husby Skole.

Skolen var en stor stråtækket vinkelbygning, der rummede to klasseværelser, boliger for læreren og lærerinden, samt stald og lade, da der til lærerembedet hørte et mindre landbrug, som læreren drev. Læreren hed Thomas Rasmussen. Han var meget respekteret og anerkendt som en dygtig lærer. Skolen havde tre klasser: "Lille Klasse". Børnene her gik i skole hver dag om sommeren; om vinteren to dage om ugen.I "Mellemste Klasse" gik man fire dage om ugen hele året, og i "Store Klasse" gik man om sommeren kun een ugentlig skoledag, nemlig onsdag fra kl. 7 - 12, og det kunne hænde, at man "glemte" denne skoledag, så der kunne undertiden gå 14 dage mellem skolebesøgene om sommeren. Men om vinteren gik vi i skole hver dag, også om lørdagen. Meningen var jo, at de store børn om sommeren skulle være medhjælpere ved landbruget hjemme, eller som det var tilfældet for nogles vedkommende at være ude at tjene som "hjorddreng."

Om vinteren skulle der så tages revance - da skulle der virkelig gøres noget ved skolearbejdet. Timeplanen var noget anderledes end timerne nu om dage. Fagene var få. Efter timetallet vil jeg tro, at de placerede sig omtrent sådan: dansk, regning, bibelhistorie, katekismus, danmarkshistorie og geografi. Derudover nogle få timer i naturfagene, mest centreret om botanik om sommeren og fysik om vinteren. Gymnastik kendte vi ikke. Hver dag blev indledt med morgensang og fadervor.

Om vinteren var tilværelsen for en stor dreng således stærkt optaget af skolen og lektielæsning. De fleste fag gik rask fra hånden, men nogle ting var besværlige. Værst var katekismen. Vi skulle lære masser af skriftsteder udenad. Det samme gjaldt udenadslæren af salmevers. Det var noget værre terperi, som ødelagde mange timer, der kunne have været anvendt langt bedre. Men vinteren bød også på andre tiltag. Når vejret var til det, og jeg synes i dag, at det var det tit, så løb vi på skøjter.

Husby var rig på store oversvømmede arealer, og vi kunne løbe langt uden at nå land. Der var tit mange kammerater på isen. Så var der højt humør, og der blev leget "ta" (tagfat), afholdt væddeløb m.m. Jeg blev aldrig nogen særlig dygtig skøjteløber, men det var dejlige dage, der tilbragtes på isen.

Til de helt store vinteroplevelser hørte strandingerne ved Vesterhavet. Jeg oplevede i min drengetid nogle stykker. To husker jeg særlig tydeligt. Den ene var "Mercur", et stort firemastet træskib. Det var finsk, og så vidt jeg husker lastet med kalksten. Skibet kunne ikke bjerges, og i mange år kunne skibet ses i havstokken. - Den anden stranding var dramatisk, idet vi så raketapparat og redningsstol taget i brug, da besætningen skulle bjerges i land.

Aage og Agnete Drewsen som aftægtsfolk ca. 1945

Vinterens hovedbegivenhed var julen, den var lang i de tider, for selv om skoleferien kun varede 14 dage, så begyndte juleforberedelserne længe før jul, og dem var det selvfølgelig mor, der var hovedansvarlig for.

Om vinteren var far stærkt optaget i plantagen. Det var om vinteren at bl.a. hugsten foregik, og der var tit 10 eller flere arbejdere beskæftiget. Juleforberedelserne begyndte omkring 1. december med slagtning af julegris, derefter storvask, julebagning og julerengøring af huset. Det foregik, som det var tidens skik. Disse gøremål fik vi børn i stor udstrækning lov til - eller blev pålagt - at deltage i efter skoletid.

I plantagen blev der skovet en del juletræer til salg, og de seneste dage før jul blev mange juletræer hentet, mest af børn. Da rødgranen ikke fandtes i plantagen, var det mest hvidgran, der blev tilbudt. Et juletræ kostede 25 - 35 øre. Der kunne også købes ædelgran, men plantningerne med ædelgran var små, og for at begrænse salget, var de meget dyre, vistnok 10 kr., så det var sjældent, at der blev spurgt efter ædelgran. Vort eget juletræ var for det meste ædelgran, et stort, flot træ, der nåede helt til loftet i pænestuen. Far pyntede det selv sidst juleaftensdag. Pynten bestod af hjemmelavede hjerter og kurve og godter, stjerner og engle, men der var også flagguirlander og glimmer og masser af lys. Juleaftensmaden var risengrød samt ribbensteg og medisterpølse med rødkål og syltetøj i lange baner. Vi var syv juleaften, vores karl og pige, mor, far og os to børn samt Sidsel Marie (om hende senere). Når opvasken var overstået, samledes alle i spisestuen, lyset blev slukket, og det store øjeblik oprandt, når far åbnede dobbeltdørene til pænestuen med det tændte træ. Dans om juletræet til julesalmer. Ind imellem læser far juleevangeliet, og til slut uddeling af gaver. I min erindring står det, som om vi fik kolosalt mange gaver - nok mest tøj, men også bøger og legetøj. Når lysene var brændt ned, fik vi kaffe, og så blev alle julebreve læst højt. Sidst blev der sunget en julesalme, og trætte og lykkelige gik alle til sengs - ofte et godt stykke over midnat.

De lange vinteraftener står for mig som meget hyggelige. Vi havde som naboer Trine og Thomas Vejbæk. De havde ejet gården "Vejbæk". Nu var de aftægtsfolk, dog var Thomas "ringer" (kirketjener). De kom tit over til os om aftenen efter spisetid, og så skete det undertiden, at far læste højt. Meget yndede var Hostrups komedier, men der blev også læst andre ting - Ingemands Romaner, Kaj Munks skuespil o.m.a. Somme tider kom også farbror Carl, som boede i "Søgaardhus" ude ved havklitterne. Så blev der spillet kort - lhombre. - Her må jeg også nævne Sidsel Marie, en gammel ugift sypige, som drog rundt i sognet og syede, vist mest barnetøj. Hun opholdt sig hos os en uges tid flere gange i løbet af året, og hun var altid hos os om julen. Hun nød meget, når far læste højt om aftenen. Dog husker jeg, at hun ikke kunne lide Kaj Munks "En Idealist". Hun syntes, der var så mange grimme ord, der ikke var en præst værdig. - Hun tilhørte Indre Mission. Hun var et meget elskeligt menneske.

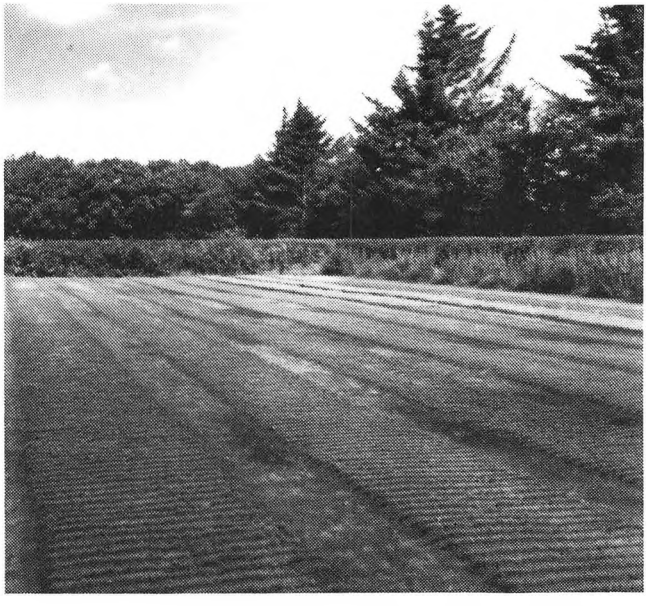

Planteskolen efter omprikling med Drewsens priklebræt forår

Om sommeren var der travlhed i både landbrug og skovbrug. I landbruget måtte karlen have daglejerhjælp til forskellige gøremål, møgkørsel, roehakning, høbjergning, kornhøst, kartoffeloptagning m.m. I plantagen var foråret nyplantningens og efterplantningens tid, og sommeren igennem vedligehold af grøfter og veje og ligende. I planteskolen var der stor aktivitet fra det tidlige forår. Først optagning af planter til eget brug og til klitplantager. Planterne, der skulle sendes bort, blev solidt pakket og kørt med hestevogn til stationen i Ulfborg. - Der skulle anlægges og med hånden sås indkøbt frø, eller der blev udlagt kogler, der var plukket i plantagen om efteråret, så sørgede forårssolen for at åbne dem, så frøene blev frigjort. - Etårige frøplanter skulle prikles ud i bede, hvor de voksede to - tre år, til de var klar til udplantning i plantagerne. - Og hele planteskolen skulle passes og renholdes sommeren igennem. Far havde to faste medhjælpere, en skovbrugsuddannet assistent og en opsynsmand, der udover et antal arbejdsmænd og koner.

Jeg mindes somrene som stor dreng med megen glæde. Min bror og jeg skulle da hjælpe med til at passe køer og have og en hel del andre ting, men da vi altid havde karl og pige, var det nok begrænset, hvor meget det blev til. Der var altså masser af tid til vor egen rådighed. Vi var i høj grad priviligerede i forhold til mange af vore kammerater.

Der kom mange feriegæster i Plantørgården. Det var mest onkler og tanter, og de havde børn med på alder med os. Dem havde vi stor fornøjelse af. Megen tid tilbragtes ved havet. Ja, havturene var et kapitel for sig, og det var ikke kun, når vi havde gæster, at vi tog til havet. I lange perioder badede vi hver dag. Om hverdagene var havbesøgene ret kortvarige, men om søndagene tilbragtes ofte hele eftermiddagen og et par aftentimer ved havet. Så havde vi mad med og lavede bål på stranden, hvor maden blev varmet. Far var en udmærket svømmer og min bror og jeg lærte ham kunsten af, og også vi blev habile svømmere. Jeg skal lige nævne, at min mormor, som var enke og boede hos min moster på Fyn, hver sommer tilbragte to måneder hos os. Hun var god til at fortælle historier, og det var altid dejligt at have hendes besøg.

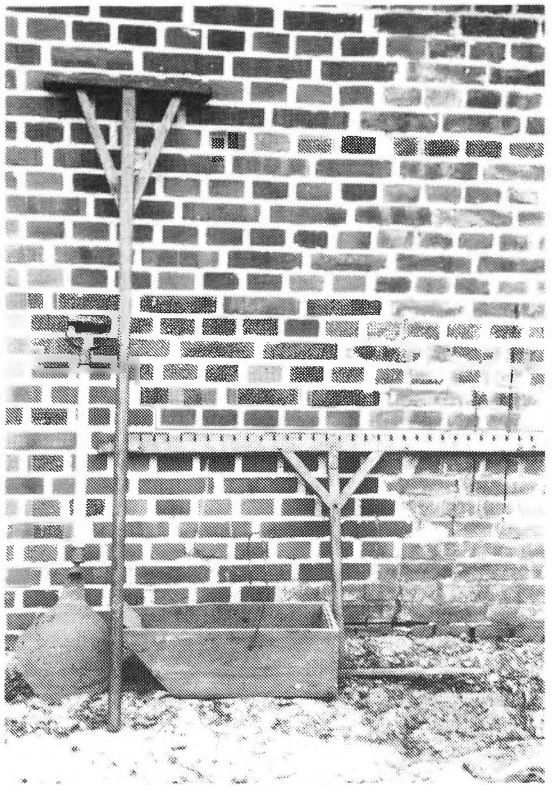

Priklebræt m. v.

Far var en dygtig fuglekender, og hans interesse for fuglene smittede i høj grad af på mig. Planteskolen med alle dens læbælter og hække var et sandt eldorado for ynglende småfugle. I plantagen var det vanskeligere at komme fuglene nær; men ture i plantagen sammen med far bød dog af og til på uforglemmelige oplevelser - som for eksempel den dag vi fandt spurvehøgereden med seks store unger, - eller den sene men lyse sommeraften, da vi midt på vejen ud til lergravene mødte en spindende natravn.

Sejlturene på søen sammen med min jævnaldrende skolekammerat, Jens Andersen, var oplevelser, der huskes.

Der gik også en del tid med arbejde i min private have. Jeg havde fået overladt et stykke jord i et hjørne af den store have. Det var mest blomster, jeg dyrkede, men der var også træer på mit jordstykke. En sommer fik jeg den ide, at et af træerne skulle fældes, fordi jeg syntes, det skyggede for meget for blomsterne. Jeg fik besøg af købmandens søn, Bent, der var noget yngre end jeg. - jeg gik igang med øksen, mens Bent stod og så på. - Uheldigvis kom han for nær til arbejdsstedet. Bagenden af øksen ramte ham midt i panden - og o skræk og rædsel! - der lå han! - Jeg troede, han var død; men heldigvis vågnede han snart op - med en mægtig blå bule i panden! - Resten af sit liv måtte Bent leve med en ujævnhed i kraniet som minde om den famøse træfældning.

Til slut et par ord om kirken. Hele min barndomstid var K.L.Aastrup præst og lærer Th. Rasmussen kirkesanger. Der var ingen kirkeorgel, men om julen flyttede lærer Rasmussen sit stueorgel op i kirken, og fru Aastrup spillede. Det gjorde julegudstjenesterne til noget særligt. Mor og far var meget flittige kirkegængere, og de ville gerne have os børn med; men jeg erindrer ikke, at de nogensinde forlangte, at vi skulle gå med - og ofte blev vi hjemme. Far var i mange år kirkeværge og havde derfor en del med præsten at gøre. Det er mit indtryk, at både min mor og far satte stor pris på både præsten og hans kone. Jeg kunne bedst lide fru Aastrup. En lang periode (vist et par år) underviste hun mig i tysk en time en gang om ugen. Jeg nød disse tysktimer, og de kom mig da også til nytte i mit senere uddannelsesforløb.

Jeg gik til konfirmationsforberedelse og blev konfirmeret af pastor Aastrup. For mig blev det en ørkenvandring - udenadslæren af salmevers og Luthers forklaringer, gudstjenestens indretning - og hvad så mere? - Jeg ved det ikke. - Jeg har nok været en uopmærksom tilhører.

Johanne og Johan A. Drewsens mindesten sammen med sønnen og dennes hustru på Husby Kirkegård

Minder fra min barndoms plantage

Af Eigil Thusgaard Andersen, Lodbjergvej 39, 7770 Vestervig

Marius Andersen

Den 1. november 1942 blev min far, Marius Andersen, udnævnt til klitplantør ved Husby klitplantage. Den 11. november samme år ankom vi med flyttebil fra Kjærgaard plantage ved Oksbøl til Husby.

Først lidt om familien. Min far blev født den 29.06.1903 og var gårdmandssøn fra ejendommen Thusgaard ved Hjerm. Meget tidligt fik han interesse for skovbruget og bestod adgangsprøven på Asmildkloster Landbrugsskole ved Viborg, som dengang var et nåleøje for uddannelsen, i efteråret 1921, hvorefter han var elev på Giesegård gods og på Fussingø skovdistrikt. Efter eksamen var far aspirant på Feldborg, Buderupholm, Haderslev og Silkeborg skovdistrikter. Den 1. april 1931 blev han antaget ved Aal plantage under klitvæsenet og den 1. juni 1934 flyttede han til Kærgaard plantage som klitassistent. I 1928 gift med Thora Ørskov Nielsen, født 15.06.1910 i Ringkøbing. Da familien flyttede til Husby, var vi fire børn, hvoraf jeg var den yngste på seks år. Siden kom Karen til som nummer fem, født i Husby den 6. nov. 1945, et lille befrielsesbarn!

Thora og Marius Andersen

Flytningen skete jo under krigen, som dog ikke rigtig var kommet til Husby endnu. Det var i mørkelægningens tid; noget af det første, jeg synes, jeg kan huske, var, at jeg blev løftet op for at tænde og slukke for det elektriske lys. Det var en storhed. I Kærgaard havde vi som så mange andre kun petroleumslys. Forpagteren på plantørgården var i he : perioden Gunnar Langballe Drewsen, en nevø af plantør Aage

Drewsen. Vi børn havde stor kontakt med Gunnar, der drev et ikke særligt effektivt landbrug, men var meget hyggelig og hjælpsom. Han boede i forpagterboligen ved siden af. En del af forpagtningsafgiften til far blev betalt i form af naturalier, mælk, kartofler og svinekød. Agnethe og Aage Drewsen indrettede deres pensionistbolig i den nærliggende gamle "tolderbolig". De fik et meget langt og godt pensionistliv. Plantør Drewsen døde i en alder af 90 år den 9.11.1962. De var altid meget søde og hjælpsomme mod den nye plantørfamilie. Det samme gjaldt familien Fredskilde i Græm. Det var et dejligt sted at komme. Karen Fredskilde var et elskeligt menneske. Peter Fredskilde arbejdede af og til i plantagen og havde altid en spøg på læben.

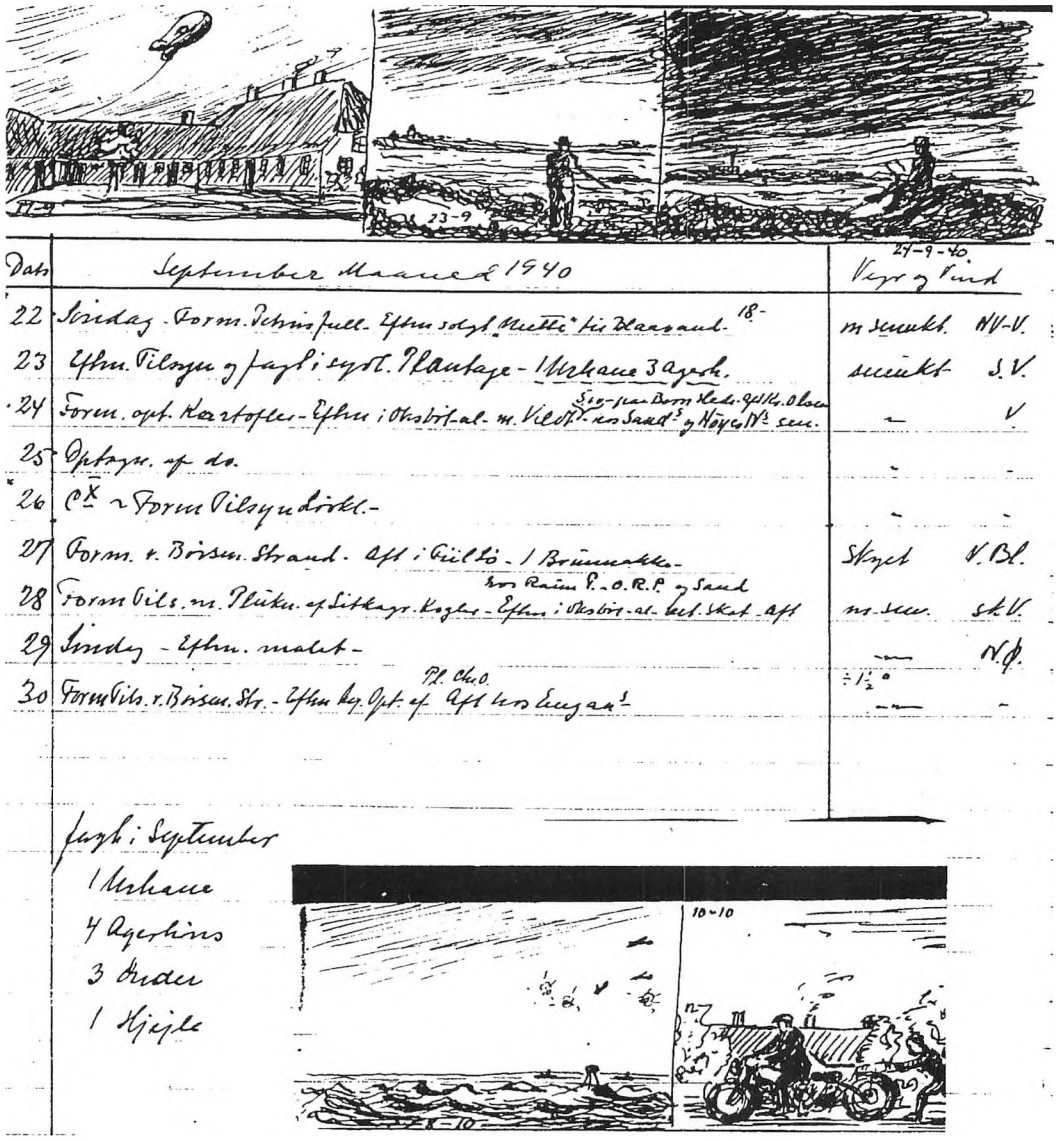

Fra Marius Andersens Dagbog - September 1940

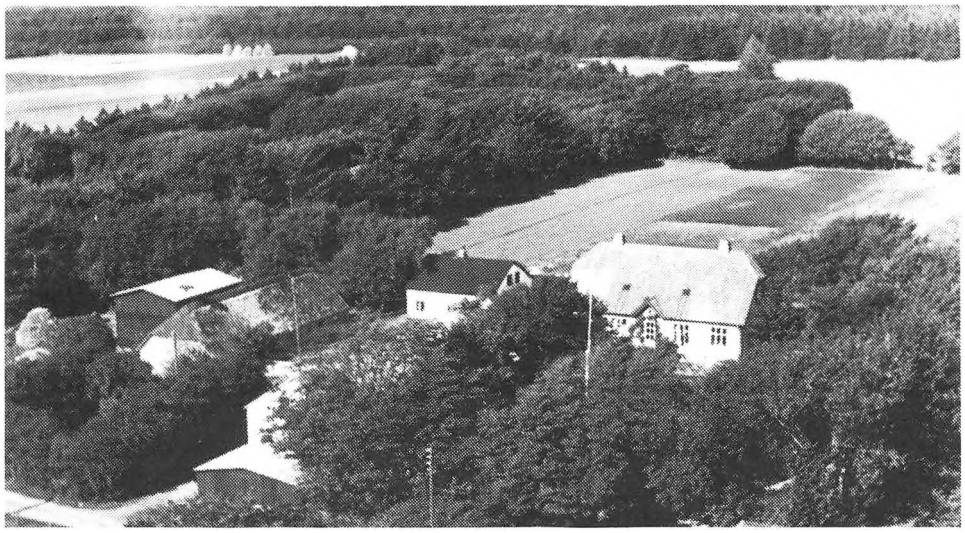

Plantørboligen 1913

Den 1. februar 1943 begyndte min ældste søster Inger på realskolen i Ulfborg, hvor vi alle fem børn efterhånden kom til at gå. Det må have været dyrt for mine forældre, for den gang skulle man selv betale for bøger og undervisning. Jeg begyndte selv i kommuneskolen den 1. maj 1943. Omkring det tidspunkt havde tyskerne besat skolen, så vi gik til undervisning i de sidste krigsår hos Chr. Bak på gården Sø, hvor stuehuset var stort nok til at huse os. Vi blev hurtigt en flok uadskillelige drenge, som løb sammen udenfor skoletid. Erik Rytter, Valdemar Aastrup, kaldet Volle, Sigfred Madsen og flere andre var dem, jeg legede mest med. Verner Ravn var førstelærer og Thyra Fredskilde underviste de mindste børn. Ravns forgænger var lærer Rasmussen, som jeg ikke husker, men jeg ved, han var en dygtig lærer. Han forestod en udgravning nord for kirken på plantagens areal. Her blev fundet tomter efter gårde, som skulle være blevet forladt under "den sorte død", pesten som i sin tid hærgede Europa. Udgravningsområdet lå lidt vest for "Frederik d. 7's vej" som er angivet på plantagekortet. I min tid kaldte vi vejen for "Frokostvejen", hvor Frederik .d.7. og grevinde Danner skulle have indtaget deres frokost under deres besøg på Nr. Vosborg.

Far har altid ført dagbog, og disse bøger har jeg haft stor fornøjelse af at læse igennem. I to efterladte manuskripter til foredrag efter krigen skriver min Far om besættelsestiden:

"Det er ikke let med få ord at fortælle om den sværeste tid jeg har haft som plantør i Husby plantage. Min kone og jeg oplevede de første besættelsesår på Oksbølegnen. Den danske militærlejr lidt uden for Oksbøl var et af de mål, der blev besat den 9. april 1940. Vi var vidner til meget i disse første år, også ting vi - som danske - ikke holder af at tænke på. Så i november 1942 flyttede vi til Husby og vi nød at komme alt det vi havde set lidt på afstand. Vi fik ikke lov at leve i fred ret længe.

Efter Rommels inspektion langs den jyske vestkyst i sommeren 1943 flyttedes de tyske garnisoner ud til klitterne og i de første dage i november 1943 henvendte tyske officerer sig her ledsaget af politibetjent Brøndum Jensen fra Ulfborg for at få anvist egnede pladser for en tysk lejr i plantagen. Der blev udset 3 pladser:
1. arealet lige nord for kirken, 2. ved Husby strand(afd. 10) og 3.ved Fjand, badehotellet og sommerhusene.

I begyndelsen blev tyskerne indkvarterede i skole, forsamlingshus og hos privatfolk, og vi trak vejret lettere, da de første barakker blev bygget.

Samtidig satte jernbanesabotagen ind og det blev vanskeligt at fremskaffe materialer. Dette resulterede i, at værnemagten den 20. december henvendte sig om levering af tømmer til opførelse af bunkers, og samtidig forlangtes rydning af arealer langs havklitten til minefelt. Plantagens medvirken ved denne skovning blev nægtet og den 22. december 1943 begyndte de tyske soldater skovning af sitkagran ved Bundgaard Have. Såsnart stammerne var afgrenede blev de fjernede og kørt til klitterne ved Husby strand. Hertil hvervedes folk fra sognet. Det var et trist syn at se så mange, selv store gårdmænd, der var mødt op for at bistå hermed.

Skovningen skete naturligvis under protest. Den 22. januar 1944 havde klitdirektør Thaarup, oberforstmeister dr. Wiedemann og jeg et møde med major Otto i Bjerghuse, men udover en omgang propaganda fra majoren fik vi intet resultat.

Efter at arealet ved Bundgaard Have var raseret krævedes mere træ og der anvistes gran af tarvelig beskaffenhed i afd. 6 og 18, idet vi ønskede at skåne den gamle plantage ved Husby kirke. I slutningen af februar var der ikke mere af det anviste tilbage og nu stilledes krav om gran fra afd. I (den gode del), idet man selvfølgelig gerne ville samarbejde for at skade mindst muligt. Et sådant "samarbejde" var nytteløst og Tyskerne begyndte så på egen hånd den 1. marts. Man kunne let mærke, at de ikke var glade for det. Den 2. marts 1944 var oberforstmeister Wiedemann her igen, denne gang sammen med skovridder Axel Sabroe, Boller, der var akkrediteret stiftamtmand Herskind som forstkyndig.

Først i april 1944 fik vi skovningen standset. Da var der ialt taget ca. 1800 kubikmeter tømmer og 19000 bunker udhugst. I foråret 1944 blev der lagt minefelter, et omkring lejren ved Husby kirke og et langs klitterne helt fra syd til nord. Da troede jeg ærlig talt ikke på, at Husby plantage nogensinde kunne blive til skov igen: en mængde af vort bedste træ var borte, ca. 50 ha. belagt med miner og hvad værre var, man kunne ikke tro på, at vi kunne undgå krigshandlinger og hvad dermed følger; men den 4. maj 1945 var alting pludselig forbi og alting var pludselig småting imod det store, at vi undgik krigen i vort land. Jeg havde mange spændende oplevelser under krigen. Èn af de farligste var da jeg beskyldte værnemagten for at have stjålet brænde, samt minefelterne. Èn af de fornøjeligste var radarstationen ved Bjerghuse".

I november 1943 fik vi selv indkvartering i plantørboligen. Fars kontor blev kontor for tyske officerer, og et loftsværelse var kvarter for 2 tyske soldater/oppassere. Det var en løjtnant Schäffer, og jeg synes endnu, jeg kan høre en oberleutnant Räder brøle i telefonen på den anden side af den omhyggeligt afspærrede dør. Også i Gunnars forpagterbolig var der soldater og ligeledes ved købmand N. P. Nielsen for enden af haven. Her var senere mange russiske soldater med mange heste. Den 5. januar 1944 kom meddelelsen om mordet på Kaj Munk. Far fik besøg af sin gode ven Poul Rytter, og jeg kan huske, de var meget alvorlige. I plantagen blev der skovet faskiner til mejerierne, og der blev taget stød op til brænde. Meget var rationeret, blandt andet tobak ,og det var et problem for min far! Opfindsomheden var stor, når det gjaldt tøj og klæder, genbrug var udbredt. Sammenholdet under krigen er et kapitel for sig. Der blev knyttet venskaber som holdt i al fremtid. Det var mange aftener, der blev tilbragt sammen med familierne Rytters, Ravns, Aa-strups, Vejbæks, familien Fredskilde, Bjerregaards og flere andre. Man kom hinanden ved i disse tider.

Den 25. august flyttede Rytters til København og det var nok i sidste øjeblik. Min far var ved købmanden, hvor han tilfældigvis hørte nogen spørge om vej til Glarbjerg, hvor Magny og Poul Rytter boede. Far fik travlt. En kvitteringsbog i lommen som alibi og afsted på cykel til Glarbjerg, men da var Rytters allerede borte. Den 4. september 1944 talte provst Aastrup i svensk radio. Efter at politiet var sat ud af spillet, blev der etableret et vagtværn, hvor blandt andet Peter Fredskilde, Thomas Vejbæk og min far var med. Jeg husker en natlig udrykning til Thyra og Jørgen Fredskilde, hvor berusede tyske soldater lavede ballade, og hvor min far måtte om og blande sig. Her var uniformen en god hjælp, for den respekterede tyskerne. Vejen til østfronten var kort, hvis en tysk soldat forbrød sig. I juni 1944 anlagde far og Jørgen Fredskilde og måske flere et beskyttelsesrum på plantagens areal lidt vest for Jørgen Fredskildes bolig. Jeg kan huske, jeg syntes, det var meget spændende. I juli 1944 udarbejdedes evakueringsplaner sammen med sognerådsformand Ole A. Olesen.

Om befrielsesdagene skriver Far i dagbogen

"Den 4. maj da vi hørte engelsk radio kom meddelelsen om tyskernes kapitulation i Danmark. Det var et af de store øjeblikke, noget som man egentlig ikke fattede helt ud. Børnene ville have flaget hejst, men jeg ville ikke risikere det. Næste morgen ringede kirkeklokkerne og flaget gik til tops. Alt arbejde var standset. Søndag formiddag den 6. maj pyntede vi kirken til festgudstjeneste, men prædiken faldt meget mat ud, syntes vi alle. Mandag morgen mærkede jeg tegn til opbrud hos russerne. Jeg tog op til købmand Højsvigs. På alle veje holdt tropper parat til afmarch. Højsvig gav vin i anledningen. Frihedskæmpere var posteret ved indkørselen til lejren. Senere på dagen fik vi overdraget vagten og i forening med Jørgen og Peter Fredskilde, Thomas Vejbæk og Lars Olsen fra Sdr. Nissum fik vi ordnet vagthold, de første var på 8 mand ad gangen. 4 ved kirken og 4 ved havet.Telefonvagt i kontoret det første døgn, men alt var jo roligt og snart indskrænkedes vagten betydeligt. Det var en travl tid, men vi havde mange hyggelige konferencer i kontoret, hvor der blev luftet en del oplevelser, der før skulle være hemmelige. Til transport af tyskernes kram fra skole og forsamlingshus "tvang"

Thomas Vejbæk og jeg Rejkjær til at transportere dette gratis. Den 24. maj arriverede Rytters. De aflagde visitter hos Fredskildes og hos os. Gensynet fejredes med et glas cognac".

Selv kan jeg huske, at jeg var med far i lejren ved kirken kort efter befrielsen. Der var lavet betonvej rundt i lejren. Syd for denne var der flere store barakker til mandskab og materiel. At komme ind i materielbarakken var som at gæste Aladins hule, materiel og udstyr i overflod. Nord for omfartsvejen lå de nedgravede bunkers, afstivede med masser af granstammer fra plantagen. Løbegange og skydestillinger overalt, også på kirkebakken vest for kirken. Vest for lejren lå et stort minefelt til beskyttelse af lejren mod den invasion fra vest, som aldrig kom. Ved Brejdablik var indrettet en lyttepost med tilhørende bunker. Den nuværende Græmvej havde tyskerne cementeret ud til befæstningerne ved Husby strand. Hvor Bundgård Havevejen møder Græmvej lå en større barak, hvor der vistnok var udstationeret damer!

Englændergrave fra 2. verdenskrig
Thora og Marius Andersen

Tiden efter befrielsen stod i oprydningens tegn, både direkte og i overført betydning. Den direkte oprydning bestod i afvikling af tyskernes lejre og materiel. Jeg husker de store stabler af demonterede miner fra felterne. Der blev sprængt tysk ammunition ved klitterne. Pengeombytning den 21. juli 1945, hvor mange fik travlt! Afskedsparade for modstandsbevægelsen blev afholdt i Ringkøbing den 19. august. Der blev stiftet en skytteforening i Husby og indrettet en skydebane, (måske tyskernes gamle plads?), hvor der var livlig aktivitet. I slutningen af året begyndte man at snakke hjemmeværn. Dansk Samling blomstrede indtil folketingsvalget i oktober 1947. Den 12. juni 1946 kunne man begynde at fjerne de mange pigtrådsspærringer omkring de tidligere minefelter ved Husby strand.

I klitplantagen havde man et stort arbejde med at slette sporene efter krigens voldsomme hugst. I de ryddede minefelter plantedes på den bedre jord mange løvtræer, som far nærede stor kærlighed til. Øst for vejen til Brejdablik, nuværende afd. 1823 d, plantedes således bøg fra Lundsgaard ved Kerteminde i det gamle minefelt. Planterne

	Januar Maaned 1944	Hjemme
1	Nytaarsdag T.S.	
2	Søndag. Efter Børnene i Kirke	
3	Efter m. Oberstløitnanten v. Bundg. Have Aft Regnskab	Blad m.B.
4	Form hundet Franene hjem. Regnskab.	
5	Form Maarsmøde. Medd. om Mordet paa Kaj Munk. Efter Vils. Aft hos Rytters Th	
6	Hell. 3 K.	
7		—
8	Form Vils. Efter hi Kaj Munks Begravelse i Vedersø.	Blad og Byger
9	Søndag Form. i Kirke. Aft Th. og T. i Bjerg. Fri Fredsk. og Fru. Ege og Fredskild hos	Rasmussen og Brø.
10	Form Regnskab. Efter hos Valdem. Søndag. Aft. St.	Frost
11		
12	Form. Vils v. Bundg. H. Efter Skovmose — og hos Rytters og Helbjerg. el.	Kraft Blad
13	Vils. Efter Maarsmøde. Fredskild J. & P.	Snejoga
14	Ann. Arb. og Vils. Efter Møde.	Smidt S.
15	Aft Besøg af Drewsens Rasmussens og Fredk.	—
16	Søndag — Efter Besøg af Rytters	—
17	Form og Medd. i Sdr. Vils. og Bjergh. hos Kirkeg. Drewsen —	—

Fra Marius Andersens Dagbog - Januar 1944

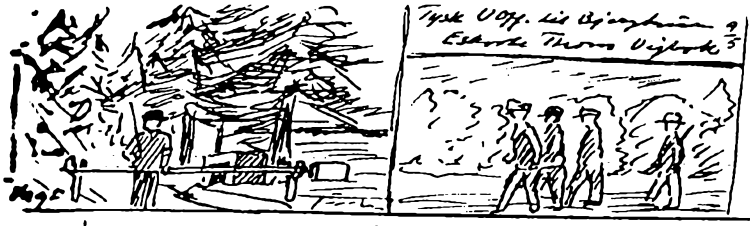

Maj Maaned 1945

1	Ustabelsing - Hitlers Død.
2	Regnskab - Th. i Helsingør - Berlins Fald. Berlin befriet
3	Fromm Vilde i Gefl II - Efter Ordren.
4	Kapitulering - Afsl Hærdel. på Radio om Tyskernes Kapitul. i Holland i Danmark
5	Kl. 8 Morg. Tyskerne i Danmark kapitulerer. Afsl kgs Fredsl. Th.
6	Søndag Fromm. Th. og Fri Fredsk spontan Kirke - Efter i Kirke - Afsl Fredsl. Visit
7	Morg. Værnemagtens afrejst! - Vagtarbejde
8	Vagtarb. - Vagtrummen opp. kr. Fri Politi og Byder
9	" Fromm. 3 Tyskere anm. om Hjælp (10 Uniformer. og 2 Underoff.)
10	Kr. Himmelf. - Vagtarbejde
11	Afsl. Kapp. kr. Valdem. Sindssy - Efter Byttes tilbage
12	
13	Søndag Fromm Skydning fra Bunk afsl do
14	Fromm i Hejren. Efter Mdg. og i Hejren v. Hans T. Afsl Fredsl. Kranse fra Helsingør
15	Fromm. Louis Petersen Fredsl. Pedersen og Rtk Christensen - Regnskab afsl samt dr. Tur.
16	Regnskab - Afsl Louis Vagtkiosk forg Fredsk.
17	Fromm v. Hans T. - forg Fredsk. - Efter Regnskab - og ank. Hans
18	Fromm. i Sdr. Ringv. afsl Flodsg Kir - Ikke. Ringv. Skolepræmie
19	" Ringv. Gymn. Afsk - Besøg af en Hjemsend og en Nygemiddelt.
20	Pinsedag - Efter v. Fromm. Th.
21	2. " Morg Kapl v. Hans T. Fromm Skydn. Afsl. Middelfarm og Luftkamp

Fra Marius Andersens Dagbog - Maj 1945

den 31/7 1954 № 038

REGNING

Hr. Gs Palladium, Hellerup

fra Klitplantør Ve. Pedersen, Hesseløj pr. Jægtorn.

112 Debet

	Kr.	Øre
Opførelse af stråtakket redskabshus og en fårefold ifølge særskilt specifikation og tilbudsbrev af 22/7 1954		
A. Kjær Madsen: 84 Timer à 4/-	336	-
Svend Jensen: 25 - -	100	-
Svejd Pedersen: 4 - -	16	-
Tømrerhjælp		
Svend Jensen: 9 - à 4/40	39	60
Kjær V. Kjærulf: Tilegæld	7	40
" H.C. Nielsen: Sum og Fodtegning	15	93
Diverse Udgifter: 4 stk bånd à 6/30	25	20
10 " stænger 3/-	30	-
18 - Vogn 9/75	13	50
Transportkørsel		
9 Timer 5/-	45	-
Diverse	15	-
	643	63

Regning for opførelse af stråtakket redskabshus og en fårefold
31.7. 1954

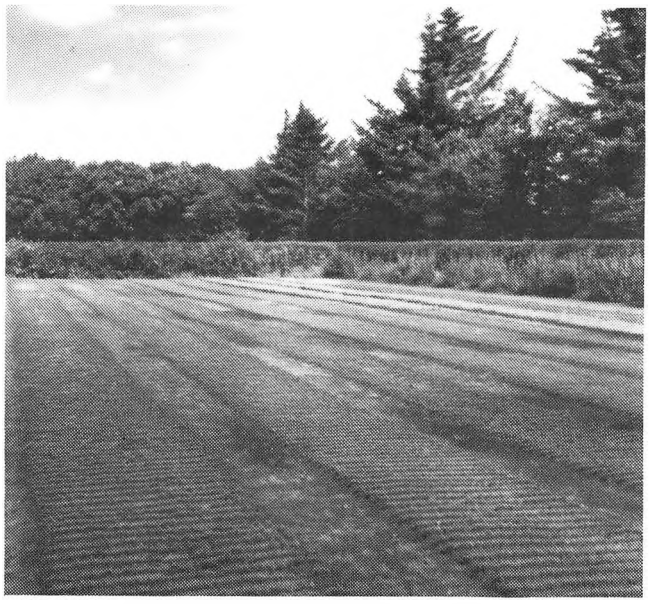

Såbede i Husby Planteskole ca. 1955

havde været længe undervejs med statsbanerne, og der blev udbetalt erstatning for skadede planter. Der er dog i dag en smuk bevoksning af bøg indblandet med andre arter. Vi talte allerede dengang om, at Husby plantage nok engang blev et åndehul på egnen, omgivet af sommerhuse, og det gik jo i opfyldelse.

Planteskolen i Husby var fra gammel tid kendt viden om i klitvæsenet. Den første plantør Drewsen opfandt "Drewsens priklebrædt", som anvendtes i årtier ved udpriklingen af de spæde planter. I plantagen plukkede man kogler af fyrrearterne og af sitkagran om efteråret. Når foråret kom, blev koglerne lagt på frøbedsrammer, som var hævet ca. en halv meter over jorden. Forårssolen fik koglerne til at åbne sig, og frøene faldt på jorden. Fuglene kunne være slemme røvere af frøet, men vi børn kunne holde dem borte ved at knalde grydelåg mod hinanden, et afslappende job som godt kunne forenes med læsning af en bog! I 1950 holdt den lille grå Ferguson sit indtog, og mekaniseringen tog fart. Far opgav en del af sin tjenestejord for at få areal nok til den øgede planteproduktion. Produktionen blev afsat til Klitvæsenets plantager både mod nord og syd. Det var enten vognmand Lauridsen fra Sdr. Nissum eller Milter Pilgaard der stod for transporten, der godt kunne tage et par dage. Den faste stab i planteskolen bestod af både mænd og kvinder, som alle var meget trofaste i arbejdet. Maren Gade, Pouline Bank, Johanne Madsen hørte til de faste damer. Plantagens trofaste opsynsmand gennem mange år var Anton Kjær Madsen, der boede i Pil-gårdhus. Theodor Halkjær, Arnold Vang, Reinh. Jensen, Klysner Hansen og Skov Frederiksen og hans kone Dagmar var med i mange år.

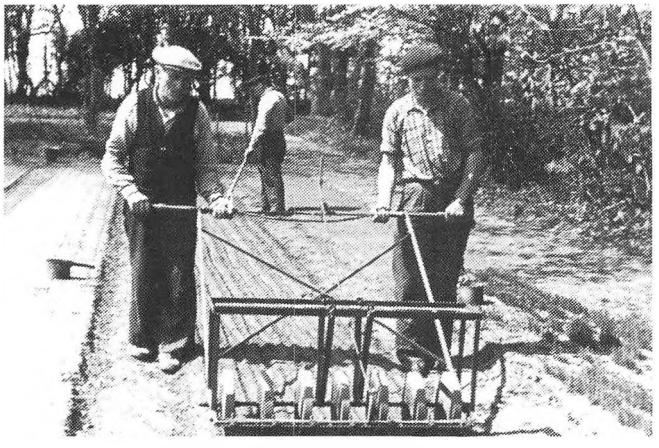

Rejnholt Jensen og søn, Sdr. Nissum
håndtrykken rillemaskine før såning af frø
udviklet i Husby ca. 1955

Midt i den gamle del af planteskolen lå "Runddelen", hvor nedfalden løv og ukrudt blev samlet og komposteret i lange striber. De blev omstukket flere gange i årets løb, og efter ca. 4 år var affaldet blevet til muld, der så blev spredt ud i de små planteskolefenner. Men denne økologiske drift hørte dog op med mekaniseringen. Syd for Runddelen lå "Den hule hæk", to rækker klippede hvidgran med en smal vej imellem. Her havde vi mange spændende jagter på husmår, specielt var spændingen stor, når der var sporsne. Skindene kunne indbringe en pæn sum, specielt under og lige efter krigen. Sneppejagt var fars store lidenskab gennem

Marius og Eigil Thusgaard Andersen

Træopmåling

mange år. I familien går endnu sagn om far og hans yndlingshund "Jette", en tysk ruhår, der var specialist i snepper. Den kunne den svære kunst at ringe snepper, dvs. presse sneppen ud imod skytten, der skulle stå bomstille. Mor blev blød om hjertet, når far sagde:"I en mands liv findes kun én kvinde og én hund"!

I træktiden om efteråret gik der ofte bud fra plantørboligen til jagtlejerne i Holstebro, at nu var sneppetrækket i gang. Specielt til K.P.Nielsen på sygehuset, der var lige så bidt af sneppejagt som far. Jeg deltog så ofte som muligt i småjagterne, mest som til-skuer men senere også med bøsse og jeg skød min første fasan som 15 årig. I november 1953 skød far 41 snepper fremgår det af dagbogen.

I en del år beklædte far hvervet som formand for klitplantørerne og måtte ofte rejse en del, således i september 1946, hvor han var til møder i landbrugsministeriet og finansministeriet. Mor var med og sammen beså de mange seværdigheder. På hjemmefronten var det familielivet, der var i højsædet. Mor har altid holdt meget af musik og fik tidligt mine søstre til klaverundervisning, og far brugte violinen ind imellem. Selv gik jeg også til klaverspil hos fru Aastrup, men Volle og jeg ville nu hellere tilbringe tiden i den store præstegårdshave. I forsamlingshuset var der mange aktiviteter, som dengang

samlede mange. Foredrag og dilettant, salonskydning og skakspil var nogle af emnerne. Mine forældre var med til at stifte en læsekreds, dengang var biblioteksvæsenet ikke så udbygget. Bestyrelsen forestod indkøb af bøger, som blev omhyggeligt indbundne og derefter gik på omgang i sognet blandt læsekredsens medlemmer. Ved sæsonens afslutning blev bøgerne solgt på auktion. Min far lærte os børn at spille skak, og for min bror Børge blev det den helt store interesse. Der blev afholdt små turneringer blandt andet mellem Husby og Torsminde, Sdr. Nissum og Ulfborg. Skoleinspektør H. C. Boddum på realskolen i Ulfborg var lidenskabelig skakspiller og inviterede ofte Børge til spil efter skoletid. I flere år gik Børges påskeferier med skaktur-neringer, som kulminerede med Danmarksmesterskabet i skak i landsholdsklassen i påsken 1952. Han deltog herefter i et væld af udenlandske turneringer, som bragte ham til fjerne lande som Israel og Cuba. Poul Rytter underviste i flere år i tegning og maling for interesserede i Holstebro, og far deltog i nogle år ivrigt i undervisningen og mindedes altid denne tid med stor glæde. Han havde allerede lavet sine første oliebilleder i Kærgaard, og de mange små vignetter i dagbøgerne siger meget om glæden ved at tegne.

Nr. 6 i 3. række: Marius Andersen
Nr. 4 i 4. række: Klitdirektør P. Thaarup

I 1953 blev far våbenmester i Hjemmeværnet, og der blev indrettet depot i laden i plantørgården. Mor blev lotte i 1954, og de var aktive indtil slutningen af 1960'erne.

I nogle år blev der afholdt meget stemningsfulde Sct. Hans fester ved plantørboligen. I juli og august måneder 1954 blev Kaj Munks "Ordet" optaget på egnen med Carl Th. Dreyer som instruktør. Plantagens folk opførte en fårehytte i klitterne ved Husby strand, som skulle indgå i filmen. I 1957 i oktober blev "En profil af Husby klitplantage" udsendt i radioen med far som beretter og Chr. Torpe som interviewer.

Ved 100 års jubilæet i 1958
Her ses blandt andet klitdirketør P. Thaarup, fru Thaarup samt Thora og Marius Andersen

100 års jubilæum på festpladsen ved vejen til Brejdablik,
hvor der tidligere også holdtes Grundlovsfester

Den 15. juli 1958 kunne Husby klitplantage fejre 100 års jubilæum med deltagelse af bl.a. klitdirektør Poul Thaarup med familie og rigtig mange fra egnen. Festen startede med afsløring af mindestenen på vejen til Brejdablik, lagt symbolsk ved foden af en klit: her stoppede sandflugten! Stenen var hugget af stenhugger Westergaard i Lemvig. På den gamle grundlovsfestplads nedenfor bakken var der opstillet bænke og talerstol. Siden fortsatte festen i Husby Sognegaard, der just var indviet den 20. juni samme år, udsmykket med Poul Rytters dejlige profil af klitterne, plantagen og egnen indenfor.

Familiemæssigt var 1950'erne en lang og god periode. Mine to ældste søstre blev gift på samme dag den 13. august 1950. I tiden derefter husker alle vi børn plantørboligen i Husby som det faste punkt for højtiderne. Mor som den der gjorde højtiderne til lækre oplevelser, og far som patriarken i familien! Havekredsarbejdet var en af mine forældres store interesser, og far blev formand for den lokale havekreds i 1957, og der var meget ofte besøg fra andre havekredse i planteskolen og plantagen. I 1968 blev far valgt som kredsfor-mand for havekredsene i regionen og samtidig medlem af Det jyske Haveselskabs hovedbestyrelse. Johs. Bertelsen fra Struer var kredsenes konsulent og fars gode ven. I 1969 købte mine forældre grund af staten og byggede hus der. Der blev brugt mange timer på have og omgivelser til "Vesterlund", som huset kom til at hedde. Den 1. april 1971 tog min Far sin afsked som klitplantør ved Husby plantage efter 29 års virke. Fars otium blev desværre ikke langt. Han døde den 23. november 1972. Men "Vesterlund" blev min mors bosted gennem mange år.

Jeg selv begyndte min uddannelse til skovbrugsfaget den 1. april 1953 som elev hos skovfoged Hartkopf i Hoverdal plantage. Der var ingen tvivl hos mig, jeg måtte være plantør i klitvæsenet, et valg jeg ikke har fortrudt. Selvom jeg ikke længere boede i Husby, bortset fra ferier og en periode før militærtjenesten, fulgte jeg alligevel livet i Husby og plantagens udvikling. Det har altid glædet mig at se, den gode udvikling plantagen har gennemløbet. Den er blevet netop den oase, vi alle forestillede os. Frugten af flere generationers virke. Vel findes der meget bedre skov rundt i landet, men at gå tur i en klitplantage, med havets næsten altid nærværende brus i øret, ad snoede veje i en skov med meget stor variation såvel terrænmæssigt som træartsmæssigt, vil altid være en oplevelse.

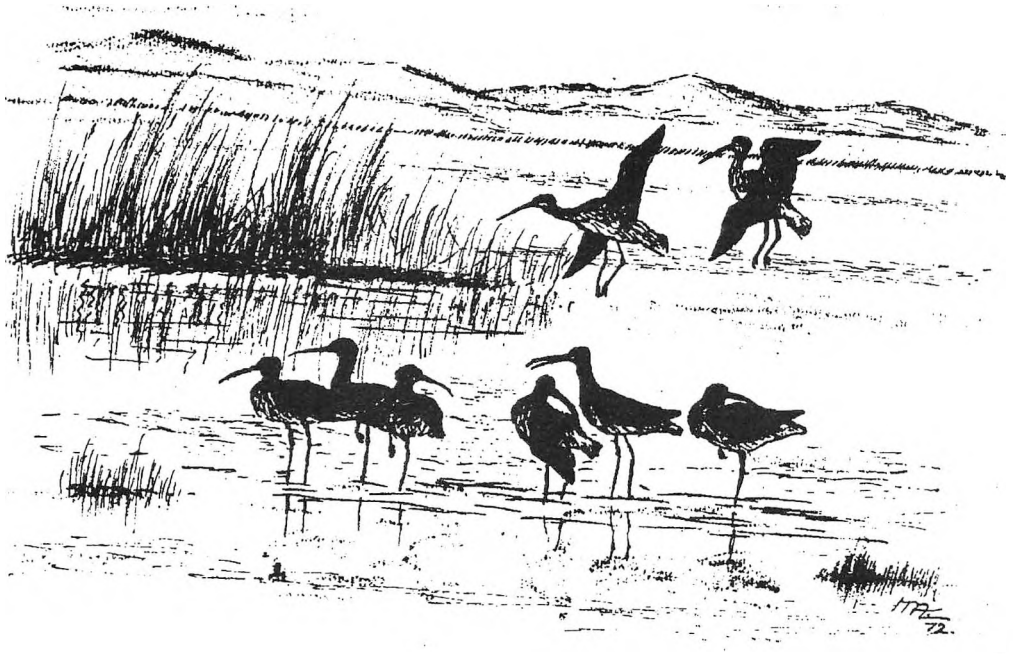

Regnspove ved klitterne

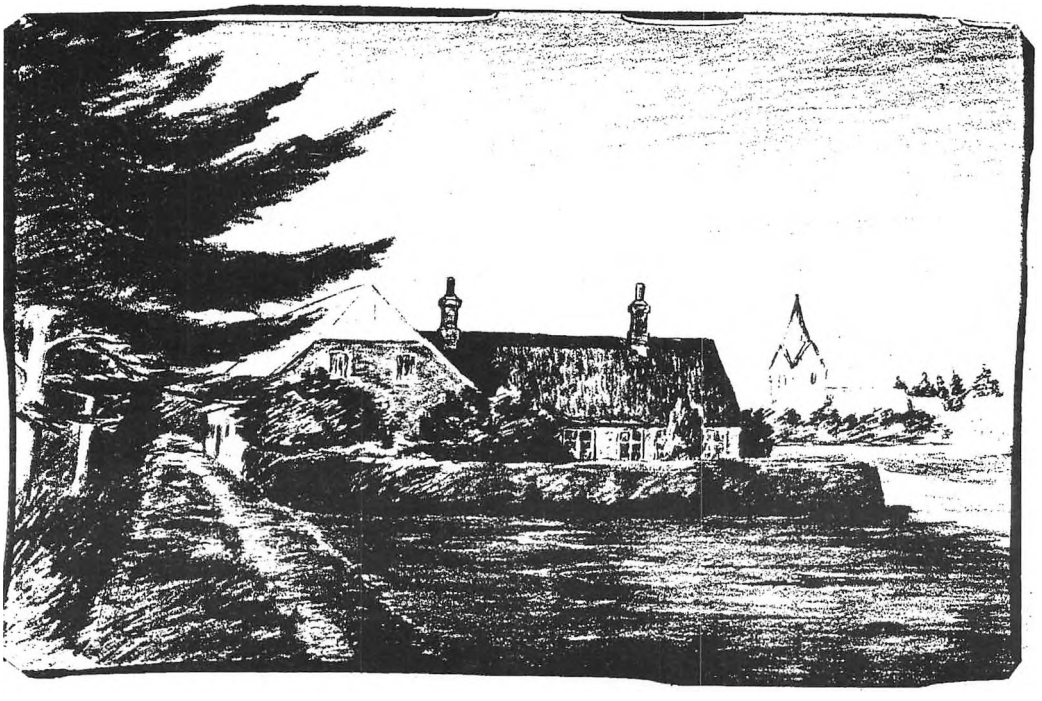

Marius Andersen 1972

Klitplantagen brød vindens magt

Af Børge H.Larsen, Kristelig Dagblad 11.4.92

Store naturværdier er skabt og bevaret i Husby Klitplantage.

På denne forårsdag drager vi ud til Vester Vov - Vov og Husby Klitplantage, der ligger vest for Ulfborg. Den strækker sig over et område på 1100 ha.

Peter Eilskov Jensen på vej mod klittoppen ved Grem

Klitplantør P Ejlskov Jensen byder os velkommen, og han vil tage os med på tur i dette meget afvekslende og spændende stykke Danmark.

Til indledning udtaler klitplantøren: "*Jeg har været glad for at være her, og den glæde vil jeg gerne dele med jer*".

I den del af plantagen, den beskyttede del, kan næsten alting gro. Her er masser af kristtorn. De gamle folk har plantet et par af de stedsegrønne buske, og så har fuglene spredt dem. Klimaet er mildt her, men der er hårdt brug for læ. Det ser ud til, der i dag er politisk vilje til at satse på skovklimaet, da man ønsker at støtte tilplantningen af marginale jorder.

Skovmiljø blandt ædelgraner

Den sydøstligste del af Husby hviler på en udløber af en bakkeø (moræne); mod nord og vest er der hævet havbund. Det hele er dækket af sandi..g af varierende tykkelse. Man snakker meget om skovdød, siger klitplantøren, men det er min opfattelse, at herude skyldes skovdøden, at vi har plantet de forkerte træarter.

Vestligste bevoksning, bjergfyr, der bærer præg af vind og gus

Lidt før vi når stranden, ser vi inde til siden "Skavemose". "Enhver so er glad for sine grise", og sådan er jeg kommet til at holde af dette sted, gennem de mange års virke herude.

Vi når nu ud på stranden. Havet arbejder sig ind, og vi kan se bunkerne fra anden verdenskrig, der dengang lå oppe i klitterne, de ligger nu nede på stranden. Havet skærer meget forskelligt af år efter år, men over en årrække giver det en jævn kystnedbrydning. De store cementklodser af gamle tyske bunkers, lader man være; om 50 år ligger de ude i havet.

Vi finder herude rav, som et minde om de træer, der voksede her for 50 millioner år siden. Der voksede dengang en ravfyr. Det, der faldt til jorden, forsvandt, men det, der faldt i vandet (floden), blev bevaret. Ravet blev transporteret med floder ud i Vesterhavet, hvor det blev ekstra hærdet; vi har også jordrav, der ikke er så fint.

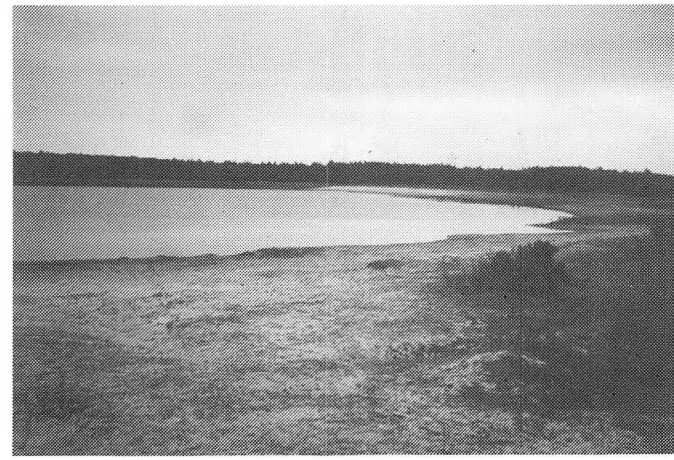

Klitsø ved Grem. Lavvandsland højere ph end i skovsøer andet dyre- og planteliv

Klitplantøren indrømmer: "*Jeg forstår godt guldgraveren, der solgte kone og børn for at købe skovle og spader. Jeg går derned på stranden hver gang , der er chance for at finde rav. Store stykker finder man ikke mange af, men de små stykker finder vi ofte. Elektron betyder rav på græsk; de gamle kaldte det sol. Jeg sætter ravstykker i kæder og pudser dem, så ser man mange spændende ting*".

Hvis man tror man er noget, skal man tage herud, når det stormer. Man fylder ikke mere end prikken på spar es. Det er elementernes rasen, når stormen spiller op. Man kigger ind i en stor gryde, der koger. Det er en virkelig heksekedel!

Det mindste, man piller ved kysten, giver effekt. Man sikrer de steder, hvor de største værdier er på spil. Her har vi en vigende kyst, mens man syd for Hvide Sande, har den kyst, hvor der lægges materiale til.

Der er meget oprindeligt ved havet, som tiltrækker dan-skerne; en vandring langs havet er balsam for sjælen. De lokale folk har respekt for havet; det er næsten altid turister, der drukner.

Husbyklitterne set fra "Raketvejen" - vest for plantagen

Vi stopper op ved krogede skovfyr. Ejlskov Jensen siger: *"Jeg vil gerne vise jer et vestjysk skovbryn. Træerne her 60-70 år gamle. Det yderste af bevoksningen får vi aldrig noget ud af, men det er nødvendigt for det bagvedliggende. Skovbrynet er menneskeskabt, men noget af det mest naturlige vi har.- I dårligt vejr trækker turisterne ind i skoven. Vi vil gerne satse på at lave en så varieret skov som mulig. En ha skov er 10 gange så meget værd som et stykke hede."*

Vi kom gennem den hvide klit, hvor hjælmen trives. Så sker der en forsuring af jorden, og vi får den grå klit med en lavere surhedsgrad (Ph.). Fra denne sø er der hverken af- eller tilløb. Ph-værdien er kun 5, men ved at tilføre kalk er den nu 6,5; og der er kommet en varieret vegetation, ca. 15 forskellige vandplanter. Her findes forskellige frøer og tudser, og der er udsat gedder, ål og aborre. Aborrer bliver der for mange af. Der er en ret stor produktion i så lille en sø.

Vestjyllands vestligste bøgeskov plantet ca. 1945
I 1996 sprang det første træ ud 1. maj

Ved at grave i jorden har man fundet potteskår. Plantøren viser et skår, der går tilbage til middelalderen. Før sandflugten har her boet folk. Der har været mennesker her langt tilbage i tiden, det vidner kæmpehøjene om, der ligger begravet inde i klitterne.

Da vi kommer lidt ind i plantagen, ser vi østrigske fyr, som man plantede i

starten, men så gik der sygdom i dem, og der udgik et cirkulære, der påbød, at man skulle rive planterne op. Dog nogle af dem, der stod fint, overlevede og blev kønne.

Skovfyr i Husby Plantage

Vil vi opleve løvspringet i nåleskoven, skal vi følge klitplantøren ind i den velduftende lærkeskov. Vi kommer ind i den rigtige skov, og det får Ejlskov Jensen til at udbryde: *"Her har vi det, som vi stræber efter. Den frodighed, man oplever her med kaprifolie, skovbunden, der er blød og dejlig at træde på. Det er noget, der er dannet siden 1858, da man begyndte tilplantningen. Her er anvendt mange forskellige træarter. Ved at bruge fyrrearter kommer der mere lys til skovbunden og dermed flere urter og med løvtræarterne kommer der endnu flere. Østrigske fyr er museumsgenstande, der ikke må hugges. Vi ønsker at drive dette område ved plukhugstdrift.*

Vi kommer nu til den mindesten, der blev rejst, da plantagen fyldte hundrede år i 1958. Man har haft planteskole her i alle de år. Dengang lavede man grøngødskning i de arealer, der ikke var planter i. I denne del, den ældste, slås vi ikke så meget med ukrudt som i den yngre del. Bagved ser vi bøge, der kan springe ud allerede d. 22. april.. De lokale folk bruger skoven meget, og det er, fordi de fleste familier har været med til at plante og pleje skoven. Bøgene, vi ser, er plantet lige efter anden verdenskrig. Tyskerne byggede træbunkers her, så de kunne opholde sig her, "når der ikke var englændere ned på stranden".

Bagved ser vi plantagens stolthed med almindelig ædelgran; her har vi et passende lag sand over morænen. Sitkagranerne der imod dør, og dem bliver vi nødt til at fælde. - Ved at lysne i ædelgranerne kommer der unge planter frem; der står lidt birk imellem. Vi vil gerne have en etageret skov, og denne del af skoven bliver betragtet som lystskov.

Ædelgraner - tynding og tømmer

Mindesten

Ædelgranerne er kønne at se på, men de er også penge værd. Endelig tager plantøren os med ind i lærkeskoven, der dufter så dejligt.

På 125 år har vi lavet biotoperne om. Vi vil opdage, at træerne år for år gror bedre og bedre. Man må respektere de folk, der har været med til at rejse dette menneskeskabte stykke natur, som i dag er til glæde for så mange!

Ca. 100 årig sitkagraner bag præstegården
Skovens tykkeste graner

25 år i Husby Klitplantage

Af Peter Ejlskov Jensen, Klitplantør

Plantør Ejlskov Jensen i sit kontor maj 1996

Pr. 1. april 1971 ansatte den daværende landbrugsminister Henry Christensen mig som klitplantør i Husby klitplantage.

På dagen rullede vi i 2 personbiler, og med et beskedent flyttelæs, 2 1/2 små drenge og 2 hunde ind på gårdspladsen ved Bækbyvej 2 i Husby. Gårdspladsen var nyrevet, og det unge par, der passede butikken i overgangsperioden, havde aftensmaden klar! God velkomst.

Jeg kendte ikke ret meget til Husbyområdet, idet jeg havde været ansat i 10 år som klitplantørassistent i Thy. Min holdning var på daværende tidspunkt, at vi ville være i Husby i 2 - 3 år, og så søge en anden stilling. Men jeg blev klogere ----- gode dygtige medarbejdere, tolerante og rare naboer, en enestående barsk og smuk natur, med hav, klitter, skov, fjorde og søer, gjorde, at vi alle 5 hurtigt voksede helt fast.

Bækbyvej 2
Plantørbolig

Vore 3 drenge er ganske vist spredt for alle vinde nu; men de nyder at besøge os i ferier og week- ends.

Meget hurtigt solgte vi den ene bil, da min kone valgte at være hjemmegående, mens drengene var små. Det var vi meget glade for den gang, og er det ikke mindre i dag.

Arbejdsmæssigt er der sket utrolig mange forandringer i de 25 år. I 1971 var der 5 ansatte ved plantagen, heraf de 2 kvinder. Ret hurtigt voksede antallet på grund af planteskoleudvidelse og beskæftigelsesarbejder. På et tidspunkt var der 35 ansatte, incl. en skovtekniker som medhjælp.

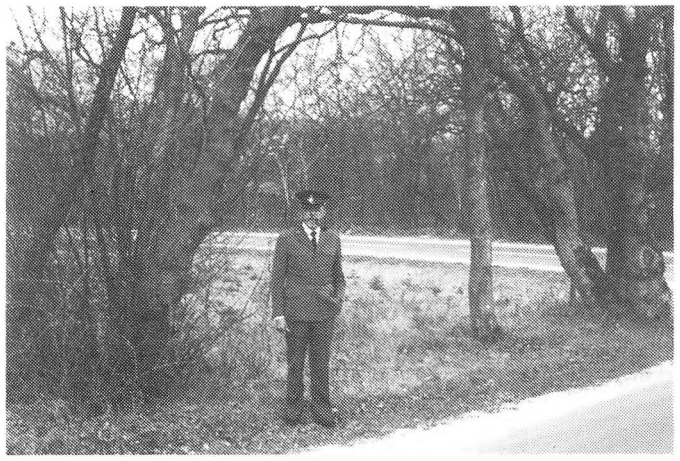

Plantøren ved guldregn
Guldregnen er fra ca. 1858

Det blev jo til syne i plantagen, hvor tyndinger og nyanlæg af kulturer, af især skovfyr og eg ændrede billedet. Så sidst i 80erne blev beskæftigelsesarbejderne indstillet, skovteknikeren afskediget og bevillingerne nedskåret. Som kronen på værket blev planteskolen nedlagt først i 90erne. Det var alt sammen negativt, og næsten ikke til at bære.

Den anden vej tæller, at der i årenes løb er tilført plantagen store arealer. Først fra fredningsplanudvalget: Masser af "parkeringsarealer", Strandgaarden og et større areal i Nørre Lyngvig. Dernæst er der opkøbt arealer i Fjand området, med ganske dejlige strandenge incl.del af Fjandø og Kollingø. Her er et imponerende fugleliv.

Sidst men ikke mindst får plantagen et meget stort areal i Vest Stadil Fjord. Med vandflader, rørskær og vådenge. Samtidig er der sket det, at Sandflugtskommissionerne er nedlagt, og administrationen af sandflugten i Ulfborg - Vemb og Ringkøbing kommuner er lagt ind under plantagen.
Desuden har vi fået tilsynet med strandede hvaler og andre havdyr + olieindsmurte fugle.
En blandet landhandel!

"Pilgaardhus" Assistent- og opsynsmandsbolig ca. 1880

Selve plantagen har udviklet sig meget i de 25 år. På steder er plantagepræget ved at forsvinde, og det ligner mere og mere skov. Det vil sige at økosystemet er ved at fungere, med en utrolig variation i plante-, dyre- og fugleliv. Jeg vil kort nævne: kronvildt, råvildt, ræv, grævling, mår, lækat, brud, ilder, mink og hare.

Jagten i Husby drives af et konsortium på 7 mand underlagt klitplantørens tilsyn, der altid ved, hvornår der er jagt i skoven.

Årligt afholdes der 5 selskabsjagter, og de 7 lejere må komme efter aftale. I gennensnit skydes ca. 10 rådyr, hvoraf de halve falder udenfor plantagen, hvor skovens naboer driver pyrschjagt. I de sidste år er der kun skudt omkring 30 ræve. Sneppejagten er jo en specialitet for en dreven jæger med hund, og ofte er her store mængder på træk af disse dejlige fugle.

Planteløsner

Frederik d. 7. Vej (Frokoststien)
Frederik d. 7. besøgte nyplantningerne 1861
ved et besøg på Nr. Vosborg

Plantelivet er beriget med linnæa og knærod, begge ret sjældne i Danmark; men mere almindelige i Sverige, og mit bedste gæt er, at snepperne under efterårstrækket har haft frø af disse 2 med nordfra.Her på egnen er der ret mange, der påstår, at de har Danmarks vestligste bøgeskov. Det tager jeg helt roligt, for den står i Husby. Plantet i 1946 på et areal syd for Brejdablik, hvor tyskerne havde ryddet skoven og opført træbunkers under krigen.
Svampefloraen er rig - i de første år samlede jeg masser af svampe; men efterhånden er vi blevet mange om buddet.

Fuglelivet er et helt kapitel for sig. Den varierede skov med løv og nål i mange forskellige arter blandet ind mellem hinanden giver livsbetingelser for næsten alle danske arter + en del trækkende fugle i forår og efterår. Insektlivet er også spændende: For eksempel er der i lærkestykket til venstre først på Fennevej den tætteste bestand af myretuer af den store røde skovmyre, jeg i mit liv har set.

Når man læser foranstående, er det meget mærkeligt at tænke på, at i 1858 så arealet nord for kirken ud som de yderste havklitter i dag. For mig at se, er plantagen en oase i det vestjydske landskab med særdeles rige udfoldelsesmuligheder for dyr og mennesker.

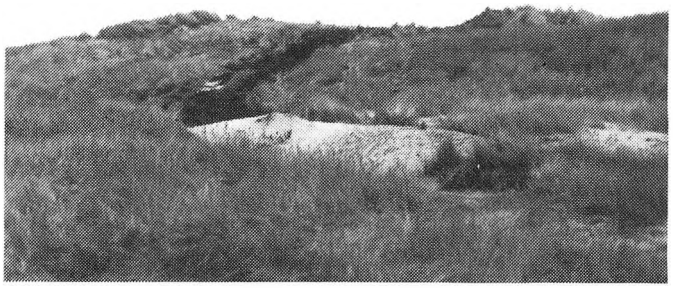

Risbelægningen i klitterne beskytter mod vind og turister

I de 25 år er der sket en eksplosiv udvikling i publikums brug af området. Vi har selv hjulpet godt til ved at anlægge: veje, gangstier, cykelstier, ridestier, P-pladser, damme og søer.
De lokale beboere har i hele perioden brugt arealet meget: Det er deres skov, og det er godt, for dét man holder af, passer man på.

Eksplosionen i det øvrige publikums antal kommer af en stærk udbygning i de nære sommer-husområder, og en stærk stigning i eendags-turismen.

Men --- den største samfundsmæssige værdi ligger netop i, at en skov kan "gemme" mange flere mennesker end det åbne land. De fleste gangstier er lavet ensrettede, så der kan være mange på den samme tur, uden at de ser hinanden.

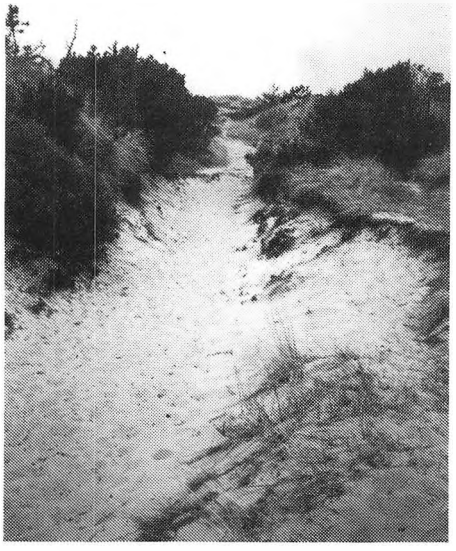

Raketvej mod Fjand ved Grem

Tykkeste eg fra 1858 - agernsået

Plantagen har ca 6 km. strandbred, og her har vi anlagt vejadgange, P-pladser og stier med mere. Det giver desværre forøget konkurrence om det rav, der kommer ind! Ravsamling er jo fri næring - den, der ser det først, er ejermand.

Fremtiden for området

Mig som klitplantør nogle år endnu. Stadig rolig udbygning af turismen. Stabilisering af skoven med skovfyr og eg i vest og endnu større variation i øst. Vi har faktisk alle træarter incl. kristtorn.

"Urskov" med lav, mos og engelsød i gammel eg i skovens ældste del

Fældning af fyrretræ

Også Husby Plantage har indtægter af skovning, hvor man leverer træ til papirfremstilling, tømmer og brændsel, men ikke til flies, idet man gerne ser grene og kviste med videre indgå i skovens kredsløb, så der ikke tilføres kunstig næring.

Man tilstræber at skove op til 2.000 kubikmeter træ hvert år.

Da man startede plantagen, var formålet at dæmpe sandflugten. Senere blev træproduktionen det vigtigste. Tænk blot på brændsel under 2. verdenskrig.

I dag er den langt vigtigste funktion at give oplevelser, ly og læ for publikum. Min vigtigste opgave i dag er at få tingene til at fungere for publikum; men hvad fremtiden vil bringe er svært at sige - blot må man tage nye opgaver med positivt og åbent sind. Det er jo demokratiet, der bestemmer, hvad samfundsejede områder skal bruges til.

Jeg kan blot give velmente faglige råd. At vi er glade for at være her, illustreres bedst af at vores pensionistbolig ligger på Bækbyvej 5 !

Nuværende træbestand 1996

Produktiv skov Træart/anvendelse	Areal
BØG bøg	7.30
EG eg	76.40
BIR birk	3.70
ALØ diverse løvtræ	2.00
EL el	0.40
SGR sitkagran	113.10
OMO omorika	5.40
HGR hvidgran	0.60
ÆGR ædelgran	18.00
NGR normannsgran	9.60
NOB nobilis	1.70
BJF bjergfyr	266.30
SKF skovfyr	177.40
COF contortafyr	129.20
FBF fransk bjergfyr	11.10
ØSF østrisk fyr	4.20
LÆR lærk	3.20

Ubevokset	Areal
KLI klit	265.20
STG strandeng	186.40
LYN hede	137.50
STB strandbred	82.00
ENG eng	72.00
SLE slette	42.10
AGE ager	35.80
AAN anden anvendelse	25.90
KÆR kær	18.50
KRT krat	15.30
VEJ vej	14.00
BRL brandlinie	12.50
MOS mose	8.00
GRÆ græs	6.80
SØ sø	3.80
HUS hus og have	2.80
UKU afdrifter	0.60
DAM dam	0.30
VLB vandløb	0.30
Ubevokset	929.80
Total	1766.70

Kilde: Skov og naturstyrelsen

Tykkeste træ blandt ædelgranerne - fældet vinteren 95/96

Plantør Ejlskov Jensens yndlingsplads mellem nyplantede hjælme ved Grem

De 6 Klitplantører

J. A. J. Drewsen
f. 12/7 1832, d. 14/6 1881
Plantør ved Husby Klitplantage
1858 - 1881

J. Garnæs
f. 10/11 1846 d. 20/3 1895
Plantør ved Husby Klitplantage
1881 - 1895

J. L. Freuchen, Husby
f. 21/4 1863, d. 23/10 1911
1896 - 1911

Plantør Aage Drewsen
f. 21/9 1872, d. 9/11 1962
1912 - 1942

Plantør Marius Andersen
f. 29/6 1903, d. 23/11 1972
1942 - 1971

Plantør Peter Ejlskov Jensen
f. 15/7 1937
1971 -

Aage Drewsen

Vi ved rigtig meget om Husby Plantages første plantør, J. A. J. Drewsen, men meget lidt om de to efterfølgende plantører, Garnes og Freuchen. I 1912 kommer familien tilbage, idet Aage Drewsen bliver plantør 1. januar det år. Arkivet brændte i 1913 og Skovbrugsmuseet har intet for disse ca. 31 år. Billederne har vi dog fundet i et tidsskrift. Her midtvejs i beretningen om plantagen skal nævnes, at embedet har været eftertragtet og kun har haft meget dygtige plantører. At alle plantørerne har befundet sig vel på stedet ses deraf, at der hviler fem plantørfamilier på Husby Kirkegård. Da familien Drewsen har en stor gravplads med begge plantørfamilierne i det nordvestre hjørne, så har de tre øvrige plantørfamilier valgt deres gravpladser i de andre tre hjørner af kirkegården. Ved embedsskift blev nogle boende her i Husby, for eksempel Aage og Agnete Drewsen, hvis kariere, der her skal berettes mere indgående om. De havde aftægtsbolig i "Tolderhuset". Plantørfamilierne har efter sigende altid haft det fint med befolkningen i Husby.

"Urskov" - mos, lav og engelsød i gammel eg i ældste del af skoven

Som afslutning vil jeg fortælle en solskinshistorie

Af Rudolf Uhre

En flok haveforeningsfolk fra Husby, Sdr.Nissum og Staby var i 1970 på havevandringsudflugt. Omkring 60 personer forlod ved 19-tiden Staby i en række personbiler; det var dejlig sommer og sol, og der var fin stemning. Vi skulle nordenfjords, det vil sige til Klinkby for at bese to særlige haver. Foreningens tidligere formand, plantør Marius Andersen, der gennem mange år gjorde et fornemt stykke arbejde for De jyske Havekredse, var med i følget.

Da vi kom til Bøvlingområdet, rullede pludselig en kold og fugtig tåge ind over området, som der jo ofte gør på disse kanter midt i juni. I den første have fik konsulenten ro til at føre os rundt, men vi blev kolde. Vi kom til en meget flot have, der var anlagt i en tidligere grusgrav, og nu var det ikke længere vejr til at forlade bilerne for dem, der ikke havde overtøj med; men halvdelen af os holdt ud. Vi blev våde og meget kolde. Vi drog direkte til restauranten ved Bovbjerg, hvor man havde været nødt til at sætte varme på lokalerne. De fleste af os kom til hægterne igen, men kørte hjem med varme i bilerne. Tågen holdt sig til Fjand, måske lidt længere, så dukkede solen op igen, og da vi kom hjem til Staby, satte vi os ude i haven i en af de dejlige lyse nætter og nød livet til efter kl 12 sammen med nogle af de andre deltagere. Dengang var vi enige om, at Husby Klitplantage måtte have æren af, at Stabyboerne kunne lune sig i læ bag klitter og træer. Det har vi faktisk ofte fornemmet siden. At det så i følge klitinspektør P. Thaarup måske skyldes klimaændringer er en anden sag, sikkert er det i hvert fald, at havgusen, som i min barndom ret tit nåede 8 mil ind i landet, nu kun sjældent når ret langt ind, og her i Staby mærker vi den sjældent. Det er dog mærkeligt, at en sådan klimaændring netop falder sammen med at mange klitplantager langs hele vestkysten fra Rømø til Skagen har vokset sig fast, og nu ikke alene er til stor glæde naturmæssigt for såvel indfødte som turister året rundt, men også tæller med som værdifuld miljøbevarende faktor, hvor skovarealet i mange andre lande mindskes år for år.

Det har selvfølgelig her været opgaven at gøre opmærksom på det store pionerarbejde, der er gjort gennem 140 år omkring Husby Klitplantage og især i Husby Plantages Planteskole, der først af alle udviklede metoder til massefremstilling af hærdede planter, der kunne klare sig. Herfra er der blevet solgt utrolige mængder af småplanter til klitvæsenets plantager langs hele kysten. Den første plantør J. A. J. Drewsen opelskede sin egen planteskole på lidt bedre jord bag klitterne, han rationaliserede og opfandt redskaber, som var med til at give næring til hele processen med at skabe disse vestjyske skove og økologisk set fornemme fristeder, hvor produktionsskov omgives af store arealer af det, der nu langsomt får lov til at blive til natur i nogen grad på egne betingelser. Det bliver spændende at se flora og fauna udvikle sig i en art nordisk urskov.

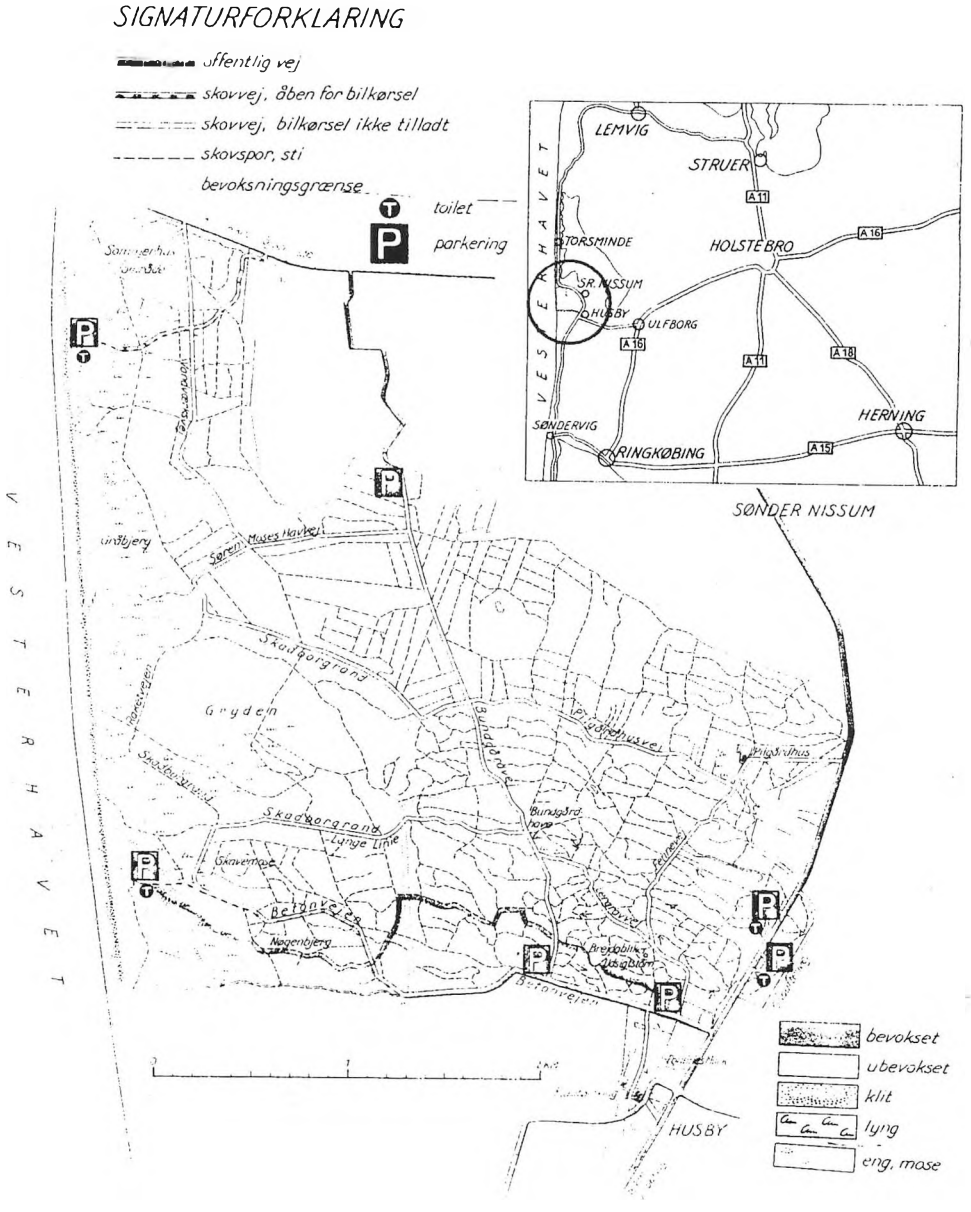
SIGNATURFORKLARING
offentlig vej
skovvej, åben for bilkørsel
skovvej, bilkørsel ikke tilladt
skovspor, sti
bevoksningsgrænse
toilet
parkering
LEMVIG
STRUER
TORSMINDE
HOLSTEBRO
SR. NISSUM
HUSBY
ULFBORG
SØNDERVIG
RINGKØBING
HERNING
A 11
A 16
A 18
A 15
VESTERHAVET
SØNDER NISSUM
Grydem
HUSBY
bevokset
ubevokset
klit
lyng
eng, mose